

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра української та російської мов

«Мовна культура фахівця у контексті сучасності»
V міжвузівська студентська
науково-практична конференція

29 листопада 2012р.

Збірник наукових статей

Донецьк - 2012

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра української та російської мов

«Мовна культура фахівця у контексті сучасності»
V міжвузівська студентська
науково-практична конференція

29 листопада 2012р.

Збірник наукових статей

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
української та російської мов
ДВНЗ «ДонНТУ»
Протокол №2 від 17.10.2012

Донецьк - 2012

ББК 811.161.2

УДК 81.2 Укр

М 74

Мовна культура фахівця у контексті сучасності : збірник наукових статей V міжвузівської студентської науково-практичної конференції 29 листопада 2012 року [Текст] / Відповідальний редактор Т.О. Мачай. – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2012. – 76 с.

У збірнику розміщено наукові статті студентів, які висвітлюють окремі аспекти культури мовлення фахівців, своєрідність функціонування професійної лексики, культуру усного ділового мовлення, визначено місце та роль молодіжного сленгу у лінгвістичному та соціальному аспектах, метамовному дискурсі. Здійснено аналіз сучасних тенденцій розвитку української мови, простежено походження власних назв як етнокультурних знаків українського народу.

Відповідальний редактор – Мачай Т.О., к.пед.н., доцент, завідувач кафедри української і російської мов ДВНЗ «ДонНТУ»

Редакційна колегія:

Мачай Т.О., *к.пед.н., доцент*
Шавлак Л.В., *к.філол.н., доцент*
Лазарєва Л.К., *к.філол.н., доцент*
Єщенко Т.А., *к.філол.н., доцент*
Алтухов В.М., *ст. викладач*
Гречаниченко Л.В., *ст. викладач*
Мітасова Е.Ф., *ст. викладач*
Матулевська Н.П., *ст. викладач*
Онацька Н.Г., *ст. викладач*
Кульбіда Н.І., *ст. викладач*
Фурманюк В.Ф., *ст. викладач*
Шатілова О.С., *асистент*
Матулевська Т.В., *асистент*
Тимохова О.О., *асистент*
Юр'єва О.В., *асистент*

Укладачі:

Мітасова Е.Ф., *ст. викладач*
Матулевська Т.В., *асистент*
Александрович А.М., *ст. лаборант*

Рецензенти:

Шавлак Л.В., *к.філол.н., доцент*
Лазарєва Л.К., *к.філол.н., доцент*

© Колектив авторів, 2012
© ДВНЗ «ДонНТУ», 2012

ПЕРЕДМОВА

Пропонований збірник містить матеріали V міжвишівської науково-практичної конференції «Мовна культура фахівця у контексті сучасності», яка відбулася 29 листопада 2012 року в ДВНЗ «Донецький національний технічний університет». Організатором заходу стала кафедра української і російської мов університету.

Коло учасників охоплює студентів не тільки ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», а й Донецького національного університету, Донецької національної академії будівництва і архітектури, Донецького інженерно-економічного коледжу.

Наукові статті висвітлюють окремі аспекти культури мовлення фахівців: своєрідність функціонування професійної лексики у мовленні інженерів з програмного забезпечення автоматизованих систем, основні способи творення української комп'ютерної лексики, теоретичні аспекти залежності іміджу фірми від культури мовлення фахівця, культуру мовлення фахівця як чинника його визнання у колективі, культуру усного ділового мовлення, особливості наголошування слів, своєрідність функціонування слів-паронімів у сучасній українській мові. Низка публікацій стосується визначення місця та ролі молодіжного сленгу у лінгвістичному та соціальному аспектах, метамовному дискурсі.

Детального опрацювання учасниками конференції набули питання, які стосуються сучасних тенденцій розвитку української мови: вплив російськомовного середовища на формування мовленнєвої компетенції студентів технічної спеціальності, новітні англіцизми в українському художньому тексті, українська мова як чинник державотворення, особливості функціонування паронімів у сучасній українській літературній мові, історія виникнення української мови, вживання синонімів у науковому та діловому мовленні, тенденції розвитку української мови на сучасному етапі, проблема суржику як розмовного варіанту сучасної української мови, роль невербальних компонентів у професійній комунікації, функціональні особливості української мови, самобутні риси дієслова та його форм у сучасній українській мові, особливості вживання дієслівних форм, позначення часу в українському мовленні, функціонування числівника у ділових паперах.

По-новітньому авторами репрезентовано вкрай значущу проблему сучасної ономастики - походження власних назв, які постають як етнокультурні знаки історії розвитку народу. Зокрема у розвідках аналізуються особливості походження таких власних назв України, як: Переяслав-Хмельницький, Київ, Карпати, Хотянівка. Не обійдено увагою і проблему походження деяких власних назв Донеччини.

Автори сподіваються, що уміщені у збірникові матеріали спонукатимуть до міркувань та інтелектуальних дискусій.

Відповідальний редактор,

Мачай Т.О., к.пед.н., доцент, завідувач
кафедри української і російської мов ДВНЗ
«Донецький національний технічний
університет»

ЗМІСТ

Секція 1

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ

1. **Гопкало Олександр, Пєвтиєва Софія**, гр. Ф-10 «Мова і культура». Науковий керівник - **к.філол.н., доц. Шавлак Л.В., ДонІЕК.....8**
2. **Іванова Антоніна**, гр. ПЗС-106 «Своєрідність функціонування професійної лексики у мовлення інженерів з програмного забезпечення автоматизованих систем». Науковий керівник – **к.філол.н., доц. Єщенко Т.А., ДВНЗ «ДонНТУ».....10**
3. **Лисаченко Ігор**, гр. ПЗС-106 «Основні способи творення української комп'ютерної лексики». Науковий керівник – **к.філол.н., доц. Єщенко Т.А., ДВНЗ «ДонНТУ».....12**
4. **Коряка Наталя**, гр. ОПГ-11 «Олекса Тихий і його «Словник невідповідних нормам української літератури слів». Науковий керівник – **ст. викладач Алтухов В.М., ДВНЗ «ДонНТУ».....16**
5. **Складчиков В.О.**, гр. ПС-096 «Молодіжний сленг у лінгвістичному та соціальному аспектах». Науковий керівник - **ст. викладач Кульбіда Н.І., ДВНЗ «ДонНТУ».....17**
6. **Муліч О.С.**, гр. БС - 09, «Сучасний український сленг і його місце в мовному та метомовному дискурсі». Науковий керівник - **асистент Шатілова О.С., ДВНЗ «ДонНТУ».....18**
7. **Сєвка Яна**, гр. АР366 «Теоретичні аспекти залежності іміджу фірми від культури мовлення фахівця». Науковий керівник – **ст. викладач Мовчан М.А., ДонНАБА.....21**
8. **Бондаренко Ганна**, гр. АР 366, «Культура мовлення фахівця як фактор визнання у колективі». Науковий керівник – **ст. викладач Мовчан М.А., ДонНАБА.....22**
9. **Миргородова Катерина**, гр. ПЦБ-666 «Культура усного ділового мовлення». Науковий керівник - **к.філол.н., доц. Ковальова Н.О., ДонНАБА.....23**
10. **Кучанський Євген**, гр. АР-366 «Особливості наголосу в українській мові». Науковий керівник - **ст. викл. Мовчан М.А., ДонНАБА.....24**
11. **Александрова Іннеса**, гр. ПГС-66а «Слова пароніми в українській мові». Науковий керівник - **к.філол.н., доц. Ковальова Н.О., ДонНАБА.....25**
12. **Просол В.В., Цегельник А.А.**, гр. ЕГСпр-12 «Функціональні особливості української мови». Науковий керівник - **ст. викладач Фурманюк В.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ».....26**
13. **Федоренко Світлана, Іванова Галина**, гр. ЕГСпр-12 «Інноваційні технології та писемна мова». Науковий керівник - **ст. викладач Фурманюк В.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ».....27**
14. **Дейч Едуард, Шейко Олександр**, гр. ОМТ-11 «Професійне спілкування». Науковий керівник – **асистент Тимохова О.О., ДВНЗ «ДонНТУ».....28**
15. **Хурчак Марія**, гр. КІТ-11 «Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора». Науковий керівник – **асистент Юр'єва О.В., ДВНЗ «ДонНТУ».....31**

16. Татаркіна Наталія, гр. ХТпр-12 «Формування мовної компетенції студентів викладачем». Науковий керівник – ст. викладач Буяновська Н.І., ДВНЗ «ДонНТУ».....33

Секція 2 СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

- 1. Грічина Наталья**, гр. ФУА-09 «Вплив російськомовного середовища на формування мовленнєвої компетенції студентів технічної спеціальності». Науковий керівник - д.філол. н., професор **Загнітко А.П.**, ДонНУ.....34
- 2. Кір'янов Володимир**, гр. ТЗІ-09 «Новітні англіцизми в українському художньому тексті». Науковий керівник - к.пед.н., доц. **Мачай Т. О.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....36
- 3. Решетняк Олексій**, гр.ТЗІ-09 «Сучасні шляхи відновлення української мови». Науковий керівник - к.пед.н., доц. **Мачай Т. О.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....38
- 4. Янченко Микола**, гр. РЕС-09 «Сучасні тенденції розвитку української мови». Науковий керівник - к.пед.н., доц. **Мачай Т. О.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....40
- 5. Атаров Микола**, гр. РЕС-09 «Особливості функціонування паронімів у сучасній українській літературній мові». Науковий керівник - к.пед.н., доц. **Мачай Т. О.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....41
- 6. Краснодод Аліна**, гр. СУА-09а «Із історії виникнення української мови». Науковий керівник – к.філол.н., доц. **Лазарєва Л. К.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....43
- 7. Косьяненко Лілія**, гр. СУА-09а «Тисячолітня історія української мови». Науковий керівник – к.філол.н., доц. **Лазарєва Л. К.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....45
- 8. Арабаджи Анастасія**, гр.Гр-09 «Самобутні риси дієслова та його форм і сучасній українській мові і особливості вживання дієслівних форм». Науковий керівник – ст. викладач **Гречаниченко Л.В.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....47
- 9. Потапенко Сергій**, гр. ЗКК -09 «Позначення часу в українському мовленні Числівник у ділових паперах». Науковий керівник - ст. викладач **Мітасова Е.Ф.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....49
- 10. Сарапій Оксана**, гр. НАП-09 «Вживання синонімів у науковому та діловому мовленні». Науковий керівник - ст. викладач **Онацька Н.Г.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....51
- 11. Шалаєв Сергій**, гр. ОС-09 «Тенденції розвитку української мови на сучасному етапі». Науковий керівник - ст. викладач **Кульбіда Н.І.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....52
- 12. Юшкевич Юлія**, гр. ТКС-09а «Особливості розвитку української мови на сучасному етапі». Науковий керівник – ст. викладач **Матулевська Н.П.**, ДВНЗ «ДонНТУ».....53

- 13. Левченко Альона**, гр. ПЦБ-66-Б «Проблема української мови - суржик». Науковий керівник - **к.філол.н., доц. Ковальова Н.О., ДонНАБА.....54**
- 14. Корольов Ігор**, гр. ПЦБ-66-Б «Українська мова як чинник державотворення». Науковий керівник - **к.філол.н, доц. Ковальова Н.О., ДонНАБА.....55**
- 15. Русаненко Тетяна**, гр. ТТР-09 «Роль невербальних компонентів у професійній комунікації». Науковий керівник - **асистент Шатілова О.С. , ДВНЗ «ДонНТУ».....56**
- 16. Дудкіна Інна**, гр. ТТР-09 «Типологічна характеристика стверджувальних слів-речень». Науковий керівник – **асистент Шатілова О.С., ДВНЗ «ДонНТУ».....58**
- 16. Татаренко А.С, Малишко Д.О.**, гр. ЕГСпр-12 «Деякі тенденції розвитку української мови на сучасному етапі розвитку держави». Науковий керівник - **ст. викладач Фурманюк В.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ».....61**
- 17. Шило Є.Є.** гр., ЕГСпр-12 «Деякі аспекти розвитку української мови в сучасній Україні». Науковий керівник - **ст. викладач Фурманюк В.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ»..... 62**
- 18. Козакова Кароліна**, гр. ТТР-09 «Функціональний потенціал мовних інновацій». Науковий керівник – **асистент Шатілова О.С., ДВНЗ «ДонНТУ».....63**
- 19. Яновська Ганна**, гр. ОПГ-09 «Україна у метафоричному дзеркалі мас-медія» Науковий керівник – **асистент Грабовенко І.С. , ДВНЗ «ДонНТУ»65**
- 20. Козловська Аліна Анатоліївна**, гр. ОПГ-09 «Прагматичний потенціал неймінгу у сучасному мас-медійному дискурсі». Науковий керівник – **асистент Грабовенко І.С. , ДВНЗ «ДонНТУ».....67**

Секція 3

ОСОБЛИВОСТІ ПОХОДЖЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ

- 1. Гонца Дмитро**, гр. РЕС-09 «Особливості походження власних назв в Україні: Переяслав-Хмельницький». Науковий керівник - **к.пед.н., доц. Мачай Т. О., ДВНЗ «ДонНТУ».....69**
- 2. Камеш Максим**, гр. РЕС-09 «Українські власні назви – це історія розвитку народу». Науковий керівник - **к.пед.н., доц. Мачай Т. О., ДВНЗ «ДонНТУ».....71**
- 3. Шалаєва Вікторія**, гр. ОС-09 «Походження імен та прізвищ в Україні». Науковий керівник - **ст. викладач Кульбіда Н.І. , ДВНЗ «ДонНТУ».....74**
- 4. Жуковська Д.А., Кабакчей В.І.**, гр. ТКС-09а «Особливості походження власних назв в Україні». Науковий керівник – **ст. викладач Матулевська Н.П., ДВНЗ «ДонНТУ».....76**
- 5. Мороко Євгенія**, гр. Ар 36-б «Історія людства в географічних назвах». Науковий керівник - **Мовчан М.А., ДонНАБА.....77**
- 6. Філатова Діана Володимирівна**, гр. Ар 36-б « Особливості походження деяких

власних назв Донеччини». Науковий керівник – ст. викладач Мовчан М.А., ДонНАБА	78
7. Головка Руслан , гр. ПТМ-30 «Походження назви Карпати». Науковий керівник - ст. викладач Мовчан М.А., ДонНАБА	79
8. Костін Артем , гр. ПТМ-30 «Походження власної назви Київ». Науковий керівник - ст. викладач Мовчан М.А., ДонНАБА	79
9. Шаталов Дмитро, Чекунов Дмитро , гр. ПТТ-11 «Особливості походження назви села Хотянівка». Науковий керівник – асистент Тимохова О.О., ДВНЗ «ДонНТУ»	80
10. Корольова Вікторія, Халецька Ольга , гр. ЕНМ-11 «Походження назв річок». Науковий керівник- асистент Тимохова О.О., ДВНЗ «ДонНТУ»	82
11. Ліщук Ганна , гр. ТТР-09 «До питання про походження топонімів із негативним забарвленням» Науковий керівник – асистент Шатілова О.С., ДВНЗ «ДонНТУ»	84
12. Шипика О.С., Скринецька І.В. , гр. ЕГС-09 «Деякі аспекти культури публічного мовлення» Науковий керівник - ст. викладач Фурманюк В.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ»	85

Секція 1

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ

МОВА І КУЛЬТУРА

Гопкало Олександр, Пєвтиєва Софія, гр. Ф-10
Науковий керівник - доц., к.ф.н. Шавлак Л.В., ДонІЕК

Культура — сукупність досягнень суспільства в галузі освіти, науки, мистецтва та в інших сферах духовного життя. Мова і культура взаємопов'язані. Загальновизнаним є твердження, що культурні процеси впливають на мову, а мова на культуру. Складним є питання впливу мови на культуру. Е. Сепір зазначав: «Не можу я визнати і справжньої причинної залежності між культурою і мовою. Культуру можна визначити як те, що суспільство робить і думає. Мова є те, як думають.»

Отже, впевнено можна стверджувати лише те, що культура визначає план змісту знакової системи мови. У семантиці мови відображаються загальні, універсальні компоненти загальнолюдської культури і своєрідність культури конкретного народу.

Але, ні для кого сьогодні не секрет, що народ, втрачаючи свою культуру, перестає бути народом, суб'єктом історичного процесу. Він вироджується, зменшується в кількості, стає фізіологічною основою для збільшення іншого народу, часто народу-агресора, який і призвів його до такого стану. Культура ж народу невідривна від мови, неможлива без неї. Недарма мову називають душею народу.

Українська мова має справді нелегку долю. Основні риси української мови сформувалися ще в дохристиянський період. У текстах стародавнього Києва проглядаються її ознаки, на що звернули увагу науковці, наприклад, академік П.Г. Житецький (1836-1911) та інші. Проте літературною вона не стала: з уведенням християнства до Стародавнього Києва прийшла інша мова, староболгарська, якою ще раніше була перекладена або створена християнська література. У нас ця мова дістала назву старослов'янської або церковнослов'янської. Вона й стала літературною та офіційною мовою на довгі часи. Народна ж мова вважалася не гідною уваги освічених людей і тільки в ХІХ ст. стала набувати статусу літературної мови.

Функції мови не обмежуються передачею інформації від однієї особи до іншої. Мова виконує значно більше функцій:

По-перше, в ній накопичується досвід народу. Кожне слово в мові означає якийсь певний образ, певні почуття й поняття.

По-друге, мова є інструментом бачення, сприйняття світу. Набутий і закріплений у мові досвід народу впливає на сприйняття носіями певної мови навколишнього світу. Людина влаштована так, що все нове вона сприймає не інакше, як на основі раніше набутих знань.

Набувши досвіду, людина сприймає той же самий предмет уже не так, як раніше. Досвід, навіть колективний, має ознаки неповторності, унікальності, оскільки в історії, якщо щось і повторюється, то відбувається вже на якомусь іншому рівні, в іншій ситуації. Рівень і характер сприйняття залежить від рівня й характеру набутого досвіду.

По-третє, мова є таким же унікальним, неповторним знаряддям творчості. Тому, що процес мислення не зводиться лише до логічних операцій і залежить від системи цінностей, його моральної спрямованості. Процес мислення – це комплексний процес. Образи, почуття й поняття в ньому складають єдине ціле. Унікальний, неповторний досвід кожного народу обумовлює неповторність, унікальність його творчості. Коли, наприклад, у поезії одне слово ставиться поруч з іншим, відбувається накладання одного образу на інший і так утворюється третій, новий образ. Те ж саме відбувається з почуттями, які супроводжують ці образи. Оскільки комбінації образів, почуттів, понять, які збуджує в людині кожне слово тієї чи іншої мови залежать від особливостей мови і досвіду народу, а особливості мови унікальні, як унікальним є й досвід, то це робить кожен мову неповторним інструментом творчості. Це особливо відчувається під час перекладів з однієї мови іншою. І якщо неможливий абсолютно точний переклад, то неможливим був би й сам твір, якби не особливості тієї мови, якою він був створений. І лише коли він уже створений, він може стати здобутком інших культур, збагатити, розвинути іншу мову за допомогою перекладу, адже переклад – це напружена творча робота, у процесі якої слова можуть набувати нових значень.

Неповторність досвіду, а отже й особливостей мови, в якій він закарбовується, накладає свій відбиток не лише на літературу. Наприклад, у живопису або в скульптурі, архітектурі образне мислення (не без понятійного) прямо залежить від образної системи, закріпленої за словами мови. Діє символіка образів. Ті чи інші художні напрямки й течії

виникають у певних країнах і в певний час, а виникнувши, мають вплив на художню творчість в інших країнах.

До цього можна додати й те, що інтонаційна система кожної мови, розвиваючись, переростає в музичну творчість, таку ж унікальну, як і сама мова з зафіксованим у ній історичним досвідом народу. Коли зникає мова, люди перестають розуміти й народну музику. Наприклад, із забуванням української мови молодь, як можна спостерігати, не проймається й народним мелосом.

Кожну мову супроводжує й певна жестикуляція, рухи тіла. Розвиваючись, це стає базою для народної хореографії, яка, досягаючи високого рівня, перетворюється на світову класику.

По-четверте, мова є важливим засобом перетворення дійсності. Духовний, інтелектуальний світ людини обумовлює цю діяльність.

Із усього сказаного можна зробити висновок або підтвердити думку про те, що з ліквідацією національної мови у великому своєму обсязі зникає й національна культура, а від цього біднішим, нехай і на одну культуру, стає все людство. Кожен народ-культуротворець збагачує світ тим унікальним, що може сотворити тільки він, використовуючи при цьому багатства, створені іншими народами. У цьому плані людство можна уявити як цілісний живий організм з усім його розмаїттям народів, культур, мов.

СВОЄРІДНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ У МОВЛЕННІ ІНЖЕНЕРІВ З ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ

Іванова Антоніна Іванівна, гр. ПЗС-106

Науковий керівник – к.філол.н., доц. Єщенко Т.А., ДВНЗ «ДонНТУ»

Постановка проблеми. Виникнення програмування як різновиду занять і, особливо, як професійної діяльності важко охарактеризувати однозначно. Імена людей, які вперше почали професійно виконувати роботу власне з програмування (поза процесом налагодження апаратури комп'ютера), історія не зберегла, оскільки програмування розглядалося як другорядна операція. Однак, зараз важко собі уявити розвиток сучасного інформаційного суспільства як глобальної категорії без програмування і програмістів. Нині на інформаційне середовище покладено функції створення, зберігання, обробки та поширення інформації, здійснення всіх форм інтерактивної взаємодії в суспільстві, забезпечуючи його існування і функціонування як єдиного соціального організму. Розвиток комп'ютерних технологій в сучасному світі призвів до створення спеціальної мови, яка складається як з комп'ютерної термінології, так і зі слів-професіоналізмів, що репрезентують сьогодні досить розвинену мовну підсистему.

Мета доповіді – проаналізувати слова-професіоналізми, уживані фахівцями з програмування; схарактеризувати шляхи їх поповнення та своєрідність функціонування в усних та письмових ІТ-текстах.

Увесь лексичний корпус сучасної української мови поділяється на дві великі групи: загальноповживану і обмежену певною сферою вживання.

Професіоналізми (лат. *professio* «заняття, фах») - це слова та словосполучення, властиві мовленню окремої професійної групи людей. За межами даного професійного середовища ці слова не завжди зрозумілі або не сприймані [1]. Проте специфікою слів-професіоналізмів комп'ютерної сфери є те, що вказані вище лексичні одиниці, котрі були відомі тільки вузьким фахівцям, стали тепер буденними для дуже широкого кола людей - користувачів комп'ютерів.

Спостерігаємо, що лексика нами досліджуваної професійної групи характеризується низкою специфічних рис. До професіоналізмів комп'ютерної сфери належать: 1) назви знарядь виробництва, їхніх типів і частин (*пень/пеньок; дюрік; тачка/комп; камінь; мозок; проц; клава/клавка/клавір/кібарда; залізо; сидюк*); 2) найменування певних трудових процесів (*закачати/стягнути, законектитись/залогінитись, відстрілювати трабли*); 3) назви різних гатунків або типів сировини чи продукту (*шароварне/фріварне забезпечення; Вінда/Юнікс*); 4) спеціальні професійні вислови (*інсталяція системи, дефрагментація диску*) тощо.

З-поміж професіоналізмів сфери програмування виокремлюємо такі різновиди: 1) **науково-технічні** (*магнітна пам'ять, модульний принцип, ІВМ, RAM, інтерфейс, оверлей, стандартне програмне забезпечення, волоконнооптичний кабель, автоклавіша*); 2) **професійно-виробничі** (*оновити, (пере)завантажити; зовнішній пристрій; буферний пул; бек файл*); 3) **просторічно-жаргонні** (*кракозябли/крякозяблики – неправильно відображені шрифти кирилиці, аутглюк – програма Outlook Express, пожмакер - Page Maker, Король Дров - Corel Draw*).

Значна частина професіоналізмів – це неофіційні розмовні заміники термінів (*баг, глюк*). Напротивагу останнім вони не становлять чіткої системи, натомість терміни є систематизованими (кодіфікованими) назвами понять. Здебільшого професіоналізми виникають у тих галузях, де заскладна, або навпаки - не зовсім сформована термінологія, там, де особливої термінології не може бути (*зведена системна панель; автоматичний послідовно керований калькулятор*). Як правило, у ролі професіоналізмів постають слова загальнонародної мови, вжиті у мовленні комп'ютерників у специфічному значенні, пор.: *висіти [зависнути]* – бездіяльний стан програми або комп'ютера унаслідок виконання програмного коду; *вікно* – прямокутна частина екрана дисплея, що використовується для відображення стану активної програми; *вірус* – деструктивна програма, що проникає в систему без відома користувача (через Інтернет або дискети); *дерево* – структура розташування директорій на сервері; *камінь* - процесор (виготовлений на кремнієвій – кам'яній – основі); *кишеня* – кеш-буфер (cash buffer); *лазер* – лазерний принтер; *мило* – електронна пошта, e-mail; *стерти* – знищити (файл, програму);

кілограм/кілометр – 1 кілобайт інформації (1024 байти); *метр* – 1 мегабайт (1024 кілобайти); *гектар* – 1 гігабайт (1024 мегабайти).

Джерелами професіоналізмів сфери програмування можуть поставати і професійні терміни англійського походження: *хард-драйв*, *хард-диск* (від англ. *hard drive* - жорсткий диск); *коннект* (від англ. *connecting* – з'єднання, підключення), *коннектитися* (з'єднувати, зв'язувати, підключати); *джойн* (від англ. *join* - приєднання, підключення, примикання; як акт встановлення зв'язку), *апгрейдити* (від англ. *to upgrade* - модернізувати, удосконалити); *програмер* (від англ. *programmer* - програміст); *юзер* (англ. *user* - користувач), *юзати* (від англ. *to use* - використовувати, вживати); *клікати* (від англ. *to click* - клацати).

Якщо торкнутися питання способів творення слів-професіоналізмів, то найпродуктивнішими способами є: 1) усиченням основ: *комп* – комп'ютер; *кібер* – кібернетик; *інет* – Інтернет; *прога* – програма; *проц* – процесор; 2) скороченням слів та словосполучень: *біоробот* – біологічний робот; *лазер* – лазерний принтер; *ICQ* (*I seek you* - я шукаю тебе) – система швидкого обміну повідомленнями через Інтернет; *сисадмін* – системний адміністратор.

Висновки. У ході проведених наукових спостережень дійшли висновку: сучасний стан розвитку комп'ютерної науки і техніки активізувало чимало словотворчих процесів у мові і, перш за все, торкнулося її лексичної системи. Останнє призвело до створення спеціальної системи, яка відрізняється різноманіттям техніцизмів і професіоналізмів. Вони деталізують мовний словник, розширюють його там, де є на це потреба. Найчастіше професіоналізми застосовуються в усному неофіційному мовленні інженерів-програмістів, виконуючи важливу номінативно-комунікативну функцію, бо точно називають кожну деталь виробу чи певну ланку технологічного процесу. У такий спосіб слова-професіоналізми сприяють кращому порозумінню з-поміж фахівців. У писемній формі професіоналізми вживаються у спеціальних виданнях, призначених для фахівців з програмування, наприклад, у буклетах, інструкціях, порадах. Найбільше інформації професіоналізми несуть тоді, коли ними користуються мовці однієї галузі знань.

Література

1. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство : підручник [Текст] / Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк. - Львів: Світ, 1994. - 216 с.
2. Кримець О. Метафора й метонімія як чинники творення й розвитку української технічної термінології [Текст] / О.Кримець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології» - 2010. - № 675 - С. 23 - 27.
3. Перхач В., Кинаш Б. Російсько-український науково-технічний словник [Текст] / В.Перхач, Б.Кинаш. - Львів, 1997. - 454 с.

ОСНОВНІ СПОСОБИ ТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛЕКСИКИ

Лисаченко Ігор, гр. ПЗС-106

Науковий керівник – к.філол.н., доц. Єщенко Т.А., ДВНЗ «ДонНТУ»

Постановка проблеми. Фахівці з комп'ютерних технологій відрізняються своєю субкультурою. Особливо яскраво вона виявляється на лексичному рівні. Новизна і нестандартність комп'ютерної лексики почасти пояснюється тим, що носіями й водночас авторами вказаних новотворів є представники порівняно молоді професії - програміст. Це зазвичай обмірковані і послідовні люди, тому їх сприйняття учасника діалогу є більш буквальним і мало образним ніж у інших мовців. Вони звикли до повної чіткості й конкретизації своїх думок, тому що коректне формулювання поставленого питання має вагомий вплив на своєчасне прийняття правильного рішення. Існування комп'ютерного соціолекту дозволяє фахівцям у сфері програмування розуміти одне одного з напівслова. Але варто зазначити, що таким набором лексики користуються фахівці тільки між собою у неформальному спілкуванні. Натомість у діловій розмові, як і інші спеціалісти, фахівці з комп'ютерних технологій користуються загальноживаною лексикою, без змін і перенесень.

Мета доповіді – охарактеризувати основні способи творення української комп'ютерної лексики.

Як відомо, основних способів словотворення є два: морфологічний і неморфологічний. При цьому, з-поміж морфологічних способів, виділяють афіксальні (суфіксальний, префіксальний, префіксально-суфіксальний), безафіксний, основоскладання, аббревіація. До неморфологічних способів творення належать морфолого-синтаксичний (набуття нового значення при переході слова з однієї частини мови в іншу), лексико-синтаксичний (нове слово утворюється унаслідок зрощення слів словосполучення в одне слово) та лексико-семантичний (метафоричне переосмислення уже існуючих у мові слів). Тож проаналізуємо корпус лексичних одиниць, уживаних у сфері ІТ, за вказаними параметрами.

1. Новотвори, що мають в основі морфологічний спосіб словотворення

1.1. Афіксальні способи

1.1.1. Суфіксальний: *крекнути* (англ. crack – розколювати; жартівливо - крякнути), *хакнути* (англ. hack - розбивати). Під впливом народної етимології програми для зламування отримали жартівливу назву *крякалки*, де звуковий вигляд англійського слова було співвіднесено з українським звуконаслідувальним вигуком «кря». Можуть використовуватися суфікси для утворення нових слів, які відображають ставлення мовця до того, що вони позначають: *віндузятники* (як правило зневажливе) - прихильники ОС *Windows*, *відюха*, *відяха* (система *Windows*; *графічний адаптер*, *відеокарта*, *графічна карта*, суфікс *-ух(a)/-юх(a)/-ях(a)* залежно від ситуації надає професійному мовленню експресію згрубілості, зневаги або іронії).

1.1.2. Префіксальний: *закачати* – основа *качати*, префікс *за-*, що означає початок і завершення дії. Так само, *злити інформацію*, *скинути файл*, *вбити програму*.

1.1.3. Суфіксально-префіксальний: *залогінитись* означає зареєструватися в системі. Як бачимо, д англійської основи *log(-)in* – вхід у

систему – приєднано префікс початку чи завершення дії *за-* та дієслівний суфікс *-и-*. (пор.: *відлогінитись* – вийти з системи). Подібним чином, за допомогою префікса *при-* зі значенням приєднання чи доповнення, утворилося слово *приатачити* – приєднати файл до основного повідомлення в електронній пошті.

1.2. Безафіксне словотворення

Велику популярність у комп'ютерному словотворенні мають усічені слова: *комп*, *ком* (замість комп'ютер), *проги* (програми), *вінди* (програма Windows), *клава* (клавіатура), *проц* (процесор), *мак* – (макінтош), *Макс* – 3D studio max (програма для створення комп'ютерної 3D графіки), *гіг* - гігабайт, *інфа* - інформація.

1.3. Складання слів та основ

Інтернет – міжнародна комп'ютерна мережа; складання основ *інтер-* (міжнародний) та *-net* (мережа).

1.4. Аббревіація

Способи аббревіації полягають у поєднанні початкових літер чи частин слів, іноді з цілими основами: *сисадмін* (*sysadmin*, *system administrator*) – системний адміністратор; людина, яка обслуговує комп'ютер у мережі або загальнодоступний вузловий сервер (дві частини слів: *сис-темний адмін-істратор*); *авто-клавіша* – клавіша автоматичного запуску (частина слова + основа); *PC* (*Personal Computer*) – персональний комп'ютер. Характерною особливістю аббревіації у комп'ютерній лексиці є те, що вона запозичується з мови-оригіналу у первинному вигляді, тобто передається латиницею.

2. Новотвори, що мають в основі неморфологічний спосіб словотворення

2.1. Лексико-семантичний спосіб

Набуття словом нового значення відбувається за рахунок переосмислення вже наявних у мові слів.

2.1.1. Метафоризація: *млинець* - компакт-диск, дані з якого зчитує комп'ютер; *печатка* - пристрій друку, принтер; *реаніматор* - фахівець щодо «оживлення» обчислювальної машини; *сміття* - перешкоди в термінальній або телефонній мережі, *зависнути* (припинити відповідати на команди); *перекачати*, *злити* (переписати інформацію) *тачка* (комп'ютер), *чайник* (недосвідчений програміст), *собака*, *собачка* - символ @, *плінтус* –(зневажливе) технологія Bluetooth, *паутина* - мережа Internet, *верстак* – комп'ютер, *гектар* - гігабайт, *горищик* – «кошик», *смітник* (на робочому столі комп'ютера), *дрова* – драйвери, *карлсон* – охолоджувальний вентилятор, *кулер*.

Трапляється, що запозичення семантично змінюються, наприклад, унаслідок метафоричного перенесення. Так, слово *мофон* в молодіжному жаргоні означає магнітофон, а в комп'ютерному - будь-який пристрій з магнітною стрічкою. Подібність у значенні, на підставі якої відбувається перенесення, - це магнітна стрічка, що дозволяє записувати інформацію. Спостерігаємо численні дієслівні метафори: *перебити* - перевстановити програмне забезпечення або операційну систему, наприклад, «перебити вінду», та ін., *гальмувати* - занадто довго обдумувати рішення,

виконувати роботу; *зносити, вбивати* (досконалий вид «знести») - видаляти з пам'яті комп'ютера незатребувану інформацію (комп'ютерну пошту); *виснути* (досконалий вид «зависнути») - дія, що вводить у стан збою програму або пристрій в цілому (*упав, рухнув, потух*), *дзижчати* - встановлювати зв'язок за допомогою модему.

2.1.2. Метонімія: *камінь* (процесор: виготовляється на основі кремнію, а відтак – камінь); *огризок* – комп'ютер фірми Макінтош (символом якої є яблуко), *залізо* (у значенні «комп'ютер» (механічні та електронні частини комп'ютера).

2.1.3. Омонімія. Однією з властивостей комп'ютерного мовлення є переосмислення загальноживаних слів й утворення на їх основі лексичних одиниць із подвійним змістом. Останні співвідносяться із далекими за значенням словами, — широко виявляється і в комп'ютерному жаргоні: *квакати* — грати в комп'ютерну гру Quake. Наразі англійське слово *quake* (землетрус) та українське *квакати* – різні за значенням слова, але звучать майже однаково, що можна кваліфікувати як міжмовну омонімію.

2.2. Морфолого-синтаксичний спосіб: *маздай* – операційна система Windows чи будь-яка інша погана річ (від англ. *must die* – повинно померти); англійська дієслівна конструкція переходить в український іменник; *комплектуючі* – деталі, з яких складається комп'ютер; активний дієприкметник переходить в іменник.

2.3. Лексико-синтаксичний спосіб: *юзнет (Usenet)* – загальна мережа, всесвітня загальна мережа телеконференцій; нове слово утворюється унаслідок зрощення слів словосполучення (*use* – використовувати, *the net* – мережу).

Український комп'ютерний сленг через свою молодість не досить усталений і тому більшість слів у ньому має багато варіантів вимови і написання: *вегеа, ветеа, вежеа, вагон* - відеоадаптер VGA; *глючити, грюкати* - працювати з помилками; *дурдос, дирдос* - операційна система DR-DOS. Зазвичай вимова слова відповідає або англійському прочитанню або його українській транслітерації. У будь-якому випадку вимова стилізована під розмовну українську мову.

Висновки. У ході проведених наукових спостережень дійшли висновку: найпоширенішими способами словотворення у комп'ютерній лексиці є лексико-семантичний, безафіксний, а також афіксальний. При цьому лексико-семантичний спосіб може поєднуватися з іншими відомими способами. Побіжний аналіз частотності їх використання підтверджує той факт, що комп'ютерна лексика створюється і розвивається за законами української мови, з характерними для цієї лексики тенденціями до скорочення, застосування мовної гри та засобів мовної експресії.

Література

1. Щур І. Шляхи поповнення комп'ютерної сленгової лексики [Текст] / І. Щур // Вісник. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – Вип. 14. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2003. – С. 58 - 60.

2. Щур І. Комп'ютерний сленг (на матеріалі найменувань складників комп'ютера) [Текст] / І. Щур // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наукових праць . – Вип. 11. – Кн. 2. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2004. – С. 209 – 212.
3. <http://www.ruthenia.info/txt/fedorivm/jargon.html>

ОЛЕКСА ТИХИЙ І ЙОГО “СЛОВНИК НЕВІДПОВІДНИХ НОРМАМ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ СЛІВ”

Коряка Наталя, гр. ОПГ-11

Науковий керівник – ст. викладач Алтухов В.М., ДВНЗ «ДонНТУ»

Подвижником українського духу був Олекса Тихий, наш земляк. Він загинув у Пермській тюрмі 5 травня 1984 року на 58-му році життя.

Людина колосальної інтелектуальної потенції і видатного педагогічного хисту, Олекса Тихий за умов колоніального режиму не міг стати великим педагогом і вченим, бо замість кафедри мав каторгу. Не став він і державним діячем, бо "в нашім краю, Богу милім", ворог старанно пильнував, щоб із-поміж нас не виростили провідники нації, які могли б вивести свій народ "на ясні зорі, на тихі води". Однак Олекса Тихий збувся як людина, як українець, якому віддаватимуть шану й ті, що житимуть після нас, бо підуть вони у мандрівку століть з його духа печаттю (І.Франко).

Ми розглянемо одну з багатьох праць - “Словник невідповідних нормам української літературної норми слів (чужі слова, спотворені слова, кальки і т.п.)”, який він уклав поміж першим і другим ув'язненням (1964-1977 рр.). О. Тихий подає слово-покруч, у другій колонці – правильне слово, у третій – джерело, з якого воно прийшло. (2009 р. вийшла стараннями Товариства ім. О.Тихого). Ця праця була задумана як посібник для вчителів. 1976 року автор відвіз один її примірник в Інститут філософії. А от відділ національних відносин Інституту філософії АН УРСР рекомендував книжку видавництву “Радянська школа”. Щоправда, сталося це за півтора місяця до арешту автора, то її звітти передали в КГБ. Ця книжка ой якою доречною була б нинішньому вчителю, бо мовна ситуація принаймні на Донеччині не покращилася.

«Словник» побудовано за таким принципом: на першому місці ставиться невідповідне нормам української літературної мови слово, спотворене слово – стулка, бо мага тощо; калька – вообразати, дорослішати, чужі слова – башковитий, любопитство; запозичені – ануляція тощо. На другому місці ставляться слова, що відповідають нормам літературної мови. На третьому – слова, на основі яких, за тритомним російсько-українським словником, добиралися слова-покручі. Побудований за такою формою словник дасть можливість кожному легко перевірити себе, чи правильно ін. говорить, чи немає кращого, більш вдалого для відповідного контексту слова. Словник адресовано вчителям, школярам, студентам, а також тим, хто хоче говорити правильно і красиво.

«Я – для того, щоб жив мій народ, щоб підносились його культура, щоб голос мого народу достойно вів свою партію в багатоголосому хорі світової культури, - писав Олекса Тихий в своїх статтях.

Отже, ми мусимо пам'ятати про наших славних земляків, які віддали своє життя за Україну, за українську мову. Олекса Тихий – справжній взірець Великого Українця, і з таких людей треба брати приклад.

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ У ЛІНГВІСТИЧНОМУ ТА СОЦІАЛЬНОМУ АСПЕКТАХ

Складчиков Віталій гр. ПС-09б,

Науковий керівник - ст. викл. Кульбіда Н.І., ДВНЗ «ДонНТУ»

Молодіжний сленг є засобом спілкування великої кількості людей, об'єднаних віком, та й то досить умовно. Носіями сленгу є, як правило, люди 12 - 30 років. Сленг охоплює практично всі сфери життя, описує практично всі ситуації, крім нудних, оскільки сленгове слово народжується як результат емоційного ставлення мовця до предмета розмови. Сленг — це постійна словотворчість, в основі якої лежить принцип мовної гри. Нерідко саме комічний, гральний ефект є головним у сленговому тексті. Молодій людині важливо не тільки "що сказати", але і "як сказати", щоб бути цікавим оповідачем.

На сьогодні, кількість наукових праць, присвячених молодіжній розмовній мові значно скоротилася. Періодичні видання і збірники філологічних праць відзначають схожу тенденцію. Увага більшої частини дослідників переключилося на ідіостилі сучасних письменників, а також на різні корпоративні жаргони, що з'являються слідом за новими професіями і родами діяльності: менеджментом, обслуговуванням комп'ютерів, юриспруденцією і т.д [2;24].

Найважливішим фактором творення різноманітних форм аргю в українському мовному середовищі залишається „постімперський” культурний синдром: збереження і навіть посилення російського впливу на вітчизняну лексику, а особливо ненормативну. Фактично, у цій сфері розвиненою є лише українська лайка, та й то, останнім часом вона носить усе більш фольклорно-етнографічний характер. Слід констатувати відсутність національної форми сленгу, „фені” та інших форм аргю[1,69].

Причин вищенаведеного явища декілька. По-перше — це існування консервативної „радянської мафії” — кримінальних структур інтернаціонального, міжслов'янського характеру, переважно російськомовних, і зростання контактів сучасної молоді з даними соціальними шарами [3,34]. По-друге — це відсутність історичних можливостей розвитку національного урбаністичного соціуму, одним з головних культурних аспектів якого і є аргю (сленг, „феня” і под.).

Література

1. Бондалетов В.Д. «Молодіжний жаргон. Що це? Словесний сміття чи ...? ». Мова і освіта: матеріали 3-й Всеросійській науковій конференції "Мова освіти та освіта мови". - Великий Новгород, 2003.
2. Борисова Є.Г. «Про деякі закономірності сучасного молодіжного жаргону», «Російська мова в школі» - 1981 - № 3.
3. Валгина Н.С. «Активні процеси в сучасній російській мові». Навчальний посібник для студентів вузів - М.: Логос, 2001.

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СЛЕНГ І ЙОГО МІСЦЕ В МОВНОМУ ТА МЕТАМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Муліч Олександр, гр. БС-09

Науковий керівник - асистент Шатілова О.С., ДВНЗ «ДонНТУ»

Мовний процес кінця ХХ – початку ХХІ ст. характеризується посиленням ролі неформальних, нелітературних елементів у мовленні. Це виявляється не лише в тотальній не стандартизації розмовної мови, а й у проникненні сленгу до інших стилістичних рівнів – мовлення засобів масової інформації та художньої літератури. Варто лише поглянути на сучасні літературні тексти, послухати радіо, подивитись телевізор, поспілкуватись у неформальній обстановці, щоб зрозуміти мова пістрявіє життям, вона налаштована на вираження, на емоційне різноманіття, на експресію. Сучасне мовлення явно тяжіє до нестандартної лексики.

Метою даної роботи стало дослідження джерел виникнення українського сленгу та з'ясування причин активного його використання в мовному та метамовному дискурсі.

Для досягнення мети були поставлені завдання: ознайомитися з лексикографічними джерелами, предметом дослідження яких стала не літературна лексика; узагальнити положення мовознавчих праць та суміжних гуманітарних досліджень; дослідити джерела українського сленгу; з'ясувати причини активного застосування маргінальних елементів у мові; довести значення соціальних факторів у формуванні мови сучасної молоді.

Аналізуючи місце сленгу в сучасному мовному дискурсі, об'єктом роботи я обрав такі функціонально-стилістичні сфери мовлення, як художні тексти та живе розмовне мовлення. Найголовніший інтеграційний чинник для зазначених стилів – це свобода вербального прояву, неупередженість мовленнєвої ситуації, розкутість мовлення, що протистоїть будь якій формальності, шаблонності тексту.

Предметом даного дослідження є та частина нелітературного українського розмовного мовлення, яку ми узагальнено позначаємо терміном «сленг».

З огляду на поставлену мету й завдання основними методами дослідження були обрані емпіричні, та верифікаційні методи. Важливим у роботі був принцип історизму, дотримання якого забезпечило послідовне вироблення необхідного інструментарію щодо вивчення зазначеної теми. В

роботі розглянуто історію та джерела виникнення жаргонізмів та стилістичний потенціал сленгу в сучасному мовному дискурсі.

Спеціалісти з історії мови стверджують, що вживання брудних висловів може сприйматися як порушення певних табу. У стародавній літературі і в народних традиціях заборона на матерні слова була пов'язана з уявленням про те, що вони ображають Матір-землю, Богородицю і рідну матір людини. Матерні слова на Русі були досить поширені, але науковці довели, що використання бранних слів дуже довго було карним злочином. Під час переходу від язичества до християнства лайка перейшла до розряду богохульства. Слово «сленг» має найкоротшу історію в лексикології української мови і є запозиченням з англійської мови. Дослідження сленгу в радянській лінгвістиці розпочинається з вивчення стилістики англійської мови ще в 60-х роках. У 90-х роках починають практикувати подібні дослідження в українській мові. Жаргонізми посідають важливе місце в культурі мовлення, їх можна зарахувати до лексично-стилістичних утворень. Пласт сленгової молодіжної лексики великою мірою становлять новоутворення (неологізми), які формуються і змінюються разом із змінами у суспільстві. За свідченням доктора філологічних наук Лесі Ставицької, «сучасний молодіжний сленг є ніби посередником між інтержаргоном та мовною практикою народу». Лексеми утворюються під впливом найрізноманітніших факторів, серед яких особливо виділяються : кримінальний жаргон, інтержаргон, власна інтерпретація серед молоді деяких термінів, вплив іноземних мов на молодіжний сленг, вплив інтернету, тощо.

Лексеми, що утворились від англійських слів, є результатом їх невдалої інтерпретації. Наприклад, по відношенню до слова хаза (у значенні дім, будинок): англломовне походження – з'явилося на основі англійського house (будинок), де буква [u] випала, а літера [a] утворилась на місці [o] для більшої схожості з українським «хата». Слово крейзі (божевільний), яке досить часто трапляється в мовленні сучасної молоді, є прямим запозиченням із англійської слазу зі збереженням значення. Подібно утворились слова: паті (party) – вечірка, фазер (father) – батько, мазер (mother) – мати, мані (money) – гроші, піпли (people) – люди та ін. Але все ж у молодіжній субмові є чимала кількість власне українських сленгізмів: дискогопалка – дискотека, гальмо – людина, яка повільно реагує на все, тусівка – компанія;

Слід приділити особливу увагу виникненню і використанню комп'ютерного сленгу, який є лаконічним, буває скороченнями та своєрідною символікою, саме тут відбувається найбільш активне створення неологізмів, до того ж існують всілякі граматичні, фонетичні та графічні інновації. Український комп'ютерний сленг через свою молодість ще не сформувався, тому більшість слів у ньому має багато варіантів вимови та написання: дурдос, дирдос – операційна система DR-DOS; вегеа, вежеа, вагон – відеоадаптер VGA; глючити, – працювати з помилками, вінт – жорсткий диск; вінда – операційна система Windows, геймер – гравець; домен – ім'я комп'ютера або мережі в Інтернет; клавиа – клавіатура; зависнути – припинити відповідати на команди; мама,

материнка – материнська плата; перекачати, злити – переписати інформацію; Отже, розглянувши деякі особливості комп'ютерного сленгу, можна прийти до висновку, що на даний момент йде активне створення і використання комп'ютерної сленгової лексики.

У системі молодіжного сленгу виділяються синонімічні ряди, елементами яких часто є слова кримінального жаргону. Наприклад, слово чувак (чоловік, хлопець) може вільно замінятися такими одиницями: кент (у кримінальному арго дане слово має значення «друг»), клієнт («компаньйон злочину»), дядя («начальник тюрми»), субчик («браконьєр», «звідник»), кореш (від слова «коріння», з одного кореня). Таке запозичення можна пояснити здатністю кримінального жаргону проникати в мовлення інших соціальних верств, зокрема до розмовної мови молоді. Чільне місце посідають метафоричні номінації, що виявляють образні можливості внутрішньої форми вихідного уявлення: кайф (задоволення) – кайфовий, кайфоломщик, кайфолом; башлі (гроші) – башляти (платити), башльовий (платний), небашльовий (недорогий) тощо.

Сьогодні широкий загал, на жаль, відверто проявляє інтерес до нестандартного мовлення, основним спрямуванням якого є пафос. Мова усвідомлено та неусвідомлено стає знаряддям впливу в процесі комунікаційного акту. Тож з метою «оживлення» текстів, зокрема тих, які спрямовані на адресата, публіку, спостерігається тенденція до використання незвичайних, колоритних слів. Настанова на емоційність та експресивність у словесному вираженні змушує звернутись до розмовної лексики, а саме сленгу, який найбільш повно відповідає зазначеним вимогам.

Проаналізувавши тексти статей і заголовків газети «Україно Молода» я дійшов висновків, що в періодичній пресі досить активно використовуються слова зниженої лексики запозичені з різних джерел: злочинних, наркомацьких, комп'ютерних, молодіжних жаргонів; з мови журналістів, бізнесменів, представників музичного, рекламного бізнесу та інше. Оскільки сленгова лексика є не літературною, то вкраплення її в писемному тексті логічно було б виділити графічно – написанням у лапках. Натомість писемна практика засвідчує різні засоби оформлення лексики в тексті: як у лапках, так і звичайне введення у структуру тексту.

Емоційно-експресивна лексика має стилістичний потенціал і в художніх текстах, про що свідчать твори: І.Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я», «Зачарована Десна» О.Довженка, «Енеїда» І.Котляревського.

З метою з'ясування ролі сленгової лексики в молодіжному середовищі було проведено соціологічне опитування на базі ДонНТУ серед студентів 1-3 курсів спеціальності БС та ТТР. Було опитано 80 респондентів, яким поставлено наступні запитання: Чи вживаєте Ви у своєму мовленні жаргонні слова? Якщо так, то що саме спричиняє їх вживання? Вкажіть жаргонні слова та вирази, які Ви вживаєте найчастіше. Поясніть їх.

Результати опитування були наступними: Із 80 опитуваних досить часто у своєму мовленні вживають жаргонні слова 30%, інколи 60%, ніколи 10%. Отже переважна частина респондентів вживає жаргонні слова

та вирази лише інколи. Як зазначили респонденти, вживання жаргонних слів спричиняють наступні фактори: вплив оточення і друзів – 42,5% опитуваних; звичка – 60% респондентів; прагнення не вирізнитися серед інших – 75%; недостатнім вважають свій літературний запас – 20 % опитуваних, бажання бути сучасним – 57,5% . Сленгові слова та вирази, які вживає молодь є досить різноманітними і відмінними в різних групах людей. Наприклад лексему «розуміти» в одній компанії звикнули замінювати словом «шарити», а в іншій «розчехлятися». Як бачимо, у молодіжному середовищі сленг посідає помітне місце як засіб виділення індивіда із маси і спосіб вербального (мовного) спілкування.

Отже, у сучасному мовному дискурсі майже зламаний той саркофаг, під яким міцно було приховано ненормативну лексику. На сьогодні табуованість на матірну лексику сильно знівельовано: матюк вже не є апріорі забороненим, а набуває такого статусу відповідно до потреб комунікативної групи. Крім того, сленгова лексика вільно існує і в сучасному писемному тексті, особливо художньому, і усному мовленні, враховуючи публічні виступи та засоби масової інформації.

Література

1.Борисенко Н.Д. Гендерний аналіз у лінгвістиці. - Житомир: Поліграфічний центр ЖДПУ. - 2000. - 260 с.

2.Боченков В. Искусство и мат - чья возьмет? В поисках золотой середины между ханженством и вседозволенностью// Учительская газета. - 2001. -№15. - С.20-21

3.Горбач О.. Зібрані статті 1. Арго на Україні. – Мюнхен. - 1993. - 327 с.

4.Гриценко Т. Б.. Культура мовлення як компонент комунікації людей // Науковий вісник Національного аграрного університету / НАУ. – Київ. - 2003. - Вип. 65. - С. 127-134.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАЛЕЖНОСТІ ІМІДЖУ ФІРМИ ВІД КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ

Севка Яна гр., АР-366

Науковий керівник – асистент Мовчан М.А., ДонНАБА

Українська народна мудрість говорить: «Птаха пізнають по перу, а людину по мові», але на жаль у повсякденній роботі фахівців цей вислів не завжди набуває пріоритетного значення. Особливо проблемними щодо дотримання культури мовлення є сфери будівництва, охорони правопорядку, пенітенціарної системи. Саме вони вважаються важкими для праці, а спілкування в них відбувається переважно мовою термінів. Вказане є елементом створення негативного іміджу цих сфер щодо культури мовлення. Як гіпотеза в даній статті наводиться зв'язок між культурою мовлення фахівця та іміджем фірми.

Питання мовної культури в професійній сфері розглядали Зубков М. [1], Кубрак О. [2], Бабич Н. [3] та ін., але її вплив на імідж фірми не вивчався.

Культура мовлення передбачає знання і дотримання мовних норм, майстерне використання мовних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Варто зазначити, що не лише знання термінології, навички у користуванні спеціальною лексикою відображають мовну підготовку й мовну культуру фахівця, а й вміння спілкуватися, зацікавити потенційних партнерів послугами фірми та взагалі бути їм небайдужими.

В роботі виділено три аспекти зв'язку іміджу та культури мовлення фахівців: від культури мовлення залежить вміння довести конкурентну перевагу фірми; культура мовлення підкреслює професіоналізм фахівців; мовний етикет в професійному спілкуванні – запорука успішності фірми. До ознак, що відображають залежність іміджу від культури мовлення, віднесені такі: правильність, різноманітність мови, ясність висловів, виразність, чистота, стислість і доцільність мовлення.

Таким чином, володіти культурою мовлення для фахівця є одним з найголовніших показників загальної культури фірми. Культура мовної поведінки – це своєрідне дзеркало фахівця, його інтелектуальне обличчя та обличчя його оточення. Культура мовлення кожного фахівця – це показник стану моральності, духовності та професійності фірми в цілому.

Література

1. Зубков М. Сучасна ділове мовлення. - Х.: КСД, 2007. - 448 с.
2. Кубрак О. Етика ділового та повсякденного спілкування: Навч. посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 222 с.
3. Культура фахового мовлення: Навч. посібник / За ред. Н.Бабич. – Чернівці: Книги – 21, 2006. – 496 с.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ФАКТОР ВИЗНАННЯ ФАХІВЦЯ У КОЛЕКТИВІ

Бондаренко Ганна, гр. АР-36 б

Науковий керівник – асистент Мовчан М. А., Дон НАБА

Сучасні молоді фахівці різного профілю мають не лише володіти певними професійними знаннями та навичками, але й вміти чітко, правильно і грамотно висловлювати свої думки, спілкуватися з різними людьми і в різних професійних ситуаціях, тобто досягти високого рівня культури мовлення.

Під культурою мови розуміється володіння нормами літературної мови в його усній та письмовій формі, при якому здійснюються вибір та організація мовних засобів, які в певній ситуації спілкування і при дотриманні етики спілкування забезпечують необхідний ефект в досягненні поставлених завдань комунікації.

Успішне професійне спілкування ґрунтується на знанні й дотриманні певних норм, які передбачають володіння трьома аспектами культури мови: нормативність, адекватність (комунікативний аспект), етика спілкування.

Потрібно володіти культурно-мовленнєвими нормами рідної мови, вміти грамотно і правильно обирати мовні засоби залежно від завдань

професійного спілкування, володіти поведінковими уміннями в різних ситуаціях професійного спілкування, володіти уміннями і навичками публічних виступів.

Досягти високого рівня культури мовлення неможливо без високої лінгвістичної свідомості носія мови, постійної потреби аналізувати, удосконалювати, шліфувати власне мовлення. Високий рівень культури мовлення фахівця також забезпечується його організаторськими вміннями. Культура мовлення є не лише показником професійних якостей, а й фактором, що впливає на визнання фахівця у колективі.

Отже, культура мовлення характеризується умінням правильно, стисло, точно й логічно висловлювати свої думки, володінням мовленнєвим етикетом, обсягом загального та термінологічного словника, адекватністю висловлювання, дотриманням мовних норм (граматичних, лексичних, стилістичних).

Література

1. Зубков М.Г. Сучасне українське ділове мовлення / М.Г. Зубков. – Х.: Торсинг, 2001. – 384 с.
2. Кузін Ф.А. Культура ділового спілкування / Ф.А. Кузін. - М.: Вісь, 2000. - 336 с.
3. Введенська, Л.А. Культура мови: Навчальний посібник/Рец. В.П. Малащенко, Н.П. Колесніков. - Ростов н/Д: Фенікс, 2001. - 448 с.

КУЛЬТУРА УСНОГО ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ

Миргородова Катерина гр. ПЦБ-66 б

Науковий керівник – к.філол.н., доц. Ковальова Н.О., ДонНБА

Мова – це найважливіший засіб спілкування і пізнання, це скарбниця духовних надбань нації, досвіду співжиття, праці і творчості багатьох поколінь. Ще здавна видатний оратор Цицерон назвав науку про красномовство «матір'ю усього того, що добре зроблено і добре сказано». Треба лише усвідомити, що ти справді цього прагнеш — бути побаченим і почутим. Вміння володіти словом – велика майстерність. Важливим компонентом спілкування є етика мовлення. Кожна людина, незалежно від віку, статі, національності, освіти, посади, повинна дотримуватися основних норм мовного етикету, адже рівень мовленнєвої культури свідчить про міру вихованості та чемності людини. Під час ділового спілкування легше встановлюється контакт між людьми, якщо вони говорять "однією мовою" і прагнуть до продуктивного співробітництва. При цьому засобами їхнього спілкування є етичні норми та правила ділових взаємовідносин, знання й уміння, пов'язані з обміном інформацією, використанням способів та засобів взаємовпливу, взаєморозуміння.

Без мови неможливе існування будь-якого людського колективу, виробництва, трудової діяльності, творчої праці. В усне мовлення можна вкласти тонший зміст, ніж у писемне. Мова виступу, доповіді, лекції має бути бездоганною, простою, зрозумілою широкому колу слухачів. Кінцевий

позитивний результат спілкування залежить від уміння їх сформулювати й викласти. В усному діловому мовленні широко використовуються додаткові засоби висловлення: інтонація, жести, що надають відтінок переконливості та емоційності. Людина може по-різному ставитися до свого співрозмовника, але етикет у поєднанні з почуттям власної гідності та самоповаги не дозволяє їй відкрито висловлювати негативні оцінки чи іншим чином виявляти негативне ставлення. Є відомі слова Сократа: «Заговори, щоб я тебе побачив.» Вислів і досі не втрачає своєї актуальності. Справжньому фахівцеві притаманна широта світогляду, знання історії свого народу, розуміння проблем сучасності, оскільки інтереси будь-якого професіонала не обмежуються вузькими фаховими рамцями.

Література

1. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. – 7-ме вид., виправлене. – Донецьк: 2005.- , 26,27 с.
2. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник/ За ред.. Н.Д. Бабич.- Чернівці: Книги- XXI, 2005.- 90 с.

ОСОБЛИВОСТІ НАГОЛОСУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Кучанський Євген, гр. АР-366

Науковий керівник - ст. викладач Мовчан М.А, ДонНАБА

Наголос в українській мові виконує подвійну функцію. По-перше, він об'єднує звукові комплекси в окремі слова. Наприклад, звуковий комплекс *вищезазначений* з одним наголосом сприймається як одне слово, а комплекс *вище зазначений*, що має два наголоси, позначає два слова. Так само: *нижчезгаданий*, *передбачити* і *нижче згаданий*, *перед бачити*. По-друге, наголос виступає як засіб розрізнення слів та словоформ. Наприклад, подані парами слова *вигода* (користь) і *вигода* (зручність), *лікарський* (від лікар) і *лікарський* (відліки), *похідний* (від похід) і *похідний* (який походить від чогось) — різні, на що й вказує наголос. У різних відмінках стоять слова *руки* і *руки*, *вікна* і *вікна*, різний вид мають дієслова *насіпати* і *насіпати*.

Наголос в українській мові вільний і рухомий, тобто може падати на будь-який склад і під час змінювання слова пересуватися: *голова* — *голови* — *голови* — *голів*, *казати* — *кажеш* — *кажу*.

Система наголошування в українській мові досить складна. Тому у випадках сумніву щодо наголосу слід звертатися до словників.

Разом із тим спостерігаються й деякі закономірності в наголошуванні

слів:

1. Віддієсловні іменники середнього роду на *-ання*, у яких більше двох складів, мають наголос, як правило, на суфіксі: *навчання*, *завдання*, *запитання*. Але є й відхилення від цього правила: *обладнання* (набір механізмів тощо), *нехтування*, *бігання*, *ковзання*.

2. У багатьох двоскладових прикметниках наголос падає на закінчення: *вузкий, кружний, легкий, липкий, мілкий*.

3. У дієсловах перший склад закінчень *-емо, -имо, -ете -ите* не наголошується: *несемо, несете* (а не «несемо» «несете»); *ідемо, ідете* (а не «ідемо», «ідете»).

4. У багатоскладових словах, крім основного, є ще побічні інаголоси, які розташовуються через один або два склади від основного: *переробити, безперечний, подорож*. Побічний наголос падає українській мові особливої співучості, плавності. У прискореному темпі мовлення він чується слабко, в уповільненому — сильніше. Особливо виразно такий наголос чується в складних словах: *синьо-жовтий, гірничодобувний, новобудова*.

Література

Погрібний М. І. Словник наголосів української літературної мови. - Київ: Радянська школа, 1959. - 602 с.

СЛОВА ПАРОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Александрова Іннеса гр. ПГС – 66а

Науковий керівник – к.філол.н., доц. Ковальова Н. О., ДонНАБА

Кожній людині, яка прагне просто, чітко і дохідливо сформулювати думку, слід постійно вчитися розрізняти відтінки в значеннях слів, правильно вживати їх в усній і писемній мові. Свідоме і стилістично точне слововживання - надійний помічник в оволодінні скарбами рідної мови і показник рівня культури.

В українській мові, як і в інших, є різні групи слів за значенням. Найбільші з них за обсягом - синоніми, антоніми та пароніми, що виступають водночас і основою найвиразніших стилістичних засобів.

Явище паронімії

Пароніми — слова близькі за звуковим складом і звучанням, та різні за значенням. Різниця може бути в одній букві, у зміненому префіксі чи суфіксі. Найчастіше - це спільнокореневі слова: авторитетний - авторитарний, програмний - програмовий, надягати - одягати, пригадати - прогадати. Запам'ятайте, що це різні слова за своїм значенням. Цілеспрямоване використання паронімів - ефективний засіб посилення виразності, підвищення дієвості тексту художньої літератури, публіцистики, усного публічного мовлення.

За звуковим складом пароніми поділяють на *однокореневі* (танк – танкер) та *різнокореневі* (компанія – кампанія) за лексичним значенням розрізняють *синонімічні* (повідь – повінь) та *антонімічні* (експорт – імпорт). Також пароніми можуть відрізнятися і за семантикою слова: *семантично близькі* (ніготь – кіготь) та *семантично різні* (ефект – афект).

На мою думку, необхідно запам'ятати, що явище паронімії вимагає точного знання значень і адекватного вживання слів. Незначна відмінність між двома словами приводить до помилок, зокрема до неправильної заміни одного слова іншим. Отже, уміння розрізняти

патронімічні слова і правильно вживати їх у мовленні - неодмінний складник культури мови.

Література

1. Культура української мови: Довідник / За ред. В.М. Русанівського. – К.: Либідь, 1990. – 304 с.
2. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К.: Либідь, 1992. – 248с.
3. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. - К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752с.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Просол В.В., Цегельник А.А., гр. ЕГСпр-12

Науковий керівник - ст. викладач Фурманюк В.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ»

Кожний народ – творець своєї мови. Для українців рідна мова – українська. Це мова нашої нації, мова предків, яка зв'язує нас між собою і з попередніми поколіннями, їхнім духовним надбанням. Рівень розвитку рідної мови є джерелом духовного розвитку народу. Українська мова – одна з прадавніх слов'янських мов і є рідною для десятків мільйонів людей. В Україні 72,7 відсотка становлять українці – корінні її мешканці. Згадаймо слова В. Сосюри: «Без мови рідної, юначе, й народу нашого нема». А на думку Є.М.Верещагіна і В.Г.Костомарова, «національна мова входить у поняття національної культури, бо природні умови, географічне положення, рівень і спеціалізація народного господарства, тенденція суспільної думки, науки, мистецтва – всі великі й малі особливості життя народу знаходять відбиття у мові цього народу». Тому знати, берегти і примножувати рідну мову – це обов'язок кожної людини. Народ, який не усвідомлює значення рідної мови, її ролі в розвитку особистості, не плекає її, не може розраховувати на гідне місце у суцвітті народів.

Занепад рідної мови є наслідком духовного зубожіння народу. Звичайно, такий великий народ як ми, українці, не може допустити цього, якщо вважає себе цивілізованою нацією. Ставлення до рідної мови є свідченням національної свідомості і рівня культури народу, його цивілізованості. Воістину справедливі слова О. Гончара: «Той, хто зневажливо ставиться до рідної мови, не може й сам викликати поваги до себе». Отже, одним з головних завдань кожного розвинутого суспільства, показником його самосвідомості і визначником розвитку культури є, поряд з турботою про збереження природних багатств і примноження цінностей духовної культури, постійна турбота про екологію мовного середовища.

Українська мова своєю красою і багатством давно привертала увагу вчених. Сучасна українська літературна мова виконує різноманітні суспільні функції – комунікативну, естетичну, мислетворчу, культураносну та інші.

Спілкування – найважливіша функція мови. Вона є універсальним засобом обміну інформацією в просторі і часі. Комунікативній функції підпорядковані й інші її функції, зокрема експресивна. Полягає вона в тому, що саме завдяки мові ми виражаємо свій внутрішній світ,

репрезентуємо себе з тим, з ким спілкуємося. «Заговори, щоб я тебе побачив», – стверджували античні мудреці. Людина, яка досконало володіє мовою, найкраще може себе показати, розкрити свій духовний світ через спілкування.

Мова є засобом пізнання світу. Пізнаючи мову, ми пізнаємо світ, навколишнє середовище, але в межах свого народу, його свідомості, психіки тощо. Українська мова дає нам можливість пізнати світ очима українця, українського народу, російська – російського, німецька – німецького і так далі. Мова формує наш розум і духовність. Український фольклор, художня література, театр, пісня, втілені у словесній формі, розкривають перед людиною світ краси. У живому мовленні кожна мова виконує, в основному, функцію спілкування, у художньому творі вона служить засобом образного відтворення дійсності. Це теж своєрідний акт спілкування майстра слова з читачем або слухачем.

Мова виконує мислетворчу функцію. Українська мова, як і будь-яка інша, є засобом формування думки. Адже вільне володіння мовою вважається тоді, коли людина мислить і говорить цією мовою одночасно. Додамо, що мислення відбувається у формі тієї мови, якою ми найкраще володіємо, тобто рідної. Отже, сам процес мислення має національну специфіку, яка обумовлена національним характером.

Література

1. Монографія Ю. Жлуктенка «Українська мова на лінгвістичній карті світу». Київ \ \ Наукова думка. – 1990.
2. Оржехівський В. Міжетнічні взаємини // Права Людини. – Харків, 2001.
3. Освіта України. – №4 (232) від 24 січня 2001.
4. Пентилюк М. Наш скарб – рідна мова. /Матеріали сайту «Сторінки лінгвіста», 2001.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПИСЕМНА МОВА

Федоренко Світлана, Іванова Галина, гр. ЕГСпр-12

Науковий керівник - ст. викладач Фурманюк В.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ»

Невпинний ріст науково-технічного прогресу призводить до значних змін не тільки у економічній, політичній й інших сферах життєдіяльності держави, але й, що є немаловажним, активно впливає на розвиток мови і, на жаль, не у кращий бік.

Ще не так давно, до епохи Інтернету, листування було загальноприйнятим засобом спілкування людей. А ще раніше взагалі епістолярний жанр дозволяв створювати справжні шедеври думки і високі поетичні зразки. Багато відомих людей залишили нам прекрасні приклади цього жанру, якими можна насолоджуватися так само, як і високохудожніми літературними творами.

Зараз вже не той час, наші повідомлення у вигляді SMS або в скайпі, на форумах, або електронною поштою не вимагають бездоганного володіння мовою. Навпаки, виникла навіть особлива мова, так званий «комп'ютерний сленг», яку досить важко зрозуміти непосвяченій в це

людині. Звичайно, навіть через всесвітню мережу теж можна (і потрібно!) листуватися «по-справжньому», користуючись багатою, живою, різнобарвною українською літературною мовою. Непотрібно і говорити, що така мова має багато переваг – вона здатна передавати емоції, а це, в свою чергу, допомагає краще передати свої почуття і зрозуміти співрозмовника.

Не зрозуміло, навіщо люди так знущаються зі своєї рідної мови, паплюжать слова, вживають іншомовні – навіть там, де не тільки можна, але і потрібно вживати слова українські. До речі, у Франції існує закон: якщо, наприклад, господар якоїсь крамниці хоче використовувати іншомовну назву або навіть латинський алфавіт – він повинна платити за це державі чималі податки. Ось так на Заході намагаються зберегти справжній скарб – свою мову. А це – те ж саме, що зберігати свою самобутню культуру, традиції.

На відміну від Франції, у нас часто вживаються назви магазинів, супермаркетів, перукарень, кафе, косметичних салонів і т.д. – іншомовні. Звичайно, вплив інших культур, інших мов неминучий, але і тут, як в усьому іншому, необхідно дотримуватися «золотої середини».

Однак позитивною тенденцією можна вважати формування суто української наукової термінології, чого не було раніше, в усіх наукових галузях.

Неологізмів за останні роки виникло дуже багато, і це пояснюється швидким розвитком нових технологій, особливо комп'ютерних. Нове слово зазвичай приживається, якщо воно не має альтернатив в лексичному складі рідної мови. Тобто це слово позначає зовсім нове явище. Або це слово більш коротке (мінімалізм – одне з відчутних тенденцій розвитку будь-якої сучасної мови, а не тільки української), або більш точне. Боятися цього не треба, якщо це не надмірний захват української мови іноземними словами, це природне явище взаємозбагачення мов.

Література

1. Берестовська Д.С. Культурологія: Навч. посібник. - Сімферополь, 2003.
2. Кононенко Б.І. Основи культурології: Курс лекцій. - М., 2002.
3. Культурологія: Підр. посібник / За ред. А.А. Радугина. - М., 1998.

ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ

Дейч Едуард, Шейко Олександр, гр. ОМТ-11

Науковий керівник – асистент Тимохова О.О., ДВНЗ «ДонНТУ»

Людське спілкування так само природне, як і дихання, і тому ми не замислюємось над тим, як це відбувається. Необхідність в осмисленні процесу спілкування є важливим фактором культурного оздоровлення нашої нації. Наша успішність багато у чому визначається умінням грамотно і професійно будувати своє спілкування.

Професійне спілкування є особливим видом людської комунікації. Поняття професійного спілкування має широке і вузьке значення. У

першому значенні його можна визначити як комунікативні навички і якості, властиві професіоналу, людині, яка має значний досвід і високі професійні стандарти. У вузькому розумінні професійне спілкування включає особливості, характерні для окремо взятої професії. У науковій літературі поряд із поняттям “професійне спілкування” часто використовується термін “ділове спілкування”, як синонім до професійного. Ділове спілкування, на думку С.І. Ожегова, [3] – це „спілкування, що стосується суспільної, службової діяльності, роботи”. Як випливає з цього визначення, головним у діловому спілкуванні є предмет спілкування, тобто спільна справа і ставлення учасників до неї.

Професійне спілкування – це специфічна форма взаємодії людей, що здійснюється на основі встановлених норм і спрямовується на ефективне виконання спільної діяльності. Ділове спілкування властиве людям, які виконують певний вид професійної діяльності. Воно ґрунтується на загальних соціально-психологічних закономірностях і орієнтується на успішне й ефективне виконання професійних обов'язків, включає обмін пропозиціями, вимогами, поглядами, мотивами з метою розв'язання конкретних проблем, підписання угод чи встановлення інших відносин між суб'єктами спільної діяльності.

Для характеристики системи дій, що їх виконують суб'єкти спілкування, використовують і таке поняття, як «модель». Прогресивний американський психолог, фундатор сімейного консультування Р. Фрэнсис [5] виокремлює п'ять моделей (типів) професійного спілкування: запобігливий, звинувачувальний, розважливий, віддалений і врівноважений.

Запобігливий тип. Така людина в розмові прагне догодити іншим, часто вибачається, не вступає в суперечки. Вона говорить так, ніби нічого не може зробити сама, не діставши схвалення інших, погоджується з будь-якою критикою на свою адресу, вдячна вже за те, що з нею розмовляють.

Звинувачувальний тип. Така людина постійно шукає і знаходить винних. Вона – диктатор, господар ситуації, нерідко поводить зухвало, говорить різко й жорстко, перебиває інших, не даючи людям договорити до кінця. Людина цього типу прагне в такий спосіб завоювати авторитет, владу над іншими. У глибині свідомості вона знає, що без інших вона нічого не варта, і тому радіє, якщо люди їй підкоряються, відчуваючи себе винними.

Розважливий тип – це дуже коректна, надто спокійна людина, яка все розраховує наперед, має монотонний голос, вибудовує довгі фрази.

Віддалений тип не реагує на жодні запитання, часто говорить недоречно, невчасно і невлучно. Крім цих чотирьох моделей спілкування, які свідчать про занижену самооцінку, відчуття власної неповноцінності, є ще один тип, який має назву врівноваженого. Поведінка такої людини послідовна, гармонійна. До інших вона ставиться відкрито, чесно, ніколи не принижує людської гідності. Люди такого типу спілкування, як правило, знаходять вихід зі складного становища і можуть об'єднати інших для спільної діяльності. Вони прямо передають свої думки, відкрито виражають почуття, здатні до особистісного зростання, викликають повагу

й довіру до себе. Інші в їх товаристві почуваються добре і невимушено. Врівноважені люди мають високий рівень моральної й психологічної культури спілкування і потенційні можливості для її підвищення. Якщо порівняти способи впливу маніпулятора й актуалізатора із зазначеними моделями, можна побачити, що представники перших чотирьох типів є маніпуляторами, а врівноважений тип – актуалізатором.

Вірно відзначив Б. Паскаль [4]: "Хочеш бути розумним — навчись розумно питати, уважно слухати, спокійно відповідати й переставати говорити, коли нема чого більше сказати".

Ділове спілкування існує в двох формах: усній і писемній

Усне ділове мовлення — це спілкування людей під час виконання ними службових обов'язків (під час бесід, нарад, у години приймання відвідувачів тощо). Це може бути мовлення однієї службової особи перед іншою або перед колективом.

Писемне спілкування є вторинним. Воно й виникло пізніше. Писемне мовлення офіційно-ділового стилю є монологічним.

Усне мовлення ділової людини має бути виразним, точним і недвозначним, логічним, доречним, змістовним, стислим.

Деякі науковці почали виокремлювати так зване мистецтво ведення телефонної розмови в окрему форму професійного спілкування. Цікавим є те, що серед причин згаяного робочого часу бізнесменом він на перше місце ставить телефонні розмови. Ведучи тривалі телефонні розмови, ви можете отримати репутацію зануди або пустомелі. Подібна репутація підірве інтерес до вас і до ваших ділових пропозицій. Мистецтво ведення телефонних розмов полягає у тому, щоб стисло повідомити і отримати відповідь. Основа успішного проведення ділової телефонної розмови – компетентність, тактовність, доброзичливість, володіння прийомами ведення бесіди, прагнення оперативно й ефективно вирішити проблему або надати допомогу в її вирішенні. Важливо, щоб службова, ділова телефонна розмова велася в спокійному ввічливому тоні і викликала позитивні емоції.

Ефективність ділового телефонного спілкування залежить від емоційного стану людини, від її настрою. Однак перш ніж телефонувати у важливій справі, особливо до людини, статус якої вищий, а її рішення матиме важливе значення, треба спочатку добре обміркувати можливий перебіг майбутньої розмови. Для цього треба уявити собі людину, з якою доведеться розмовляти і будувати розмову, враховуючи її особливості. До того ж треба зважати на те, що в неї обмаль часу і не вона є ініціатором бесіди.

Як відомо, у практиці ділового спілкування особливе значення має уміння говорити, слухати, ставити запитання, сприймати партнера, стримувати емоції.

Від форми залежить саме спілкування, його зміст та відповідна поведінка людей. Культура ділового спілкування передбачає уникнення приниження та образ партнера.

На процес спілкування і його ефективність впливає ряд факторів, наприклад, зовнішність людини, інтелект, мотиваційний фактор, моральний фактор, емоційний фактор.

Професійне спілкування є невід'ємною частиною професійної діяльності людини. Ділове (професійне) спілкування являє собою процес взаємодії суб'єктів, що передбачає обмін інформацією, досвідом та результатами діяльності. Таким чином, шляхом аналізу видів, форм та типів професійного спілкування було виявлено характерні риси професійного спілкування, його особливості.

Література

1. Жуков Ю.М. Эффективность делового общения.– М.: Знание, 1988.– 188 с.
2. Каптерев А. И. Информатизация социокультурного пространства. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 251 с.
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1987. – 562 с.
4. Паскаль Б. Об искусстве убеждать // Химия и жизнь. – 1990. – №3. – С. 34-56.
5. Роджерс Фрэнсис Дж. IBM. Взгляд изнутри. Человек, фирма, маркетинг: Пер. с англ. – М., 1990. – 201 с.

МОВА І КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ЖИТТІ ПРОФЕСІЙНОГО КОМУНІКАТОРА

Хурчак Марія, гр. КІТ-11

Науковий керівник – асистент Юр'єва О.В., ДВНЗ «ДонНТУ»

Слово, мова – показники загальної культури людини, її інтелекту, мовної культури. За В. Радчуком, "слово – візитна картка віку, професії, соціального стану" людини. Мовна культура шліфується і вдосконалюється у процесі спілкування, зокрема під час виконання професійних обов'язків. Вона виявляється у володінні професійною мовою, вмінні висловлюватися правильно, точно, логічно, майстерно послуговуватися комунікативно виправданими мовними засобами залежно від мети і ситуації спілкування. Усі ці критерії регламентує мовознавча наука – культура мови. Отже, культура мови – це галузь мовознавства, що кодифікує норми, стандарти репрезентації мовної системи [1]. Правильність мовлення – це базова вимога культури мови, її основа. Особливо важливо для всіх фахівців оволодіти нормами мови документів і усного ділового спілкування. Змістом ділового спілкування є "діло", з приводу якого виникає і розвивається взаємодія. У літературі є різні описи його специфіки. Виокремлюються такі характеристики ділового спілкування: співрозмовники є особистостями, значущими одне для одного, вони взаємодіють з приводу конкретного діла, а основне завдання такого спілкування – продуктивна співпраця. На думку деяких учених, спілкування слід вважати діловим, якщо його визначальним змістом виступає спільна діяльність [2]. Інші вважають, що ділове спілкування – це усний контакт між співрозмовниками, які мають для цього необхідні повноваження і ставлять перед собою завдання розв'язати конкретні проблеми. Під час ділового спілкування легше встановлюється контакт між людьми, якщо вони говорять "однією мовою" і прагнуть до

продуктивного співробітництва. При цьому засадами їхнього спілкування є етичні норми та ритуальні правила ділових взаємовідносин, знання й уміння, пов'язані з обміном інформацією, використанням способів та засобів взаємовпливу, взаєморозуміння. Є певні особливості етикету в організаціях, де працюють люди. Тут різновидом етикету є службовий. Службовий етикет – це сукупність найдоцільніших правил поведінки людей там, де відбувається їхня професійна діяльність – на виробництві, в будь-якій організації. Дотримання правил і вимог етикету є обов'язковим для всіх, адже це сприяє створенню сприятливого клімату для людей, зайнятих загальним виробничим процесом. У книзі англійських консультантів з управління М. Вудкока та Д. Френсіса наводиться такий епізод з роботи однієї англійської організації: "Атмосфера засідання була складною і напруженою. Присутні на ньому керівники підрозділів були розгублені. Вони сподівалися, що їхня філія принесе хороший прибуток, але натомість зазнали істотних збитків. Виконавчий директор філії сказав: "Наше становище гіршим вже не може бути. Я готовий розірвати винних, але все ж, мабуть, треба проаналізувати проблему. У чому наші помилки?" Присутні довго мовчали, а потім один із них сказав: "Річ у тім, що ми погано організовані, а у взаєминах колег недостатньо щирості та відкритості, порушуються етичні норми". Усі погодилися з тим, що етичними та соціально-психологічними проблемами керівництво філії не займалося. Дійшли висновку: щоб забезпечити стабільні прибутки, усі мають працювати як одне ціле, а не як зібрання окремих особистостей; крім того, всі мають виконувати встановлені етичні правила поведінки". Цей приклад свідчить, що дедалі більше уваги треба приділяти дотриманню всіма працівниками, незалежно від посади, загальноприйнятих етичних норм, службового етикету. На роботі людина проводить більшу частину свого життя, а відтак їй приємніше працювати там, де панує взаємоповага й усі дотримуються етичних норм та правил етикету. У службових стосунках доречною формою спілкування є звертання до всіх на "Ви". Вихований співробітник завжди пропустить жінку поперед себе, притримає перед нею двері. Якщо вони в однакових умовах, то чоловік не буде сідати, якщо жінка стоїть. Жінка на роботі також має дотримуватися певних правил (зокрема, на її столі мають бути лише речі, потрібні для роботи). Ділове спілкування стає тим ефективнішим, чим краще в ньому пов'язуються всі засоби (і вербальні, і невербальні) із дотриманням ділового етикету. Так, люди, особливо під час першої зустрічі, звертають увагу на зовнішній вигляд одне одного. Тому одяг має бути охайним, відповідати конкретній ситуації. Звичайно недоречними на роботі будуть відкрита сукня, сильні парфуми, надто яскравий макіяж. Вітаючись, треба трохи нахилити голову, почекати, що і як співрозмовник відповість на вітання, а потім, посміхнувшись, підійти до нього, не забуваючи про необхідність дотримуватись відповідної дистанції. Бажано, щоб співрозмовник не сидів спиною до дверей та інших людей, бо це може викликати в нього тривогу. Інтелігентна людина, помітивши помилку, якої припустився інший працівник, вкаже на неї тактовно та доброзичливо, до того ж наодинці. Завершуючи розмову,

бажано встати, спокійно попрощатися. Доречно відзначити позитивні результати, що були досягнуті під час бесіди, виказати надію на продовження зустрічей. Отже, розвиваючись та оволодіваючи різними засобами спілкування (як вербальними, так і невербальними), людина самовдосконалюється і підвищує культуру своєї поведінки і спілкування.

Література

1. Малахів В.А. Етика: Курс лекцій. Навч. посіб. – К., 1996.
2. Чмут Т.К. Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування: Навч. посіб. 3-тє вид., стер., - К.: Вікар, 2003.
3. Вудкок М., Фрэнсис Д. Раскрепощенный менеджер. Для руководителя – практика: Пер. с англ. – М.: “Дело”, 1991. – 320 с.

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ВИКЛАДАЧЕМ.

Татаркіна Наталія Юріївна, гр. ХТ пр-12

Науковий керівник- ст. викладач Буяновська Н.І., ДВНЗ «ДонНТУ»

Сьогодні вже неможливо уявити наше життя без бурхливого розвитку технологій, нескінченного обміну інформації та процесу спілкування людей, що представляють різні культури, мають зовсім інші способи мислення та формування думок. На даному історичному етапі людство переживає процес світової глобалізації, що змушує кожну освічену людину слідкувати за вимогами часу. Цей процес стосується багатьох професіоналів. Бо *правильність мови* – це насамперед дотримання тих літературних норм, які є усталеним зразком, еталоном для носіїв цієї мови.

Культура мовлення сучасних підлітків постійно знаходиться під впливом соціальних змін, як позитивних, так і негативних, що відбулися в нашій країні особливо в останні десятиліття. Головна мета кожної культурної людини полягає в збагаченні свого мовлення, його удосконалюванні. Формування у підлітків навичок користуватися правилами культури спілкування, як і культури загальної поведінки з оточуючими, повинне відбуватися в процесі систематичної виховної роботи. Тому дуже важливо ознайомити студентів з правилами ввічливості, яка виявляє повагу до гідності іншої людини, показати як поводитися в тій чи іншій ситуації. Бо якщо студент не буде знати прийнятих у суспільстві правил мовного етикету, не буде володіти вербальними формами вираження ввічливості, йому буде важко встановлювати ділові контакти і він не зможе на високому рівні здійснювати процес спілкування. Кожен студент вищого навчального закладу повинен знати етикетні одиниці, якими виражається вітання, прощання, вибачення. Викладачі повинні бути обізнані з основними правилами ведення мовлення. Необхідно вміти вчасно оцінити мовлення співрозмовника, погодитися чи не погодитися з ним, відповісти на питання.

Наприклад: *низька К. м.* характеризується порушенням правил слововживання, граматики, вимови та наголошення, написання. Напр., помилково вживають вислови добро пожалувати зам. ласкаво просимо, неправильно наголошують слова: рóблю, пи'шу, зам. роблю', пишу'. Ознакою *низької К. м.* є оглушення дзвінких приголосних у кінці слів і складів, м'яка вимова шиплячих, коли вимовляють дуп зам. дуб.

Висока К. м. означає уникнення у мовній практиці газетних штамтів, досягнення такої усної і писемної форми спілкування, яка б найповніше передавала зміст думки. Мовні стереотипи, недбалість у висловленні — це бідність думки.

Отже, грамотне, багате мовлення — не тільки ефективний засіб передачі й сприйняття думок та образів. Це вияв поваги до людей, з якими спілкуєшся, до народу, який створив цю мову.

Література

1. Хміль Ф.І. Ділове спілкування: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Ф.І. Хміль.-К.:«Академвидав», 204-208 с.

Секція 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Грічини Наталі Володимирівни, гр. ФУА-09

Науковий керівник – д.філол.н., проф. Загнітко А.П., ДонНУ

Використання української мови на Україні неоднорідне. Тому найчастіше її вживання співвідноситься з певними українськими територіями. Згідно з цим, науковець О. Ткаченко поділяє Україну на 3 частини: Західну Україну, Крим і Східну Україну. Тільки на Західній Україні українською мовою користуються вповні: і в селі, і в місті.

У Східній Україні українська мова піддається впливу з боку російської, адже населення цієї території також неоднорідне, відіграє певну роль і минуле у складі Радянського Союзу, сучасний політичний розвиток окремих регіонів, а також урбанізаційний аспект білінгвізму та соціально-психологічні чинники.

Не всі люди у Східній Україні вільно володіють обома мовами: російською і українською. Але певні навички у спілкуванні цими мовами, наявні беззаперечно. Тому наявну проблему білінгвістичної диглосії можна визнати напівмовністю, адже на повноцінне володіння українською

мовою, впливає російськомовне навколишнє середовище, внаслідок чого, виникають комунікативні помилки і невдачі.

Безпосереднього впливу зазнають і студенти технічних спеціальностей, адже в перекладі наукових текстів визнається тільки фактичний усталений мовний матеріал. Тому відбувається запозичення з російської мови іншомовних термінів, хоча українська мова має свої цілком прийняти відповідники, але студенти на них не зважають.

«Згідно з переважним мововживанням в різних комунікативних ситуаціях студентську аудиторію можна поділити на дві групи: російськомовні та суржикомовні» [4:62]. Групу суржикомовних студентів формують вихідці з українського села, але не зі своїм діалектом, а з українським варіантом російської мови.

Відповідно до принципів сучасної освіти у студентів-нефілологів ВНЗ повинні вироблятися певні професійні якості, у тому числі й лінгвістична підготовка, що передбачає вільне володіння українським фаховим мовленням. Найвищим рівнем формування мовної особистості й виявом мовної культури вважається «рівень володіння фаховою метамовою (терміносистемами, фразеологією, композиційно-жанровими формами текстотворення)» [2:2].

Для вільного володіння усною та писемною формами професійного спілкування студенти нефілологічних ВНЗ повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології, бо мовленнєва специфіка даного стилю спілкування визначається насамперед великою кількістю термінів, що активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності. Спеціальні галузеві терміни становлять понад 60 % професійної лексики фахівця, решту посідає загальнонаукова термінологія та загальноповсякденні лексеми. Крім того, термінологічна лексика полегшує процес засвоєння знань та реалізації їх у майбутній фаховій діяльності, поглиблює як фахові знання студентів, так і творчі, що сприяють активному самостійному використанню термінологічної лексики відповідно до виробничої ситуації.

Література

1. Вакуленко М.О. Сучасні проблеми термінології та української наукової термінографії / М.О. Вакуленко. – К., 2009. – 69 с.
2. Мацько Л. Матимемо те, що зробимо / Л. Мацько // Дивослово. — 2001. — № 9. — С. 2-3.
3. Панасюк Л.В. Білінгвізм в сучасній Україні: двомовність мовою статистики / Л.В. Панасюк // Наукові записки інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім.І.Ф.Кураса НАН України. – 2010 – № 3(47) – С.48-61.
4. Сухопар В.Ф. Проблема мовного вибору в контексті навчально-комунікативного простору / В.Ф. Сухопар // Лінгвістика. – 2010. – № 3(21)
5. Ткаченко О. Якщо держава хоче жити... (Про сучасну мовну ситуацію в Україні) / О. Ткаченко // Урок української. – 2001. – № 2. – С. 2-4.

НОВІТНІ АНГЛІЦИЗМИ В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Кір'янов Володимир, гр. ТЗІ-09

Науковий керівник – к.пед.н., доц. Мачай Т. О., ДВНЗ «ДонНТУ»

У останні десятиліття розширилися політичні, економічні та культурні зв'язки України з іноземними, зокрема англомовними країнами. Раніше вживання англомовної лексики в мові сучасної поезії і прози ґрунтовно не аналізувалося вченими.

Появу значної кількості англійських запозичень мовознавці оцінюють неоднозначно. З одного боку, відзначають певне збагачення мови в економічній, політичній, торговельній сферах, а з іншого, – указують на перевантаження рідної мови чужими лексемами.

У статті ставиться мета - виявити англомовні запозичення в мові української поезії та прози.

Англiцизмом (англiзмом), як вiдомо, називається «слово, вираз (або синтаксична конструкція), запозичені з англійської мови і які сприймаються як чужорідний елемент» .

Упровадження запозичень стимулювалося різними причинами: потребою в найменуванні нових реалій життя, потребами науки, модою, потребами публіцистики та художньої літератури. У різні епохи та періоди «помічниками» запозичень були різні соціальні групи: політики, дипломати, учені, письменники (П. Куліш, Леся Українка), журналісти.

Лінгвальними причинами запозичень на сучасному етапі розвитку української мови є:

1. Потреба у поповненні, а то й створенні лексико-семантичної групи, відсутньої або недостатньої у певний історичний період у мові-реципієнті, наприклад, група лексики зі сфери комп'ютерної техніки (ноутбук, сканер);
2. Вища термінологічна визначеність запозичуваного слова у мові-джерелі порівняно з відповідником у мові-реципієнті, наприклад, лізинг – «довгострокова оренда машин, обладнання, транспортних засобів, споруд, яка є способом фінансування інвестицій збуту, що ґрунтується на збереженні прав власності на товар за орендодавцем»;
3. Потреба у семантичному обмеженні питомого слова, усуненні його багатозначності, наприклад, грант – «дар, офіційне подання, дарчий акт, безвиплатна позика, стипендія» ;
4. Досягнення певного стилістичного ефекту завдяки своєрідності, більшій виразності деяких запозичень:

Серфінгіст^[1] напинає лискуче прозоре вітрило –
Так, немов проти вітру мустанга бере в поводи...
Може, й справді всі наші страждання –
Погано придуманий тріллер,
Якщо можна, неначе по тверді,
За обрій піти по воді? (О. Забужко).

В українському художньому тексті численними виявилися запозичення, пов'язані з лексико-семантичними групами: **музика** (саксофон, блюз, твіст, чарльстон, рок-н-рол, попс, джаз, фокстрот, бугі-вугі, «Бітлз»); **спорт** (байкер, кемпінг, спінінг, серфінг, фітнес, фальстарт, теніс, пінг-понг, регбі, яхт-клуб, офсайд, форвард, бумеранг); **комп'ютерна техніка і технології** (комп'ютер, файл, е-мейл, факс, ксерокс, слайд, буферний); **економіка** (офшор, дефолт, аутсайдер, бізнес, бізнес-план).

Менше автори української поезії та прози вживають англіцизми, які належать до таких тематичних груп, як **автомобілі** (клаксон, джип, трейлер); **їжа та напої** (гамбургер, чизбургер, біфштекс, сандвіч, портвейн, кока-кола, джин); **одяг і прикраси** (смокінг, джинси, фрак, кліпси); **побутова техніка** (тостер, фрізер); **зброя** (браунінг); **кіномистецтво** (вестерн, тріллер, хоррор-фільм); **свята** (геловін, крісмас); **назви осіб** (спонсор, піар-менеджер, іміджмейкер, бос, бізнесмен, бізнес-вумен, бой-френд, бебі-сітер).

Новітні англіцизми досить неоднозначні за своєю будовою. Більшість із них утворено способом словоскладання (джек-пот, секонд-хенд, традишн-котон, фрітаун, ріверсайд).

За частиномовною належністю англіцизми, ужиті сучасними українськими письменниками, у переважній більшості є іменниками. Менше в художньому тексті використовуються запозичені з англійської мови прикметники, дієслова, прислівники. Виявлено декілька випадків запозичення вигуків (упс! хай! окей!), від яких на ґрунті української мови утворено такі слова, як окейно, океюшки.

У сучасному художньому тексті письменники творять нові слова від англіцизмів афіксальним способом, зокрема за допомогою суфіксів (джинсовий, пінкфлоридський, кілерський, нью-джерсовий). Стилїстичні можливості українського словотвору на базі англійської лексики виявляються насамперед у синонімії суфіксів. Часто англіцизми у художньому тексті підпорядковуються нормам українського правопису, наприклад, секонд-генд, гіппі, уїк-енд.

Англіцизми, сформовані способами словоскладання, афіксації, використовуються у мові художнього тексту не тільки як словотворчий, а й стилїстичний засіб. Адже у поетичній і прозовій мові значна кількість слів, утворених у такий спосіб, зберігає образність і експресивність.

Література

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. – М, 1969. – 607 с.
2. Ломовцева А. Новітні англіцизми в українській мові і проблема лексичної варіантності // Українська мова. – 2003. – № 1. – С. 96–102.
3. Сучасний словник іншомовних слів. – К., 2006. – 789 с.

СУЧАСНІ ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Решетняк Олексій, гр.ТЗІ-09

Науковий керівник – к.пед.н., доц. Мачай Т.О., ДВНЗ «ДонНТУ»

Серед кількох тенденцій сучасного розвитку української мови особливе місце посідає боротьба з умисно нав'язаними русизмами та повернення до мовних цінностей у правописі, граматиці та ін. Причиною «засмічування» української мови російськими словами та правилами були насамперед історичні події, що мали місце на території сучасної України. Так, історик української літератури Ю.В. Шевельов, аналізуючи джерела української мови у різні часи, виділяє так званий пізньосередньоукраїнський період XVIII сторіччя і зазначає, що у цей час писемним джерелам було притаманне використання змішаної у різних пропорціях українсько-російської мови. На початку XX сторіччя ситуація була погіршена бажанням радянської влади приблизити українську мову до російської, задля чого використовувалися такі заходи як відмова від суто української лексики за умови існування спільного російсько-українського синоніму. Отже стає зрозумілим, чому так багато в нашій повсякденній мові русизмів та помилок у класичній українській граматиці.

Після розпаду Радянського Союзу, різні країни обрали різну мовну політику. Так, наприклад, країни Прибалтики намагаються якомога швидше відійти від використання російської мови для засвідчення своєї незалежності, інші, як наприклад, Білорусія, визнають двомовність як необхідну складову успішного політичного та економічного розвитку. Позиція України у цьому питанні не є однозначною та по сьогодні продовжуються суперечки щодо необхідного статусу російської мови у державі. В будь-якому разі, українська мова сьогодні є єдиною державною мовою країни за Конституцією, і ця ж Конституція гарантує вільний розвиток і функціонування державної мови. Отже, незважаючи на нестабільність положення російської мови, українська мова має усі необхідні засади для свого відновлення та подальшого розвитку. Але незважаючи на свободу української мови, велика частка громадян, враховуючи тих, для кого українська є рідною мовою, припускають лексичних та граматичних помилок, говорячи українською. Так, наприклад, під час українізації назв вулиць у Києві, деякі з них були перекладені невірні (бульвар Тараса Шевченка замість Шевченко, вулиця Івана Пулюя). Особливу увагу треба приділяти використанню мови у сферах політичної, економічної діяльності, а також при роботі з офіційно-діловим стилем мовлення, адже припущення невеликих обмовок під час побутової бесіди є не настільки критичним ніж невірне заповнення документів.

Використання чистої української мови лише у літературі недостатньо для широкого її розповсюдження, враховуючи той факт, що сучасна молодь майже не читає книжок. Тож українізація сьогодні повинна мати комплексний характер. Відомо, що усі іноземні фільми, що показують у кіно та по телебаченню, перекладені на українську мову, але відносно

новою є тенденція супроводжувати російськомовні фільми українськими субтитрами. Спочатку такі нововведення не були ухвалені публікою, адже всі казали, що російська мова зрозуміла і без порядкового перекладу, але ж метою такої новації було дещо інше. Фільми з субтитрами є різновидом популярного сьогодні так званого інтерактивного навчання. Як російськомовні так і україномовні громадяни України мають чудову можливість поповнювати свої лексичні запаси чистої та правильної мови під час перегляду фільму, одразу асоціюючи прочитані слова із почутими відомими російськими. Безперечно, такий метод пасивного навчання є широкодоступним і, безумовно, дійсним, адже перегляд фільмів та телепередач є одним з найпоширеніших хобі сучасної молоді.

Щодо лексичного мовного відновлення, сьогодні, протилежно діям радянських часів, існує тенденція використання суто українських слів наряду з іноземною лексикою, що постійно поповнює сучасні словники. У цей же час є небажаним використання слів, що є спільними з російським лексиконом. Наприклад, все менше зустрічається слово «печаль», адже є власне українські «скорбота, скруха, смуток, сум, туга, жаль, журба», все рідше у мові «дефекти», бо замінюються вони на «вади, хиби, недоліки», замість «магазину» частіше побачиш «крамниця, книгарня». Звичайно, відноситься це до порушених раніше питань телебачення, кіно та театру, а також літератури.

Проте, не усі методи відновлення української мови є настільки пасивними. Український скаутський рух «Пласт», що існує в Україні з 1911 року, має дещо більш радикальні способи, що у свій час викликало навіть невелику хвилю протесту. З 2010 року у «Пласті» з'явилося правило карати дитину, що вимовила якесь російське слово або фразу. Покарання полягає у п'ятдесяти присіданнях, що для 6-14 річних учасників руху є досить важкою справою і, мабуть, формує у майбутніх носіїв мови бажання вивчати більше української лексики та правил. Пізніше ця інформація була спростована, але сам факт покарання за використання російської мови безперечно має місце. Відсутність скандалу навколо таких нововведень демонструє зацікавленість батьків у вивченні їхніми дітьми чистої української мови.

Проведення державної політики щодо відновлення української мови включає, безумовно, видання нових граматик, орфографічних словників, що пропонують норми за національними критеріями.

«Найчистішою криницею» власно українських слів слід вважати, звичайно, не словники, а народні джерела, тобто казки, легенди, пісні, та іншу усну народну творчість, що переходила крізь віки без можливості втручання до неї. До таких джерел слід приділяти особу увагу, бо там дійсно можна знайти нашу рідну й незіпсовану мову.

Аналізуючи вищенаведені приклади, можна сказати, що влада сьогодні приділяє достатньо уваги до відновлення історичної української мови, впроваджуючи різноманітні зміни у всіх областях сучасного життя. Але, безумовно, рівень нашого завтрашнього знання української мови безпосередньо залежить від зусиль, що ми докладаємо сьогодні, тому

тільки від нас самих залежить, коли Україна поверне собі свою красиву, багату мову.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Янченко Микола Олександрович, гр. РЕС-09

Науковий керівник - к.пед.н., доц. Мачай Т.О., ДВНЗ «ДонНТУ»

Після проголошення незалежності України українська мова в державі розширила свої функції. Вона стала мовою державною, обов'язковою для вживання у всіх сферах суспільного життя: у державних урядових установах, початкових, середніх та вищих навчальних закладах, дитячих дошкільних установах, у пресі, видавничій справі, на радіо й телебаченні, у творчих мистецьких спілках та організаціях, продукції кіностудій.

Сучасна українська мовна подає широкий спектр нових слів, ще не засвідчених словниками, але активно вживаних в різних сферах комунікації.

Інтенсивно збагачується за рахунок запозичень українська термінологія:

а) суспільно - політична — брифінг, імідж, конверсія, консенсус, спікер, стагнація;

б) бізнесова — бартер, ваучер, дилер, інвестор, купон, маркетинг, менеджер, менеджмент, селенг, сертифікат, траст, шоп-тур;

в) технічна — ликоль, дискета, ксерокс, принтер, телефакс, факс;

г) медична — алопеція, синтанол;

д) теологічна — автокефалія, автокефальний, конфесія, конфесійний.

Деякі політичні терміни, які були відомі раніше, зараз набувають нових семантичних відтінків у значенні: бандерівець, сталініст, більшовик, генсек, ГУЛАГ, кадебіст, комуніст, райком, політбюро, колгосп, радгосп, інтернаціоналіст, націоналіст.

Продовжується зближення територіальних діалектів з українською літературною мовою. Сучасний етап розвитку української мови проходить в умовах загальної освіченості населення, чому сприяють шкільна освіта, національна преса, радіо й телепередачі. Носій того чи іншого діалекту розуміє, що розмовляти літературною мовою престижніше — це ознака освіченості людини, високого культурного рівня. Є усвідомлення того, що, розмовляючи літературною мовою, матимеш порозуміння з будь-яким співрозмовником.

Нова українська мова не поступається своїми функціональними можливостями жодній із найбагатших і найрозвиненіших мов світу. В її лексичному запасі близько чотирьох мільйонів слів. З цього числа лєвова доля належить термінології різних галузей наук та професій.

І на сучасному етапі українська мова має тісні зв'язки — традиційні й нові — з різними мовами світу.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАРОНІМІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Атаров Микола, гр. РЕС-09

Науковий керівник – к.пед.н., доц. Мачай Т.О., ДВНЗ «ДонНТУ»

Паронімами (грец. *para* – біля, *поряд* + *ónyma* – ім'я) називаються слова, утворені від одного й того ж кореня за допомогою різних афіксів і вживані в лексичній системі мови з різними значеннями

Дослідники давно звернули увагу на функціонування в мові близькозвучних слів (таких, як пароніми), на відмінності між ними у значеннях і на можливі помилки в їх використанні. З'явилися праці, у яких мовознавці прагнули з'ясувати явище паронімії в системі лексики, показати пароніми у зв'язках з іншими мовними одиницями, виявити властиві їм ознаки. Проте немає одностайної думки щодо розуміння цього явища, визначення складу слів, які можна назвати паронімами.

Подібно до синонімів пароніми об'єднуються в ряди з різною кількістю слів. Визначальна особливість паронімічного ряду полягає в тому, що належні до його складу одиниці вступають у відповідне відношення насамперед на основі структурної подібності, яка однак, не призводить до повного або часткового збігу лексичних значень.

До найпоширеніших в українській мові належать пароніми, утворені морфологічним способом, зокрема за безпосередньою участю словотвірних морфем: «*жирний – жировий, смішний – сміховий*»[2:172]. Пароніми утворюються також за допомогою префіксальних морфем, наприклад: *Допускати – «Дозволяти комусь брати участь у чомусь або мати доступ кудись...»*[4:31]. *Припускати – «...Вважати за ймовірне, можливе що-небудь...»*[4:32]

Окремий різновид у складі морфологічних становлять флективні пароніми, наприклад: «*адреса – адрес*»

Виділяються також кореневі пароніми, значеннєве розмежування яких сигналізує відмінностями у фонетичному вираженні кореневої морфеми, наприклад: «*ступінь – величина, що характеризує розмір, інтенсивність чогось*»); *ступінь – добуток кількох однакових співмножників*; [2:173].

Характерним явищем лексики є синонімічна паронімія – подвійно близькі слова, у яких семантична близькість підсилюється і змінюється близькістю звучання: «*актриса – артистка, балабан – галаган*»[5:50].

Крім синонімічної паронімії в лексиці української мови виділяють антонімічну паронімію, явище, яке характеризується близькістю слів за звучанням, але вираженням протилежних значень. Наприклад: «*...правда – кривда, густо – пусто, кепський – лепський, солодкий – солони.*»[5:51].

Пароніми значно розрізняються за ступенем звукової близькості. У цьому відношенні вся маса паронімів нашої мови розміщується між двома крайніми полюсами: 1) мінімальна паронімія, що межує з непаронімією і 2) максимальна, що межує з омонімією, а при особливих умовах переходить в омонімію.

Кількість паронімів у мові безупинно зростає, бо постійно виникає потреба уточнювати інформацію, диференціювати значення слів. Це явище особливо помітне в термінологічних системах.

Паронімія – явище, поширене у всіх сферах мовленнєвої діяльності. Слова-пароніми можуть уживатися в мові публіцистики, у сфері науки і виробництва, в розмовно-побутовому мовленні тощо.

Навмисне зближення таких слів у контексті створює стилістичну фігуру – парономазію, в цьому випадку слова взаємодіють один з одним тільки близькістю звучання, маючи при цьому абсолютне різні лексичні значення. До явища парономазії зараховують слова з абсолютно різною семантичною характеристикою. Таким чином, парономазія характеризується обов'язковою наявністю різнокореневих слів лексичної пари з їх звуковою близькістю. Це й відрізняє парономазію від паронімії, через те, що для останньої характерно однокоренева спорідненість співзвучних слів. Іншими словами, парономазія – це близькість слів у фонетичному відношенні, тоді як паронімія – їх близькість(поруч із фонетичним) у етимологічному відношенні.

Парономазію як стилістичне явище використовують у мові художніх і публіцистичних творів. У текстах, які належать до наукового та офіційно-ділового стилів, що вимагають точного формулювання думки, парономазії не використовують.

Пароніми – також одне з виразних засобів і мовних багатств українського мовлення. Правильне використання паронімів є показником культури мови. Слова-пароніми не тільки не взаємозамінюються один одним, а ще й не «нанизуються», як синоніми, але іноді зіставляються поруч для того, щоб яскравіше підкреслити різницю їх значень.

Таким чином, явища паронімії і парономазії є важливими виразовими ресурсами української мови.

Література

1. Ващенко В.С. Стилістичні явища в українській мові. – Харків: Видавництво Харківського університету, 1958. – 228с.
2. Дудик П.С. Стилістика української мови: Навчальний посібник. - К.:Академія, 2005. – 368 с.
3. Загнітко А.П., Познанська В.Д., Митько Н.А., Лук'янчук Т.О. та ін. Українська мова: Словник-довідник. – Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1998. – 144 с.
4. Критенко А.П. Паронімія та її роль у мові// Мовознавство. – 1969. – №1. – С. 50 – 63.
5. Масюкевич О.М. Паронімія і парономазія// Українська мова і література в школі. – 1967. – №10. – С. 57 – 62.

З ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Краснодєд Аліна, гр. СУА-09а,

Науковий керівник – к.філол.н., доц. Лазарєва Л.К., ДВНЗ «ДонНТУ»

З питання походження української мови існує значний обсяг літератури. У даній статті пропонується спроба розібратися з питанням виникнення української мови та його схожістю з іншими мовами.

Порівнюючи різні мови, учені дійшли висновку, що деякі з них дуже близькі одна до одної. Встановлено, що спорідненими є українська, латинь, хінді, іспанська, англійська і т.д. входять до індоєвропейської сім'ї. А такі як японська, угорська, фінська, турецька, етрусська, арабська, баскська та ін з українською або, скажімо, іспанською ніяк не пов'язані.

Доведено, що кілька тисячоліть до нашої ери існувало якесь співтовариство людей (племен), які розмовляли на близьких діалектах. Стародавні писемні пам'ятки, що дійшли до наших днів, були написані за тисячу років до нашої ери мовою давніх жителів Індії, що має назву "санскрит". Будучи найдавнішою, ця мова вважається найбільш наближеною до індоєвропейської. Індоєвропейська прамова не збереглася до наших часів. Сучасні індоєвропейські мови успадкували більшість коренів від часів колишньої єдності. У різних мовах споріднені слова часом звучать дуже по-різному, але ці відмінності підпорядковані певним звуковим закономірностям.

В результаті переселення народів, війн, завоювань одних народів іншими мовні діалекти віддалялися один від одного, утворювалися нові мови, зникали старі. Достатньо багато індоєвропейських мов не дожили до історичних часів.

Вважається, що на певному етапі мовної еволюції, до утворення окремих слов'янських та балтійських мов, існувала балто-слов'янська єдність, оскільки ці мови мають значну кількість спільних слів, морфем і навіть граматичних форм. Припускають, що спільні предки балтів і слов'ян населяли території від Північного Подніпров'я - до Балтійського моря. Однак в результаті міграційних процесів ця єдність розпалася.

На мовному рівні це відбилося дивовижним чином: праслов'янська мова постає як окрема мова (а не балто-слов'янський діалект) з початком дії так званого закону відкритого складу. Ця мова проіснувала з I тисячоліття до н.е. до середини II тисячоліття н.е. Звичайно, не було якоїсь цілісної мови у сучасному розумінні цього слова, а тим більше її літературного варіанта. Мова йде про близькі діалекти, які характеризувалися спільними ознаками.

Деякі вчені вважають, що субстратною мовою для праслов'ян, "запустившою" в дію закон відкритого складу, була неіндоєвропейська мова трипільців, які населяли теперішні українські землі (субстратна мова – це поглинена мова, що залишила в перемігшій мові фонетичні та інші сліди). На жаль, неможливо ні спростувати, ні підтвердити цю гіпотезу, оскільки

якихось достовірних даних про мову трипільців (як, до речі, і скіфів) не збереглося.

З тих пір почали формуватися прамови сучасних слов'янських мов. Точкою відліку появи нових мов стало падіння закону відкритого складу.

Занепадав цей закон нерівномірно. В одному говорі, в інших - фонетична "революція" відбулася швидше. В підсумку праслов'янська мова дала три підгрупи діалектів: південнослов'янські (сучасні болгарська, сербська, хорватська і ін); західнослов'янські (польська, чеська, словацька і т.д.); східнослов'янські (сучасні українська, російська, білоруська).

Носії праукраїнської мови становили собою розрізнені племена, кожне з яких розмовляло на власному діалекті. Поляни розмовляли по-полянські, древляни - по-древлянські, сіверці - по-сіверські, уличі і тиверці - по-своєму і т.д. Але всі ці наріччя характеризувалися спільними рисами, тобто однаковими наслідками падіння відкритого складу, які і зараз відрізняють українську мову від інших слов'янських мов.

Є два реальних джерела наших сьогоднішніх знань про давньоукраїнські говори. Перший - письмові пам'ятки, найдавніші з яких були написані в X-XII віках. Друге джерело наших знань - сучасні українські говори, особливо ті, які довго залишалися ізольованими й майже не піддавалися зовнішньому впливу у деяких регіонах північної України.

Так коли ж з'явилася українська мова? Відлік, мабуть, можна почати з середини першого тисячоліття - коли зникли короткі голосні. Саме це спричинило появу власне українських мовних ознак - як, зрештою, й ознак більшості слов'янських мов.

Сучасна літературна мова була сформована на основі наддніпрянських говірок - спадкоємців діалекту літописних полян (а також, мабуть, антського союзу племен, відомого з іншомовних історичних джерел) - у першій половині XIX століття завдяки письменникам Котляревському, Гребінці, Квітці-Основ'яненку, а також Тарасу Шевченку.

А до формування загальнонаціональної мови українці розмовляли на різних українських говорах, використовуючи на письмі українізовану "староболгарську" мову.

У княжу добу в Києві розмовляли на зрозумілій для жителів столяного міста мові (койне), яка була сформована на основі різних давньоукраїнських племінних говорів, головним чином полян. Ніхто ніколи її не чув, і в записах вона не зберіглась. Але, знову ж таки, описки стародавніх літописців та переписувачів, а також сучасні українські діалекти дають певне уявлення про цю мову.

Таким чином, ми бачимо, що українська мова пройшла довгий шлях, формуючись століттями. Вона увібрала у себе кілька мов, ставши такою, якою ми її знаємо сьогодні.

Література:

1. Жовтобрюх М.А., Русанівський В.М., Складенко В.Г. : История украинского языка. Фонетика, Наукова думка, 1979 р.
2. Слинько І.І.: Исторический синтаксис украинского языка , Высшая школа, 1973 р.
3. Александра Каревіна "Украинский язык. История становления и развития".

ТИСЯЧОЛІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Косьяненко Лілія, гр. СУА-09а

Науковий керівник – к.філол.н., доц. Лазарева Л.К., ДВНЗ «ДонНТУ»

Національна мова з'являється не відразу, не раптово. Її становлення відбувається протягом сотень, а то і тисяч років. Численні покоління формують її, розвивають, збагачують, удосконалюють, пристосовують до свого менталітету, до природного оточення, до мінливих умов життя. Мова - продукт тривалого історичного розвитку народу. Українська мова як така розвивалася не одне тисячоліття.

Україна близько 700 років була розчленована між різними державами, які так чи інакше викорінювали мову її автохтонного населення й насаджували свою. Але українська мова зберіглась. Тільки давня мова могла так вистояти. А про давність мови свідчить, як прямо, так і побічно, чимало фактів.

Факт перший. При зіставленні української мови з найдавнішими індоєвропейськими мовами, зокрема з латинською, впадає в очі її, так би мовити, "архаїчність", тобто наявність у ній великої кількості прадавніх, індоєвропейських елементів.

Фонетична система української мови, якість її звуків напрочуд близькі до латинської (і, зауважимо, до іспанської та італійської - її найближчих спадкоємців). В обидвох мовах майже однакова система голосних звуків.

В архаїчній, тобто найдавнішій латині було вісім відмінків, у тому числі кличний і два місцевих. В українській мові і всі ці відмінки, за винятком одного місцевого, і в основному їхні значення збереглися. Навіть закінчення в деяких відмінках ті самі. Латинська й українська мови розрізняють три роди: чоловічий, жіночий і середній. І знаменно, що найдавніші українські іменники в більшості випадків мають навіть той самий рід, що й латинські. Всі ці та багато інших збігів з латинською мовою можуть свідчити лише про одне: українська мова в окремих своїх рисах почала формуватися ще дві з половиною – три тисячі років тому, можливо, в один час із латинською, якщо не раніше. Адже українська мова зберегла багато чого з того, що вже класична латинь утратила.

Факт другий. Візантійський мандрівник і історик Пріск Панійський 448 р., перебуваючи в таборі гунського вождя Аттіли, на території сучасної України записав слова мед і страва «страва» – це вже українські слова в українському звучанні.

Факт третій. Коли в VI – VII ст. н.е. предки сучасних сербів і хорватів переселилися з України на Балкани, вони вже понесли з собою багато елементів, властивих і сучасній українській мові.

Зокрема в сербській і хорватській мовах перед звуком е приголосні вимовляються так само твердо, як і в українській: сестра [сестра], весело [весело]. Не пом'якшуються приголосні й перед звуком и: липа [Липа] «липа», тихі [Тихи] «тихий», вабіті [вабити] «тягти». Дієслова в першій особі множини дійсного способу мають кінцівку-мо (як і в українській, в архаїчній латині та ще в італійській та іспанській мовах).

Усе це незаперечно свідчить про те, що вже півтори тисячі років тому (коли серби й хорвати переселялися з України на Балкани) мова наших предків мала багато тих специфічних рис, які становлять визначальні особливості сучасної української мови. Це вже була українська мова, хоч так вона, зрозуміла річ, тоді ще не називалася.

Факт четвертий. У VIII - X ст. русичі підпорядкували собі частину литовських племен на північ від Прип'яті, з яких пізніше постала білоруська народність. Білоруська мова, яка сформувалася внаслідок цього, мало чим відрізняється від сучасної української, лише фонетика, манера вимовлення звуків, у ній залишилася литовська: дзекання, цекання, акання, м'яка вимова.

Факт п'ятий. Багатий і переконливий матеріал про український характер мови Київської Русі дають новгородські берестяні грамоти XI - XV ст., яких виявлено й опубліковано понад 700. Це переважно приватне ділове листування, писане, звичайно, тодішньою літературною старослов'янською мовою.

Звертання вживаються переважно в кличному відмінку: куме, господине. Прикметники в родовому відмінку однини чоловічого роду мають майже повсюдно закінчення-ого: доброго, великого, жовтого; рідко закінчення-аго: луцьшаго.

Імена новгородців звучать переважно як сучасні українські (тут завчена книжна старослов'янська мова дає себе знати якнайменше): Олекса, Олекса, Олександр, Онісім', Оліс, Остафій, Олена, Мікіта, Михайло, Марко, Василь, Василько, Юрко, Іванко, Пан [ь] ко, Рад [ь] ко, Степанець, Федорець, Костянтин, Хрестіна.

Факт шостий. Найкращим чином відбили мову ще дохристиянської Русі українські народні пісні. Одразу слід зазначити, що народні пісні не перекладаються, вони можуть лише редагуватися, доповнюватися або скорочуватися.

Факт сьомий. Пращури українців живуть споконвіку на цій землі, що тепер зветься Україною, тобто зумовленою ("украянной") долею, Богом. Як вважає більшість славістів, епіцентром, звідки поширювалися слов'янські мови, була Україна. "Те, що слов'янська прабатьківщина була між Карпатами, Придніпров'ям (заходячи далеко на лівий берег Дніпра) і Пінськими болотами, на території, де з найдавніших часів панує чисто слов'янська топоніміка, є в наш час загальновизнаним", - стверджує російський мовознавець В.Кіпарській. "Найвірогіднішою, на наш погляд, є

гіпотеза про середньодніпровську-західнобузьку прабатьківщину слов'ян", - уточнює інший російський мовознавець Ф.Філін. Це дає підстави припускати, що українська мова, як автохтонна, найбільшою мірою і в найбільш чистому вигляді успадкувала й зберегла риси тієї мови, яка лягла в основу всіх слов'янських мов. Бо ж саме з цієї території йшла слов'янська експансія, а отже, й поширювалася слов'янська мова, яка, стикаючись з іншими мовами інших племен, набувала відмінних рис і започатковувала нові слов'янські мови.

У висновку можна сказати, що українська мова формувалася тисячоліттями. Її основні елементи були започатковані ще в часи, співвідносні з виникненням латинської мови, або й раніше. У VI - VII ст. вона вже мала окреслено сучасні обриси, про що засвідчують сербська й хорватська мови - білоруська. Ще до створення Київської держави українська мова опанувала великі простори центрально-східної Європи. На ній (на різних діалектах) розмовляло населення Київської Русі.

Українська мова зараз одна з найбагатших і найрозвиненіших мов світу. І ми, українці, повинні захистити її від посягань різних зайд і перевертнів, як її досі захистили наші предки. Буде жити наша рідна мова - житиме й наш народ.

Література

1. «Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду: документи і матеріали». Упорядники: Лариса Масенко, Віктор Кубайчук, Оріся Демська-Кульчицька — Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. — 399 с.
2. Жовтобрюх М.А. - Історія української мови. Фонетика Наукова думка (Київ), 1979.

САМОБУТНІ РИСИ ДІЄСЛОВА ТА ЙОГО ФОРМ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ І ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ДІЄСЛІВНИХ ФОРМ

Арабаджи Анастасія, гр.Гр-09

Науковий керівник - ст.викладач Гречаниченко Л.В., ДВНЗ «ДонНТУ»

Категорія дієслова в українській мові відрізняється цілим рядом особливих рис, які виділяють її серед інших слов'янських мов. Серед них привертають увагу такі:

Українська мова має специфічні словотвірні моделі творення дієслова від ступеня порівняння прикметників – це є специфікою саме української мови (*довший-довшати, розумніший-розумнішати*).

Крім того, специфічними українськими є інфінітивні дієслівні утворення з суфіксами пестливості *-тк(и), -точк(и), -тоньк(и), їстоньки, спатоньки* тощо.

Вчені підкреслюють здатність української мови одієслівлювати різноманітні явища, оскільки дієслово наче втягує предикативні слова, зокрема іменники, і демонструє процес вербалізації думки. Порівняймо: *зелена трава* (статична ознака) і *трава зеленіє* або *зеленішає*. В останньому випадку спостерігаємо процес наростання динамічної ознаки.

Українська мова має самобутні форми зворотно-середнього стану. Порушенням мовної норми є часто вживані, за зразком російської мови, вирази, наприклад: *бюджет засвідчується прем'єром, курсова робота пишеться студентом*. Такі конструкції мові не властиві, правильно: *Прем'єр засвідчує бюджет, студент пише курсову роботу*.

Зовсім не властиві українській мові, на думку вчених, конструкції, які скеровують слухача в русло дії, що виконується само по собі. Наприклад, не правильно говорити: *нині вживаються всі можливі засоби*, або *це стосується справи* (правильно українською: *нині вживають усіх можливих засобів і щодо справи* (стосовно до справи)).

Існує особлива форма наказового способу відома з літописів 11-12 ст. Це форма, особи множини створює ілюзію спільної дії (за участю адресата й адресанта). Наприклад, *виконаймо роботу, ходімо разом*.

Дійсний спосіб особливий в українській мові творенням форми давноминулого часу (*Вчора прийшов був у гості*).

Давноминулий час скасував Правопис 33-го року, оскільки ідеологія того часу не дозволяла вживати форми, що не притаманні російській мові. Чинний правопис 1991-го року відновив уживання форми давноминулого часу в українській мові.

Активні дієприкметники ніколи не були характерні для української мови. Проте ці дієприкметники були вживаними в мові старослов'янській, яка потрапила до нас з Болгарії та Македонії як мова церкви, згодом їх успадкувала мова російська, вже як слова з суфіксами *-ущ-* (*-ющ-*), *-ащ-* (*-ящ-*). Наприклад, *рос. інтегрирующий*. Саме під впливом російської мови активні дієприкметники, але вже з суфіксами *-уч-*, *-юч-*, *-ач-*, *-яч-*, на думку дослідників, з'явилися в українській мові. Отже, в сучасній мові потрібно послідовно й неухильно уникати форм активних дієприкметників. Багатство української мови полягає в тому, що вона має безліч способів уникнути невластивих їй форм.

Наприклад, у граматичній системі української мови замість цих суфіксів *-уч-* (*-юч-*) найчастіше використовують: *-альн(ий)*, *-увальн(ий)* - *вимірюючий* (правильно: *вимірювальний*), *відбілюючий* (*відбілювальний*); (*-ов-*) - *випускаюча* (*випускова*), *-(-л-)* - *скисаючи* (*недокисле*); лексичні чи описові відповідники: *біжучий* (*рухомий, поточний*) та іменникові форми: *відпочиваючий* (*відпочивальник*).

Зрештою, у багатьох випадках є низка правильних синонімічних відповідників для відтворення невластивих для української мови форм активних дієприкметників: *заклучне* (слово) (*правильно: завершальне, підсумкове, остаточне, прикінцеве* (слово)).

Хоча «Російсько-український словник складної лексики» Святослава Караванського подає поодинокі форми дієприкметників з суфіксами *-уч-* (*-юч-*), *-ач-* (*-яч-*): *балакучий, гнітючий, квітучий, пахучий*, але такі випадки

поодинокі, а велика армія активних дієприкметників, уживаних нині,- це наслідок калькування, що руйнує питомі українські форми, переконані мовознавців.

Активно функціонують в українській мові дієслівні форми на *–но, –то*. Вони становлять її характерологічну рису: *рекомендовано лікарем*. Але немає потреби додавати до цих форм дієслова минулого часу *було (було рекомендовано лікарем)*, оскільки сама форма дієслів на *–но, –то* вже є вказівкою на минулий час.

Як бачимо, функція дієслів в українській мові суттєво відрізняється від російської, і це потрібно пам'ятати, щоб уникати типових мовних помилок.

ПОЗНАЧЕННЯ ЧАСУ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВЛЕННІ. ЧИСЛІВНИК У ДІЛОВИХ ПАПЕРАХ

Потапенко Сергій, гр. ЗКК -09

Науковий керівник - ст. викладач Мітасова Е.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ»

Кожний народ доти народ, доки він володіє власною мовою, і в цьому його культурна суверенність. І як тільки з тих чи інших причин він позбавляється можливості застосовувати й культивувати свою мову, він перестав бути тим, ким він був і мусив бути.

Чингіз Айтматов

Ділове спілкування людей, об'єднаних одним виробничим колективом, ніколи не обходиться без засідань, конференцій, нарад.

Повідомлення про засідання може бути зроблено усно, по телефону або у писемній формі. У запрошенні вказується тема наради, місце, дата і обов'язково – час проведення. Вважаємо за необхідне звернути увагу саме на останнє, оскільки ця тема викликає чимало запитань.

Ви, напевно, помітили, що диктори українського радіо та телебачення оголошують час формами з порядковим числівником у називному відмінку:

«За київським часом восьма година»;

«Зараз одинадцята година»;

«Дев'ята година десять хвилин».

Такі форми у деякого викликають подив, хоча вони віддавна зафіксовані у словниках. І порядкові числівники на позначення часу з'явилися в нашій мові не зненацька. Вони змодельовані з інших конструкцій:

зустрінемося за хвилину,

сталосся о тій порі,

повернуло на весну.

За цим типом і утворюються форми на позначення повних годин:

«Нарада починається о десятій годині.»

«О шостій годині має приїхати відповідальна особа.»

Для позначення неповних годин в українській мові існують форми з прийменником **на**, як правило, для позначення часу до першої половини години та з прийменником **за** – після першої половини години.

Наприклад:

**четверть на сьому,
за десять хвилин восьма (тобто через десять хвилин буде
восьма година.)**

На питання «Котра година?» відповідаємо: «Шоста година, двадцять друга година». Норма – вживання порядкового числівника у називному відмінку.

У розмовній літературній мові це звучить природно. У «строгих» стилях, в офіційно-діловій сфері, природним є вживання конструкцій, в яких на першому місці називають години, а потім – хвилини. Це відповідає цифровому позначенню часу. В оголошеннях офіційного характеру можна вживати форми типу «п'ятнадцята година двадцять хвилин» поряд з формою «двадцять хвилин на шістнадцяту».

У центральних областях України запитання про час ставлять переважно російською мовою: «Скільки часов?», або ж кажуть: «Скільки зараз годин?». Це неправильно. У слов'янських мовах запитують не «Скільки годин?», а «Котра година?». Про кількість можемо говорити тільки тоді, коли питаємо про години, витрачені на працю, відпочинок тощо: «Скільки годин щоденно працюєте?». У питанні «Скільки зараз годин?» йдеться не про кількість, а про порядок цифрових знаків на годиннику, на віддаленні їх від нульової позначки.

Українською потрібно запитувати «Котра година?», «О котрій годині починається нарада?», а не «В скільки годин?».

Відповідаємо:

«Зараз третя година».

«Заняття починаються о пів на дев'яту».

Для точного позначення часу вказуємо ще кількість хвилин. Години називаємо порядковим числівником від 1 до 24: «Літак прилітає точно о двадцять першій годині шістнадцять хвилин.»

У побуті іноді допускають ще такі визначення часу, як «без десяти хвилин четверта», «П'ять хвилин до дев'ятої».

Для офіційно-ділової сфери нормативним є вираз: «Десята година двадцять хвилин».

Рідкісний в українській мові прийменник о, вживаний для збереження часу, перед числівником одинадцята, має форму об: «об одинадцятій». Не можна замінювати прийменник о прийменником у (в): «В третій годині чи вживати сполучення «в три часа».

Вислів «Яка година?» нормативний тоді, коли слово година вживаємо у значенні «певний період часу», «певний момент». Отже, на запитання «Яка година?» треба відповідати «година світла, сонячна, весела, ясна, сумна». Як видно за прикладів, підкреслюється тільки якість, а не порядок у лічбі.

Література

1. Л.В.Бутенко, Г.М.Чурікова «Ділове мовлення (дещо з теорії, вправи та завдання)»: навч. посібник. – Л., 1997. - 125 с.

ВЖИВАННЯ СИНОНІМІВ У НАУКОВОМУ ТА ДІЛОВОМУ МОВЛЕННІ

Сарапій Оксана, гр. НАП-09

Науковий керівник - ст. викладач Онацька Н.Г., ДВНЗ «ДонНТУ»

Серед багатьох визначень мови - і строгих науково-термінологічних, і художньо-образних, емоційних – проступає спільна ідея: нерозривна єдність людини і мови. В українській мові, як і в інших, є різні групи слів за значенням. Найбільші з них за обсягом – синоніми, антоніми та пароніми, що виступають водночас і основою найвиразніших стилістичних засобів.

Одним з цікавих мовних явищ, які безпосередньо пов'язані з багатством і різнобічністю словникового складу, з питаннями культури мови, стилістики, є синонімія. Коли прагнуть досягти бездоганної за формою мови, добирають синоніми; коли потрібно якнайточніше висловити свої думки чи почуття або, навпаки, якимось завуалювати, приховати їх - також шукають синоніми.

Синоніми – це слова, що називають те саме поняття, спільні за своїм основним значенням, але різняться відтінками або емоційно-експресивним забарвленням. Головні, визначальні прикмети синонімів: 1)спільність значення, здатність відображати те саме поняття; 2)різниця у значеннєвих відтінках, емоційному забарвленні, стильовому вживанні й стилістичній маркованості, здатності сполучатися з певними словами в тексті. Ці ознаки синонімів взаємодіють між собою, чим забезпечується надзвичайно велика різноманітність семантичних і стилістичних функцій синонімів у мові.

Висока мовна культура людини, точність у вживанні слова пов'язана з глибоким розумінням лексичного значення, вмінням тонко відчувати значеннєві відтінки синонімів і добирати саме те слово, яке найточніше і найпотрібніше в даний момент.

Відшукати найдоречніше, найпотрібніше слово у цілому океані слів – нелегке завдання навіть для людей, що досконало володіють мовою. На мій погляд, вивчення питання вживання синонімів у науковому та діловому мовленні є дуже важливим та актуальним. У цьому випадку на допомогу приходять словники синонімів, у яких лексичні скарби мови зібрані й систематизовані, ніби розкладені на полицках. Вони дуже потрібні не тільки журналістам чи письменникам, а й учням, студентам, учителям і вихователям, бо допомагають знайти найточніший, найвлучніший вислів, розвивають і збагачують думку, виховують навички правильного спілкування, підносять мовну культуру.

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Шалаєв Сергій гр. ОС-09,

Науковий керівник - ст. викладач Кульбіда Н.І., ДВНЗ «ДонНТУ»

Дехто вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її значення. У мові закодовує нація всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самобутність. Після проголошення незалежності України українська мова в державі розширила свої функції.

Вона стала мовою державною, обов'язковою для вживання у всіх сферах суспільного життя: у державних урядових установах, початкових, середніх та вищих навчальних закладах, дитячих дошкільних установах, у пресі, видавничій справі, на радіо й телебаченні, у творчих мистецьких спілках та організаціях, продукції кіностудій і т.д.

Українська мова набуває функції міжнаціонального спілкування в Україні. Активізувалося вивчення української мови у різних країнах світу, де готуються дипломатичні, торгові, наукові кадри, які мають працювати в Україні. Так, наприклад, вивчення української мови розпочалося в Китаї, Японії, де раніше цього не було. Урізноманітнилися навчання та видавнича діяльність українською мовою і в колишніх республіках Радянського Союзу: Російській Федерації, Казахстані, Молдові, Прибалтійських республіках.

Лексична система, граматики й правопис звільняються від нашарувань умисної русифікації. У радянський час систематично проводився курс з метою наближення української мови до російських зразків, зокрема, грубо порушувалась українська правописна традиція. Це стосувалося відтворення твердих і м'яких приголосних, написань разом, окремо і через дефіс, вживання звуків [г] і [ґ] та відповідних букв, правил укладання словників. Якщо в синонімічному гнізді були слова, подібні до російської мови, та інші – специфічні, вживані тільки в українській мові, то останні були приречені на викреслювання.

Зараз повертаються українські мовні цінності у правописі, граматиці, словниковій справі: перевидано український правопис, орфографічний словник, видаються граматики, що пропонують норми за національними критеріями.

Іntenсивно збагачується за рахунок запозичень українська термінологія: суспільно-політична — брифінг, імідж, конверсія, консенсус, спікер, стагнація; бізнесова — бартер, ваучер, дилер, інвестор, купон, маркетинг, менеджер, менеджмент, селенг, сертифікат, траст, шоп-тур; технічна — гликоль, дискета, принтер, телефакс, факс; медична — алопеція; теологічна — автокефалія, автокефальний, конфесія, конфесійний, хітон та ін.

Словник поповнюється переважно термінами на базі англійської, німецької, французької мов та латинізмами. Запозичені в останні роки терміни відомі у всіх розвинених мовах світу.

Продовжується зближення територіальних діалектів з українською літературною мовою. Сучасний етап розвитку української мови проходить в умовах загальної освіченості населення, цьому сприяють шкільна освіта, національна преса, радіо й телепередачі. Носій того чи іншого діалекту розуміє, що розмовляти літературною мовою престижніше – це ознака освіченості людини, високого культурного рівня. Є усвідомлення того, що, розмовляючи літературною мовою, матимеш порозуміння з будь-яким співрозмовником.

Літературна мова також вбирає елементи народних говорів, які з бігом часу стають літературною нормою. Наприклад, слова кептар, бринза, трембіта, смерека у ХІХ ст. були тільки в гуцульських говірках, а тепер вони стали літературними через твори Юрія Федьковича, Івана Франка, Василя Стефаника, Ольги Кобилянської, Михайла Коцюбинського, Гната Хоткевича та інших письменників. Взаємодія літературної мови і територіальних діалектів — процес взаємний, але вплив літературної мови на окремі діалекти є сильнішим.

Для сучасної української літературної мови характерна посилена увага до народних джерел, де знаходимо справжні заміники для некритично взятих чи штучно нав'язаних запозичень з чужих мов.

Нова українська мова не поступається своїми функціональними можливостями жодній із найбагатших і найрозвиненіших мов світу. В її лексичному запасі близько чотирьох мільйонів слів. З цього числа лєвова доля належить термінології різних галузей наук та професій.

І на сучасному етапі українська мова має тісні зв'язки – традиційні й нові – з різними мовами світу.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Юшкевич Юлія гр. ТКС-09а,

**Науковий керівник – ст. викладач Матулевська Н.П., ДВНЗ
«ДонНТУ»**

Українська мова – національне надбання українського суспільства. У нашій країні мова завжди була важливою умовою державотворення. Сьогодні розвиток мови проявляється в збагаченні словникового запасу за рахунок запозичень термінології з англійської, німецької, французької мов та латинізмів. Відбувається зближення територіальних діалектів з українською літературною мовою. Українська літературна мова вбирає в себе елементи народних говорів, які з плином часу стають літературною нормою[3]. Нова літературна українська мова не поступається своїми функціональними можливостями жодній з найбагатших і найрозвиненіших мов світу. Зараз у нашій мові існує кілька видів мовлення: внутрішнє, письмове і усне мовлення. Внутрішнє мовлення беззвучне. Письмове мовлення, на жаль, втрачає свої позиції. Зникає епістолярне мовлення, прекрасні високохудожні зразки якого залишили видатні люди. Не зазнала

змін “мертва канцелярська мова” – мова бюрократичного світу. Усне мовлення теж спрощується, стає більш пласким, сухим, невиразним.

Необхідно сказати про особливості письмового мовлення в епоху мережі Інтернет. Повідомлення у вигляді SMS, у соціальних мережах, на форумах, через електронну пошту не потребують бездоганного володіння мовою. Наша мова засмічена суржиком, сленгами, вживанням слів іншомовного походження там, де цілком природно використовувати українське слово[1].

У розвитку мовлення помітні й позитивні тенденції – це формування суто української наукової термінології у великому обсязі і в усіх наукових галузях. З’явилося багато неологізмів, що пояснюється швидким розвитком нових технологій, особливо комп’ютерних.

Молодому поколінню випало почесне завдання – відродження української мови, держави нації. Це наш громадянський обов’язок.

Не раз були спроби штучно впровадити зміни в українську мову. Але, на щастя, це нікому не вдалося. Життя показує, що “силові” рішення не життєздатні, бо мова розвивається за своїми законами[2].

Треба пам’ятати, що без мови нема нації. “Нації вмирають не від “інфарктів”, а спочатку їм відбирає мову”, - писала Ліна Костенко.

Література

1. Гоман А.М. Долаймо суржик! Навчальний посібник – Харків. НТУ “ХП”, 2001 – 42 с.
2. Ковальова Т.В. Мова як засіб вираження національної самосвідомості. Стаття. К. 2011
3. Українська мова/ Енциклопедія Тараненко О.О, Зяблюк М.П. К. – Українська енциклопедія, 2007

ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ - СУРЖИК

Левченко Альона, гр. ПЦБ-66-Б

Науковий керівник – к.філол.н., доц. Ковальова Н.О., ДонНАБА

Українська мова впродовж багатьох століть була поставлена в такі умови, що можна тільки дивуватися, як вона вижила і збереглася взагалі. Зрозуміло, що кількасотрічне приниження української мови і водночас насаджування іншої, тобто російської, не могло не позначитися на усному (в першу чергу) та писемному мовленні її носіїв. Суржик – невідповідна, безсистемна мова, яка руйнує українську мовну систему. У «Словнику української мови» слово суржик зафіксоване з двома значеннями: «1. Суміш зерна пшениці й жита, жита і ячменю, ячменю й вівса і под.; борошно з такої суміші. 2. (перен., розм.) Елементи двох або кількох мов, об’єднані штучно, без додержання норм літературної мови; нечиста мова». Суржик є перехідною (хоча й досить стійкою в часі) ланкою в мові. Особливо тривожить те, що частина носіїв української мови часто вживає російські слова з підкресленою бравадою, хизуючись при цьому своїми «глибокими» знаннями російської мови. Інша категорія

україномовців – це люди, що не володіють українською літературною мовою і вживають російські слова, вважаючи при цьому, що це і є літературні форми. Є ще й така категорія українців, що добре володіє українською мовою, але часто лінується, не хоче напружити пам'ять і віднайти правильний український відповідник до російського слова. І як наслідок – українсько-російський покруч.

Суржик — це не тільки мова. Це й сфальсифікована історія, переповнена штампами. Втім, зі здобуттям Україною політичної незалежності й підвищенням статусу і престижності української мови, ситуація українсько-російського суржику трохи змінилася. До нього стали охочіше звертатися серйозні письменники. Суржик посів значне місце в молодіжній субкультурі, куди він почав проникати ще з сімдесятих на рівні. Нарешті, якщо досі суржик був лише перехідним етапом на шляху від української до російської, то тепер він дедалі частіше стає перехідною станцією у зворотньому напрямкові.

Література

1. Академічний тлумачний словник (1970—1980) /Том 9
2. Брачевський М. Походження української писемності. — К.: Наукова думка, 1998
3. Сучасна українська мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун

УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Корольов Ігор, гр. ПЦБ-66-Б

Науковий керівник – к.філол.н., доц. Ковальова Н.О., ДонНАБА

Мова – це найважливіше і найбільше надбання народу, яке підкреслює його особистість. Вона пов'язана з усіма галузями людського життя і є найбільшим засобом передавання інформації між людьми у всіх сферах побуту. Згідно ст. 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова. Держава повинна забезпечувати всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

З цього варто зазначити, що українська мова є основною у всіх сферах життя і повинна використовуватись в державі, а особливо у офіційних звертаннях, заявах, наказах та інших документах. Також за законом українська мова повинна використовуватись у дошкільних, загальносередніх, професійно-технічних, вищих учбових закладах, у засобах масової інформації та урядових установах, а також установах місцевого самоврядування.

Таким чином, ми бачимо – сучасна мовна ситуація в державі свідчить про те, що лише задекларованості державного статусу української мови для повноцінного утвердження її в усіх сферах суспільного життя недостатньо. Для цього необхідні механізми реалізації правових документів щодо функціонування української мови, а також урегулювання питань.

Українська мова є ключовим фактором національного державотворення, провідним чинником консолідації України. Саме тому, безумовно, необхідно відроджувати українську мову, робити все необхідне, для того щоб нею володіли всі, хто живуть на території України. Сучасна Україна – вільна і незалежна європейська держава, народ якої цінує і оберігає свої традиції й культуру. Саме тому необхідно докласти максимум зусиль для того, щоб зберегти і примножити наші скарби, серед яких українська мова займає особливе місце.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
2. Головченко В.В. Право в житті людини. – К.: Оріяни, 2005 р.
3. Міжнародний конгрес: «Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі». – К.: г. «Освіта», 43-44, 2005р.

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Русаненко Тетяна, гр. ТТР-09

Науковий керівник – асистент Шатілова О.С. , ДВНЗ «ДонНТУ»

Мовлення – основний, але не єдиний спосіб спілкування. Люди обмінюються інформацією за допомогою багатьох інших засобів – жестів, міміки, постави тіла, одягу, зачісок, запахів, навіть предметів, які їх оточують. Для співрозмовників значущими є прикраси, татуювання на тілі тощо. Усе це отримало назву невербальні (несловесні) повідомлення.

Невербальні засоби спілкування – елементи комунікативного коду, які мають немовну (але знакову) природу і разом із засобами мовного коду служать для створення, передавання і сприйняття мовлення.

Встановлено, що різноманітні невербальні сигнали в особистісному спілкуванні несуть від 60 до 80% інформації.

Існують різні типології невербальних засобів спілкування, оскільки вони витворюються і сприймаються різними сенсорними системами: зором, слухом, тактильними відчуттями, смаком, нюхом, а також з урахуванням того, коли відбувається спілкування.

У таблиці 1 подано класифікацію основних невербальних засобів спілкування.

Класифікація невербальних засобів спілкування

Акустичні засоби		Оптичні засоби			Тактильно-кінестетичні засоби
Екстра-лінгвістика	Просодика	Кінесика	Проксеміка	Графеміка	Такесика
- паузи - кашель - зітхання - сміх - плач	- темп мовлення - тон - тембр - висота гучності - манера мовлення - спосіб артикуляції (окання, акання, шепелявлення, тощо)	значущі рухи: - міміка - постанова тіла - жести - хода - контакт очима	- відстань між мономом - дистанція - вплив території - вплив орієнтацій - просторове розміщення - співбесідників	- почерк - специфіка підстрічних і надстрічних знаків - специфіка розміщення розділових знаків - символіка скорочення	- потискання рук - поцілунки - дотики - поглажування - поплескування

Усі типи невербальних засобів спілкування є вагомими в процесі комунікації, проте найважливішу роль відіграють кінестетичні. Кінесика – це один із найважливіших засобів невербального спілкування, який найбільшою мірою впливає на його перебіг. Його ще називають „мовою тіла”. Наукою, що досліджує мову жестів та поведінку людини в комунікативних актах, є **кінесика**. Кінестетичні сигнали (міміка, жести, постава тіла тощо) можуть бути підсвідомими (неконтрольованими) і свідомими (контрольованими). Підсвідомі сигнали – це повідомлення, що надсилаються мозком і є зовнішнім віддзеркаленням насамперед емоційного стану людини. Свідомі – це набуті, відпрацьовані сигнали. Деякі кінестетичні засоби увійшли в систему комунікації цілих етносів, стали національно-культурними засобами комунікації (жести привітання, прощання тощо).

Міміка (вираз обличчя) – це найважливіший засіб невербальної комунікації. Її відсутність унеможлиблює спілкування, оскільки обличчя – дзеркало людських емоцій. Найменшому контролю підлягають очі, вираз очей важливий в комунікації. Блискучі очі виражають радість, матові – сум. Широкі зіниці свідчать про страх; нерухомі – про концентрацію уваги; „бігаючі” – про неспокій, розпорошення уваги; короткі погляди в бік – почуття вини, побоювання осуду оточення; погляд униз – несміливість або почуття провини, страху.

Контрольована міміка – це прийняті в конкретній культурі, конкретним етносом засоби міміки, що виражають окреслені „межі” почуттів, емоцій тощо. Вони „дешифруються” у межах певної культури однозначно.

Прикладами конвенціональної міміки в комунікації українців і деяких європейських етносів є: примруження ока – привертання уваги адресата, попередження його про щось; широко відкриті очі – демонстрація здивування, несподіванки; кліпання повіками – підтвердження або згода на

щось; підняття брів – мовець почув щось дивне, незвичайне, непристойне тощо; стягування брів – незадоволення, гнів; опущення куточків зімкнених губ – незнання; усмішка з одночасним примруженням очей – іронія, насмішка з когось.

Отже, засоби невербальної комунікації є різноманітними за формами вираження. Вони відіграють вагомую роль у процесі публічних виступів, виголошення промов. Невербальні засоби спілкування сприяють міжособистісній взаємодії мовця з аудиторією та допомагають налагодити контакт. Викладені дані, безсумнівно, не вичерпують усіх аспектів досліджуваного феномену, а складність його аналізу свідчить про перспективність досліджуваного явища загалом.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : Підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2004. – 344 с.
2. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. – М.: Реал-бук, К.: Ваклер. – 2001. – 656 с.
3. Пиз Аллан. Язык жестов: как читать мысли других людей по их жестам / Аллан Пиз. – М: Ай-Кью. – 1995. – 257 с.

ТИПОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТВЕРДЖУВАЛЬНИХ СЛІВ-РЕЧЕНЬ

Дудкіна Інна, гр. ТТР-09

Науковий керівник – асистент Шатілова О.С., ДВНЗ «ДонНТУ»

Перші спроби аналізу природи та структури нечленованих речень можна простежити ще в працях лінгвістів ХІХ століття. Зацікавлення цим питанням зумовлюється перш за все тим, що у нечленованих реченнях висловлюється думка, яка не має чіткого формально-синтаксичного і семантико-синтаксичного членування. **Нечленованим реченням** не властиві визначальні ознаки речення, у них лексично й синтаксично не виражений ні суб'єкт, ні предикат, ні об'єкт дії, їх характеризує всеповна залежність від контексту; здебільшого вони репрезентовані словами неповнозначних частин мови. Конкретний зміст таких синтаксичних побудов завжди залежить від конкретних обставин висловлювання, контексту, а в багатьох випадках також і від несловесних засобів обміну думками, особливо жестів, міміки. Під словами-реченнями прийнято розуміти конструкцію типу *Так, Атож, Еге, Аякже, Угу, Ні, Хіба? Невже? Геть! Ну, Алло! Караул! О! Ох! Ех!* і под. Усі вони здатні формувати комунікативні одиниці мови самостійно, без допомоги інших слів. Особливі місце серед нечленованих утворень посідають **стверджувальні слова-речення**. Залежно від їх функції у зв'язному мовленні виділяють чотири групи таких конструкцій. Найпоширеніша з них об'єднує власне-стверджувальні слова-речення, які виступають прямою і водночас позитивною відповіддю на поставлене запитання. Одні з таких слів-речень репрезентують увесь зміст репліки-відповіді, інші – тільки її частину, бо у відповідь, крім слова-

речення, входить речення, в конкретному змісті якого розкривається зміст самого слова-речення, як, наприклад, у такому контексті: *«На всі? – Авжеж, що на всі»*.

Пряме ствердження того, про що запитують, виражається словами-реченнями *Так, Еге, Еге ж, Та еге ж, Ага, Атож, Авжеж, Аякже, Угу, Точно, Так точно* і под.

Залежно від комунікативної потреби стверджувальні нечленовані конструкції (як і заперечні) можуть по-різному інтонуватись: або з спокійно спадним рухом тону, як у більшості з розглянутих випадків, або з помітним і водночас неоднаковим виявом енергійності, що настає за умови ускладнення слова-речення (подекуди повтореного, потроєного) часткою, вигуком, вигуківим зворотом, фразеологізованою сполукою тощо.

Згустком емоцій, їх протиставлення чи, навпаки, збігом, гармонією наповнюються суміжні репліки з двох формально однакових слів-речень, одне з яких є запитанням, а друге – відповіддю.

Інша група стверджувальних слів-речень представлена словами *Добре, Гаразд, Так, Вірно, Правильно, Звичайно* і под., словосполуками *Ще б пак, Та вже ж тощо*; повнозначне слово може повторюватись або супроводжуватись службовим словом, вигуком, який надає усій конструкції певного додаткового емоційного забарвлення, а часто і більшої комунікативної сили. В рамках стверджувальної модальності такі слова-речення виражають основне для них модальне значення згоди з ким-небудь або з чим-небудь.

В одних випадках мовець пристає на яку-небудь пропозицію співрозмовника, і тоді вживаються модальні слова *Добре, Гаразд, Вірно*. В інших випадках мовець погоджується з думкою, міркуванням співрозмовника, висловлює вдовolenня від побаченого, почутого. Тоді в ролі слів-речень виступають модальні слова *Звичайно, Правда, Точно, Ще б пак, Еге, Отож-бо, Авжеж* і т.д

Окрему групу становлять слова-речення, якими мовець не тільки що-небудь стверджує чи погоджується з ким-небудь або з чим-небудь, а й водночас підсумовує почуте, побачене, виражаючи цим своє загальне ставлення до нього. Такі «підсумкові» стверджувальні слова-речення є здавна усталеними в розмовному мовленні нерозкладними словосполуками, які синтаксично виникли внаслідок різного поєднання службових або повнозначних і службових слів: *Отаке-то діло й* под. Вони служать емоційно-вольовими засобами мовлення, що формуються за різних обставин, найчастіше тоді, коли людина протягом певної паузи попередньо щось обмірковує, коли вона виявляє замішання, глибоко переживає.

Четверта група стверджувальних слів-речень об'єднує такі з них, якими підтверджуються міркування, погляди самого мовця. Це своєрідні відгуки на його власні думки, сказані вголос або й невисловлені. У функції слова-речення майже повсюдно виступає стверджувальне слово так або да (переважно в усному побутовому мовленні). Звичайно такі слова-речення експресивні, вимовляються окличною чи сповненою чуттєвої сили

розповідною інтонацією, вживаються в монологічному мовленні, у тому числі й у внутрішньому як автора, так і персонажів.

У межах відзначених функціональних груп стверджувальних слів-речень також заслуговують на увагу синтаксично експресивні конструкції, що утворились поєднанням службових або службових і повнозначних слів. Специфічною ознакою таких слів-речень є частка *та* на початку. В них особливо виразно дає себе знати живий народний струмінь усного мовлення, неповно відтворюваний графічно: *Та нехай, Та хай, Та таке, Та й таке, Та таке ж воно, Та так же, Та давай, Та давайте, Та так, Та воно так, Та воно то так, Та воно ж і правда, Та Авжеж, Та мабуть, Та страшно, Та таке-таке, Та ще й як, Та він самий, Та правда ж, Та нібито* і под.

Як бачимо, ці і подібні звороти сприймаються як певною мірою фразеологізовані. Вони здебільшого виражають не звичайне ствердження, а ствердження-згоду або ствердження з іншими додатковими значеннями: оцінкою того, про що запитують або про що розповідають, упевненістю або невпевненістю і т. п. Порівняємо ще: «*Та зараз і огірки дешеві. — Та то правда, то правда*»; «*Ти бачила і то забула? — Та ніби ж!*»

Отже, нечленовані стверджувальні речення містять позитивно стверджувальну відповідь на поставлене питання, підтверджують думку співрозмовника. Обов'язковою ознакою таких нечленованих речень слугує інтонація, а також властива їм суб'єктивна модальність. Стверджувальні нечленовані речення залежно від їхньої функції в зв'язному мовленні класифікуються на такі групи:

- власне стверджувальні нечленовані речення, які виступають прямою позитивною відповіддю на поставлене запитання;
- стверджувальні нечленовані речення, якими підтверджується думка мовця попередньої репліки;
- стверджувальні нечленовані речення з додатковим модальним навантаженням;
- стверджувальні нечленовані речення з додатковим емоційним забарвленням;
- умовно стверджувальні речення;
- питально-стверджувальні нечленовані речення.

Проблема дослідження слів-речень жодною мірою не вичерпується запропонованим дослідженням. Наведена типологічна класифікація є своєрідною постановкою проблеми, що уможливило перспективу подальших наукових пошуків, оскільки стверджувальні конструкції в цілому є особливими утвореннями, що відзначаються специфічними семантичним навантаженням, закономірностями формування та вживання в мовленні, – все це створює потенціал для майбутнього окремого дослідження.

Література

1. Дудик П. С. Из синтаксису простого речення: Синтаксис. Речення. Класифікація речень. Односкладні речення. Неповні речення. Еквіваленти речення. З навчально-контрольними завданнями, вправами [Текст] : монографія / П.С. Дудик. – Вінниця, 1999. – 298 с.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис. – Донецьк : Дон НУ, 2001. – 662 с.
3. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови: Навчальний посібник. - К.: Либідь, 1995. – 312 с.

ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Татаренко А.С, Малишко Д.О., гр. ЕГСпр-12

Науковий керівник - ст. викладач Фурманюк В.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ»

Після проголошення незалежності України українська мова в державі розширила свої функції:

Вона стала мовою державною, обов'язковою для вживання у всіх сферах суспільного життя: у державних урядових установах, початкових, середніх та вищих навчальних закладах, дитячих дошкільних установах, у пресі, видавничій справі, на радіо й телебаченні, у творчих мистецьких спілках та організаціях, продукції кіностудій і т.д.. Українська мова набуває функції міжнаціонального спілкування в Україні. Активізувалося вивчення української мови у різних країнах світу, де готуються дипломатичні, торгові, наукові кадри, які мають працювати в Україні. Так, наприклад, вивчення української мови розпочалося в Китаї, Японії, де раніше цього не було. Урізноманітнилися навчання та видавнича діяльність українською мовою і в колишніх республіках Радянського Союзу, що стали незалежними державами. Українську мову вивчають зараз у Росії, Казахстані, Молдові, Прибалтійських республіках.

Лексична система, граматики і правопис звільняються від нашарувань умисної русифікації. За радянських часів систематично проводився курс з метою наближення української мови до російських зразків, зокрема, грубо порушувалась українська правописна традиція. Це стосувалося відтворення твердих і м'яких приголосних, написань разом, окремо і через дефіс, вживання звуків [г] і [ґ] та відповідних букв, правил укладання словників. Зараз повертаються українські мовні цінності у правописі, граматиці, словниковій справі.

– бартер, ваучер, дилер, інвестор, купон, маркетинг, менеджер, менеджмент, селенг, сертифікат, траст, шоп-тур;

в) технічна – гликоль, диск, ксерокс, принтер, телефакс, факс;

г) медична – алопеція, ебола, синтанол;

д) теологічна – автокефалія, конфесія, хітон та ін.

Словник поповнюється інтенсивно збагачується за рахунок запозичень українська термінологія:

а) суспільно-політична – брифінг, імідж, конверсія, консенсус, спікер, стагнація;

б) бізнесова переважно термінами на базі англійської, німецької, французької мов та латинізмами. Запозичені в останні роки терміни відомі у всіх розвинених мовах світу.

Деякі політичні терміни, які були відомі раніше, зараз набувають нових семантичних відтінків у значенні: бандерівець, сталініст, більшовик, кадебіст, комуніст, політбюро, націоналіст.

Продовжується зближення територіальних діалектів з українською літературною мовою. Сучасний етап розвитку української мови проходить в умовах загальної освіченості населення, чому сприяють шкільна освіта,

національна преса, радіо й телепередачі. Носій того чи іншого діалекту розуміє, що розмовляти літературною мовою престижніше – це ознака освіченості людини, високого культурного рівня. Є усвідомлення того, що, розмовляючи літературною мовою, матимеш порозуміння з будь-яким співрозмовником.

Для сучасної української літературної мови характерна посилена увага до народних джерел, де знаходимо справжні замітники для некритично взятих чи штучно нав'язаних запозичень з чужих мов.

Нова українська мова не поступається своїми функціональними можливостями жодній із найбагатших і найрозвиненіших мов світу. У її лексичному запасі близько чотирьох мільйонів слів. З цього числа лєвова доля належить термінології різних галузей наук та професій.

На сучасному етапі розвитку українська мова має тісні зв'язки – традиційні й нові – з різними мовами світу.

Література

1. Ажнюк. Національна ідентичність і мова в українській діаспорі // Сучасність, 1999. – № 3.
2. Житецький П. Нарис літературної історії української мови в XVII ст. – Львів, 1941. – С. 3.
3. Кримський А. Нарис історії українського правопису до 1927 року // Твори: У 5 т. – К., 1983. – Т. 3. – С. 283 – 301.
4. Монографія Ю.Жлуктенка «Українська мова на лінгвістичній карті світу». Київ \ \ Наукова думка. – 1990.
5. Оржехівський В. Міжетнічні взаємини // Права Людини. – Харків, 2001.
6. Освіта України. – №4 (232) від 24 січня 2001.
7. Пентилюк М. Наш скарб – рідна мова. /Матеріали сайту «Сторінки лінгвіста», 2001.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Шило Є.Є., гр. ЕГСпр-12

Науковий керівник - ст. викладач Фурманюк В.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ»

Українська мова в різні історичні періоди зазнавала заборон та обмежень щодо свого функціонування. За радянських часів проводилося штучне наближення української мови до російських зразків.

Зі здобуттям Україною своєї незалежності, українська мова стала державною, проникнула у суспільне життя та здобула міжнаціонального значення.

Треба зазначити, що в Україні завжди існувала і дотепер існує небезпека того, що двомовність, яка стала визначальною рисою не тільки мовної ситуації в нашій державі, але й сучасного українського політикуму, переросте на «неукраїнську одномовність». Але мова – живий організм, що невпинно росте й розвивається, завдяки тому, що вона не є завершеною, закритою системою.

Так, українська термінологія інтенсивно збагачується за рахунок запозичень.

Відбулося збагачення виражальних засобів української мови (зміни в лексиці, фразеології).

Взаємодія літературної мови і територіальних діалектів – процес взаємний, але вплив літературної мови на окремі діалекти є сильнішим.

Сучасна українська літературна мова не поступається за своїми функціональними можливостями жодній із найбагатших і найрозвиненіших мов світу.

Функціонування та поширеність української мови за межами держави тісно пов'язані з кількістю представників української діаспори.

Українці є давньою самобутньою нацією із своєю цілком сформованою і багатою мовною структурою, історичними традиціями й світоглядом.

Українська мова – національне надбання українського суспільства, вона повинна охоронятися та підтримуватися державою.

Мовна політика як одна із складових частин загальнодержавної політики має бути спрямована на забезпечення оптимального функціонування української мови в усіх сферах життя українського суспільства, їх подальшого розвитку та взаємодії.

Література

1. Тараненко О. Українська мова на сучасному етапі (кінець 1980-х – 1990-і роки): старі і нові проблеми// Мовознавство: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. – Х.: Око, 1996. – С.29.

2. Монографія Ю.Жлуктенка «Українська мова на лінгвістичній карті світу». Київ \ Наукова думка. – 1990.

3. Освіта України. – №4 (232) від 24 січня 2001.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОВНИХ ІННОВАЦІЙ

Козакова Кароліна гр. ТТР-09

Науковий керівник – асистент Шатілова О.С., ДВНЗ «ДонНТУ»

Сучасна українська мовна практика подає широкий спектр нових номінацій, ще не засвідчених словниками, але активно вживаних в різних сферах комунікації. З огляду на це особливої ваги набуває визначення перспектив усталення таких інновацій у системі мови та доцільності їхньої фіксації в нормативних загальномовних словниках. Унормування та кодифікація нової лексики передбачають передусім з'ясування її активності й значущості в процесах номінації та комунікації, відповідності чинним мовним нормам і вже на цій підставі прогнозування можливостей їхньої стабілізації в сучасній українській мові. Отже, фіксацію певної нової номінації (слова чи словосполуки) в нормативних словниках академічного типу (загальномовних чи галузевих) можна вважати завершенням процесу її усталення в мові. Особливості розвитку сучасного українського лексикону визначають тенденції якісних і кількісних змін його складу, які виявляють різноспрямовані, але водночас взаємозалежні процеси його поповнення новими номінаціями або вилучення з нього номінацій, не відповідних новим потребам суспільства чи новим мовним нормам.

Інтенсивне оновлення сучасного українського лексикону спричинило появу чималої кількості номінацій зі спільним означуваням – варіантів або синонімів. Серед них можна виокремити назви 1) з новим означуваням: (нові адаптовані (транслітеровані чи транскрибовані) та неадаптовані запозичення, так звані вкраплення, які вводять до складу лексикону нові основи: *месидж / месідж / меседж / SMS / SMS (смс-) повідомлення / SMS'ка (смс-ка) / есемеска*); 2) з уже відомим означуваням, але новим означенням (формою номінації), появу якого спричинює виділення в об'єкті номінування нових його аспектів, ознак, важливих для сучасної україномовної дійсності, напр., *банківець* «працівник банку» на відміну від уже наявних в українському лексиконі *банкір* «власник банку», *банківник* «той, хто тримає банк у картярській грі»; 3) новотвори-неосемантизми, які становлять результат не морфологічного (зовнішнього, міжслівного), як подані вище приклади, а семантичного (внутрішнього, внутрішньослівного) словотворення і разом з новими аспектами означуваного демонструють і нові функціонально-стилістичні властивості його означення (форми номінації): формування неспеціальних значень у семантиці термінів або професіоналізмів, їхня детермінація, пор.: *формат сторінки, друкованого видання і формат переговорів, коаліції, уряду* як синонім до слів *різновид, форма, тип, вигляд, образ*.

Міру входження інновації до мовної системи та продуктів її реалізації, усних і письмових текстів, визначає спектр тих відношень, в яких така номінація-нововведення перебуває з уже наявними одиницями в системі мови та в тексті і, ширше, в певній комунікативній ситуації в цілому. На позначення сукупності цих відношень використовуємо далі термін *функціональний потенціал інновації*. Тракуємо його як сумарний показник місця інновації в системі мови та в тексті. Функціональний потенціал інновацій разом з аналізом їхньої семантики, зокрема, обсягу можливих додаткових значень, та стилістичної диференціації закладають, на нашу думку, підґрунтя для прогнозування ступеня ймовірності їхньої стабілізації в мові, відповідності чинним мовним нормам, а також з'ясування характеру впливу інновацій на системну організацію сучасного українського лексикону.

Так, неологізм *іміджмейкер*, а також *іміджмейкерський, іміджмейкерство, іміджмейкінг*, що містять ті ж англословні корені; *кліпмейкер* з похідними від нього *кліпмейкерство, кліпмейкерський* вже закріплені в словниках [1, 4, 5, 6].

Розглянуті випадки оновлення лексикону – лише дециця в масиві інновацій, які виявляють різні тенденції розвитку сучасної української мови й потребують вироблення професійних критеріїв оцінки перспектив їхньої стабілізації в мові. Встановлення таких критеріїв можливе лише на підставі ретельного аналізу їхньої, функціонально-стилістичного потенціалу варіантних і синонімічних номінацій. З огляду на це з'ясування чинників збереження або втрати різних означень одного означуваного, системної та комунікативної підтримки інновацій вимагають пильної уваги мовознавців як важливий показник особливостей перебігу процесів

концептуалізації та категоризації світу в сучасній українській мові, як унааявлення тенденцій поповнення її номінаційних ресурсів.

Література

1. Віняр Г.М. Словник новотворів української мови кінця ХХ століття. – Кривий Ріг, 2002. – Вип.2. – 180 с.
2. Земская Е.А. Активные процессы современного словопроизводства // Русский язык в конце ХХ столетия (1985-1995) / Под ред. Е.А.Земской. – М., 2000. – С. 90-141.
3. Карпіловська Є.А. Тенденції поповнення номінаційних ресурсів української мови: згорнуті лексемні категорії // Мова. Людина. Світ: Зб. наук. праць до 70-річчя проф. М. Кочергана. – К., 2006. – С. 315-323.
4. Мазурик Д. Нове в українській лексиці: Словник довідник. – Л., 2002. – 130 с.
5. Російсько-український словник / За ред. В.В.Жайворонка. – К., 2003. – 1424 с.
6. Російсько-український словник іншомовних слів / Укл. Т. П. Мартиняк. – Харків, 1999. – 389 с.
7. Словник іншомовних слів / За ред. О.С.Мельничука. – К., 1974. – 775 с.
8. Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В. Сучасний словник іншомовних слів. – К., 2006. – 789 с.

УКРАЇНА В МЕТАФОРИЧНОМУ ДЗЕРКАЛІ МАС-МЕДІА

Яновська Ганна , гр.. ОПГ-09

Науковий керівник – асистент Грабовенко І.С. , ДВНЗ «ДонНТУ»

У сучасному світі основною функцією засобів масової інформації є не тільки інформативна, але й прагматична функція. Мас-медійна комунікація репрезентує уявлення людини про предмети і явища об'єктивної дійсності крізь призму її свідомості. У зв'язку з цим увазі реципієнта представляються не беззаперечні факти, а реальність у сприйнятті адресанта, яку він з метою реалізації власних інтенцій здатний моделювати.

Серед перших досліджень метафори слід виділити «Риторіку» Аристотеля, де метафора розглядається як порівняння з якого виключена вказівка на загальну ознаку порівнюваних об'єктів. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки величезна роль відводиться вивченню теорії концептуальної метафори, яка є особливим механізмом мислення та відображає за допомогою мови суб'єктивну світоглядну позицію індивідуума. Учені говорять про те, що мислення людини саме по собі метафоричне.

Функціонування метафори в мас-медійному дискурсі зумовлюється тим, що вона є ефективним засобом впливу на адресата. І.В. Іванова справедливо зазначає, що концептуальна метафора дозволяє не тільки перебудувати свідомість людини, але і одночасно є потужним механізмом, що проникає в свідомість. Метафора дозволяє впливати на настрої народних мас і підтримувати до себе високий інтерес.

Під час аналізу особливостей функціонування метафори в мас-медійному дискурсі нам вдалося виокремити наступні сфери-джерела концептуальних метафор: «війна», «спорт», «природа», «медицина», «техніка», «мистецтво», «фізичний і емоційний світ людини».

У мас-медіа активно використовуються метафоричні моделі, в яких об'єктивна дійсність розглядається як війна. Зазначена модель експлікується за допомогою вживання лексичних одиниць для номінації бойових дій (наприклад, «боротьба», «завоювання», «сутичка», «баталії» і т.д.): «Ну це рано чи пізно станеться, тому що є закони жанру і очевидно, що осінь – це вже розпал політичних **баталій**, розпал виборчого циклу» («Відомості», 05.07.2007); за допомогою лексем, що називають сам процес ведення бойових дій (наприклад, «боротися», «душити» і т.д.); за допомогою лексики на позначення зброї та військових споруджень (наприклад, «бомба уповільненої дії», «зруйнували останню **фортецю**, останню **барикаду** захисту всього українського»).

Сферою-джерелом концептуальної метафори у сучасних ЗМІ є галузь спорту: «Коли дві сторони виходять на переговори, то кожна ставить собі мету-максимум. Але насправді знає і межу припустимого відступу. При цьому ніколи не буває, щоб одна сторона стовідсотково **виграла**, а друга – стовідсотково **програла**» («Дзеркало тижня», № 2, 24–30.01.2009).

У мас-медіа активно функціонує метафорична модель «об'єктивна дійсність – це природа», яка представлена такими лексемами, як «гілка», «хвиля», «коріння», «павук», «океан», «монстр»: «Ніде у світі таких аграрних **монстрів**, як у нас, немає. Але незважаючи на це, фермери США, країн ЄС досягають значно вищих результатів господарювання, ніж наші великі землекористувачі» («Сільські вісті», № 12, 02.02.2010).

Метафорична модель «об'єктивна дійсність – це медицина» формується за допомогою номінацій хвороб, процесу протікання хвороби: «Нам, звичайно, нелегко. Ці 8 млрд. грн. – «спадок» 2007 року, ми ще довго будемо **відкашлювати**, іноді з **кров'ю**» («Дзеркало тижня», № 2, 24–30.01.2009).

Метафорична модель «об'єктивна дійсність – це техніка» дозволяє представити українські реалії як складний механізм: «Тому моя думка така: слід ретельно відпрацьовувати законодавчу базу цивілізованого ринку землі, яка передбачатиме всі запобіжні **механізми**, аби селяни не втратили землю, а держава контроль над нею» («Сільські вісті», № 12, 02.02.2010).

У газетній комунікації широко представлена метафорична модель «об'єктивна дійсність – це мистецтво», яка переважно експлікує негативну оцінку автора: «Але суд перетворився на **фарс**, зрежисований у штабі Януковича» («Урядовий кур'єр», № 35, 24.02.2010); «Завдяки нашому уряду Аграрний фонд перетворився з аморфної, **бутафорної установи** на ефективну структуру, яка володіє потужними фінансовими ресурсами» («Сільські вісті», № 12, 02.02.2010).

Метафорична модель «об'єктивна дійсність – це фізичний та емоційний світ людини» представлена лексемами, які у переносному значенні називають органи людського організму: «Бо українське село – не просто поля, ферми, врожаї та надої, а й **душа** нації, її **серце**, історія, культура» («Сільські вісті», № 12, 02.02.2010). Українська дійсність також представляється як живий організм, який проявляє властиву людині фізичну активність та має високорозвинений інтелект: «І саме тому я думаю, що наша спільна справа – це і стабілізація курсу валюти, тому що сьогодні не зовсім обтрунтовано і

прогнозовано себе веде національна валюта; це і правильна, розумна система рефінансування банківської системи...» («Урядовий кур'єр», № 178, 29.09.2009); «Але доки НБУ керує Стельмах і Ко, ми балансуємо на канаті, на висоті 2000 м, при бурхливому вітрі та спробах обрізати канат із двох боків» («Дзеркало тижня», № 2, 24–30.01.2009).

Отже, досліджуючи особливості функціонування концептуальної метафори в медіадискурсі, ми прийшли до висновку про широке вживання різноманітних метафоричних моделей вітчизняними журналістами. До основних функцій метафори в засобах масової інформації слід віднести когнітивну, номінативну, комунікативну, зображальну та прагматичну функцію, яка, на нашу думку, є найбільш актуальною, що пов'язано із складними соціально-політичними та економічними процесами, що відбуваються у сучасному суспільстві.

Література

1. Аристотель. Риторика / Аристотель // Античные риторики. – М., 1978.
2. Будаев Э. В. Зарубежная политическая метафорология: монография / Э. В. Будаев, А. П. Чудинов. – Екатеринбург: УрГПУ, 2008. – 248 с.
3. Грабовенко И. С. Воздействующий потенциал концептуальной метафоры в масс-медийном дискурсе русскоязычных политиков (Д. А. Медведев) / И. С. Грабовенко // Русский язык в поликультурном мире. 2011: сб. науч. тр. – К., 2012. – С. 18–23.

ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕЙМІНГУ У СУЧАСНОМУ МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Козловська Аліна, гр. ОПГ-09

Науковий керівник – асистент Грабовенко І.С., ДВНЗ «ДонНТУ»

Засоби масової інформації є явищем динамічним, характер якого залежить від соціально-економічних і політичних процесів, що відбуваються в певний момент розвитку суспільства. На сьогоднішній день до основних функцій ЗМІ слід відносити не тільки інформативну, але й прагматичну функцію, тобто функцію впливу. Це дозволяє вживати у мас-медійних текстах різноманітну лексику: від загальнонаукової, вузькоспеціалізованої і технічної до просторічних слів. Німецькі політологи, коли говорять про роль і значення інформаційно-психологічного впливу засобів масової інформації на людину, підкреслюють, що мати важливу інформацію означає мати владу; вміти відрізнити важливу інформацію від неважливої означає володіти ще більшою владою; можливість поширювати важливу інформацію у власній режисурі чи замовчувати її означає мати подвійну владу.

Прагматична функція ЗМІ реалізується за допомогою вживання в мові спеціально відібраної лексики. До такої лексики можна віднести різноманітні нейми, які мають оціночний характер. Неймінг також є одним з найбільш поширених прийомів піар-впливу на потенційних виборців у сучасних політиків, що також підтверджує актуальність обраної теми.

Сучасні засоби масової інформації широко використовуються для латентного впливу на адресата. Перевагою неймінгу в даному випадку є те, що відомості та оцінні характеристики можуть експлікуватися завуальовано, що може вберегти адресанта від звинувачень у наклепі.

У сучасній пресі найми нерідко утворюються від імен або прізвищ відомих суспільно-політичних діячів, від назв різних організацій, партій та блоків: *«Але, на жаль, так звана цілісність держави по-рухівськи і по-Тимошенківськи стоїть одіозним пріоритетом над політичною далекоглядністю й доцільністю, роблячи однакову бідність і однакове фінансове безправ'я регіонів уособленням цієї цілісності»* («День», № 88, 22.05. 2001).

У мас-медійній комунікації наймами також стає інвективна лексика, жаргонізм та арго, які вживаються з метою об'єктивації негативної оцінки: *«Жінки твердо знають – твалтівник ніколи не може стати законним чоловіком, так і народ України ніколи не вибере твалтівника виборів України своїм президентом»* («Українська правда», 02.11. 2004) (Ю. Тимошенко про В. Януковича).

Наймами можуть також виступати кольорові позначення. Характерною особливістю засобів масової інформації є те, що прикметники, які позначають колір, використовуються, як правило, не в первинному, а у вторинному, тобто переносному значенні. Так, комуністів називали червоними, фашистів – коричневими, білогвардійців – білими, на даний момент членів «Партії Регіонів» називають біло-блакитними, членів партії «наша Україна» – помаранчевими: *«Оранжевые» любяют одурачивать. А тех, кто не хочет одурачиваться, они ненавидят* («Коммунист», № 9, 01.02.2008); *«От триумфа на майдане к поражению в кабинетах... В этом направлении идут «помаранчевые»?»* («Українська правда», 4.05. 2010).

Популярними є найми, що вказують на професію, хобі чи освіту особи: *«Я вважаю, що його прихід у політику – помилка оточення, яке переконало боксера в тому, що його всі люблять та за нього проголосують»* («Газета по-київськи», 25.01.2007).

Цікавим є функціонування в мас-медіа наймів, які ототожнюють індивідуума з героями мультфільмів, комедійних фільмів, літературними персонажами або історичними персонами: *«Що для нього такі філософські матерії як репутація, імідж, якщо, ось вони «живі» гроші в кишені. Пригадайте героя Ільфа і Петрова Шуру Балаганова. Цей персонаж Віктору Януковичу набагато ближчий, аніж Жискар д'Естен»* («День», № 225, 11.12.2009); *«Анна Герман, по их мнению, Снежная королева, которая выступает с трибуны с характерным “хайль”, а под платьем носит кольчугу... По социотипу Анна Николаевна этик, как и Гитлер... Нестор Шуфрич чудо как похож на львенка... Леонид Черновецкий, считают наши эксперты, практически обезьянка из мультика “По дороге с облаками”... Виталия Кличко можно сравнить с пандой с повадками пантеры в перчатках и галстуке...»* («Сегодня», № 284, 15.12. 2008).

Нерідко наймами стають висловлювання відомих суспільно-політичних діячів: *«Неофіційно ж “любі друзі” винуватими у провалі на виборах називають трьох людей: Олега Рибачука, Андрія Кислинського і Юрія Єханурова... Своїх помилок “любі друзі”, як і Безсмертний, не бачать жодних... Тому Луценку потрібні нові керівники осередків «Нашої України», які б не були підконтрольні “любим друзям” чи Безсмертному»* («Українська правда», 13.11.2006); *«ВОНА» – это шестьдесят копеек... Это издевательство над людьми, которые и так, благодаря работнице «Воне», еле*

сводят концы с концами... И вот же вопрос: что ж так «плющит, колбасит и фордыбачит «Вону» в последнее время?...» («Регион. Донбасс», № 22 (35), 18.12.2009).

Нейми в засобах масової інформації також вживаються на позначення процесів та явищ об'єктивної дійсності («Майдан 2», «ківаловщина», «конфета Януковича»): «Те, що було у 2004 році Янукович повторює і сьогодні. У ЦВК "«ківаловщина», на дільницях – фальсифікації» («Українська правда», 31.01.2010);

Отже, сучасні мас-медіа рясніють великою кількістю різноманітних неймів. Обумовлюється це, по-перше, тим, що таким чином адресант експлікує власну точку зору, по-друге, за допомогою неймів автори повідомлень надають певним особам або подіям оцінні характеристики, що в свою чергу впливає на формування світогляду та поведінки реципієнтів.

Література

1. Грабовенко И. С. Номинация как средство пиар-воздействия в политическом дискурсе России / И. С. Грабовенко // Молодой ученый. – Чита, 2010. – Т. II, № 8 (19). – С. 59–62.

2. Иссерс О. С. Что говорят политики, чтобы нравиться своему народу / О. С. Иссерс // Вестник Омск. ун-та. – Омск, 1996. – Вып. 1. – С. 71–74.

3. Перция В. 29 способов имяобразования // Рекламные идеи – Yes! – 1999. – № 4. – С. 20–23.

Секція 3

ОСОБЛИВОСТІ ПОХОДЖЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ

ОСОБЛИВОСТІ ПОХОДЖЕННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ В УКРАЇНІ: ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

Гонца Дмитро , гр. РЕС-09

Науковий керівник - к.п.н., доц. Мачай Т.О. , ДВНЗ «ДонНТУ»

Переяслав-Хмельницький (літописний Переяславль (Руський), до 1943 року — Переяслав) — місто, районний центр Київської обл. Час заснування невідомий. Розташоване біля злиття р. Альти з Трубежем (ліва притока Дніпра). Вперше згадується під назвою Переяслав 907 року у договорі князя Олега з Візантією як одне з чотирьох найбільших міст Київської Русі. Згодом, на відміну, очевидно, від Преслава (Переяславля) Дунайського (Болгарського), до топоніма додано прикм. частину Руський (Переяслав Руський).

Про виникнення назви міста існують різні легенди. Одна з них розповідає, що місто назване Володимиром Святославичем на честь перемоги руського воїна-богатиря Кирила Кожум'яки (за іншими джерелами — отрока Яна Усмовича) в єдиноборстві з печенізьким велетнем: «...понеже отрок русский перея славу от печенегов». Звідси, ніби, й пішла назва Переяслав. Однак літописне пояснення походження назви Переяслав є типовим випадком «народної етимології». Переяслав кілька разів згадується тим же літописцем значно раніше. Як

це місто, так і Переяславль-Залеський, і Переяслав-Рязанський свої назви одержали від незасвідченого давньоруського імені *Переяслав* і суф. -їь, дослівно: «*Місто Переяслава*». Саме ім'я складається з дієсл. основи **Перея-** (<перейати) і досить поширеного в княжих іменах давньоруського елемента **-слав** «слава, честь, похвала».

Існує також думка, що назва Переяслав занесена з Наддунав'я. Після витіснення у VII ст. наддунайських сіверів протоболгарами з м. Преяслава на дніпровському Лівобережжі згадуються свої сівери, а також своє м. Переяслав (сучасний Переяслав-Хмельницький). Південнослов'янське Пре- відповідає східнослов'янському **Пере-**. Цілком можливо, що ними принесена і назва р. *Ляьт(а)* (Олт). На Переяслав-Хмельницький місто перейменоване 1943 року на честь Богдана Хмельницького, під керівництвом якого 1654 року тут було прийнято рішення про возз'єднання України з Росією.

За легендою, на березі р. Трубіж біля впадання в неї р. Альта зустрілися руське і печенізьке військо. За звичаєм, першими вийшли боротися богатирі. Руський витязь легко перемаг печенізького богатиря, і його військо розбіглося. Так виникла назва міста - Переяславль (тобто руський богатир "перейав славу" печенізького). Київський кн. Володимир заклав тут велику фортецю, і місто стало столицею однойменного князівства. Воно простягалось від Дніпра до Оки і Верхньої Волги. З найбільш відомих переяславських князів- засновник Москви Юрій Долгорукий і Володимир Мономах (1053-1125), син князя Всеволода і дочки візантійського імператора Костянтина IX Мономаха.

З походженням назви Переяслава серед істориків багато суперечностей. Найбільш популярна звичайно попсова версія про бій легендарного Кожум'яки з печенігом, здолавши якого він «перейняв славу» непереможного воїна від поганича. Як би там не було, але офіційно вважається, що Переяслав-Хмельницький має 1100-літній вік та в 2007 році відбулося ювілейне торжество з цієї нагоди. Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав» підготував досить цікаву серію буклетів про історичні періоди з історії древнього міста.

В буклеті «Переяслав стародавній» можна прочитати наступне: «Обмеженість писемної інформації та відсутність археологічних матеріалів VIII-IX ст. призвели до виникнення багатьох версій щодо заснування Переяславля Руського. Найпершу висунув літописець Нестор у XII ст., пояснивши також і назву міста. Згодом дослідники пов'язували походження міста та його назви як з місцевими коренями: з ім'ям першого князя-володаря, з власним іменем героя легенди Кожум'яки, з попереднім селищем («Перея славна»); так і з перенесенням назви: з Палестини, де є місцевість Перея, з Болгарії – від древньої церковної столиці міста Преслава разом із заснуванням першої руської митрополії у IX ст. чи з переселенцями-болгарами за князя Святослава у X ст.

Ця проблема залишається однією з найбільш загадкових в давньоруській історії. Завіса над таємницею може піднятися з появою

нових писемних джерел або речових матеріалів, здобутих археологами.»

Література

1. Петро Толочко. «Переяславська рада – історичний вибір українського народу».
2. Воз'єднання України з Росією. Документи і матеріали у трьох тт. Т. 3, М., 1954. С. 373.
3. Рігельман А. І. "Літописне оповідання про Малу Росію".

УКРАЇНСКІ ВЛАСНІ НАЗВИ - ЦЕ ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ НАРОДУ

Камеш Максим, гр. РЕС-09

Науковий керівник - к.п.н., доц. Мачай Т.О., ДВНЗ «ДонНТУ»

За Д. Дорошенком: “Вже з половини 17 століття входить в ужиток поряд з назвою “Русь” друга, також стара назва, яка мала колись чисто географічне значення й означала поняття земель пограничних: ця назва – “Україна”. Вперше знаємо її з літопису під 1187 роком. Спочатку утвердившись в мові й поняттях народу, що ми бачимо з пісень і дум, вона скоро робиться ужитком освічених верств, переходить в дипломатичні акти, в літературу й науку. Її вживають і поляки, і великоруси, і Західна Європа. Так сталося головно внаслідок повстання в половині 17 століття козацької української держави, що поставила була своєю програмою об'єднання всіх українських земель під булавою козацького гетьмана.

Тільки національне відродження 19 віку принесло остаточну перевагу термінів “Україна”, “українець”, “український”, і навіть в Галичині, де через певні історичні умови терміни “Русь”, “русин”, “русинський” трималися найдовше, тепер уже сам народ загально вживає назви “український”, “Галицька Україна”. Для нас тепер назва “Україна” є звичайною, адже саме вона була дозволеною радянською владою під час 70-річного експерименту на 1/6 суходолу. . . Та характерно, що саме ця назва виникла здебільшого під час національних піднесень, викликаних визвольною боротьбою. Ніби на протиположність рабському за звучанням терміну “Малоросія” та скомпрометованому зазіханням росіян старовинному “Русь”, назву “Україна” піднімали, ніби прапор, спершу українські козаки.

Знов-таки, повернемося до віри та національності. Отже, “Україна” – поняття географічне, до 17 століття взагалі не було власною назвою, якимось топонімом, а вживалося із іншими: Переяславська україна, Київська україна, Брацлавська україна. “Край”, “пограниччя”, “окраїна” – саме те, що бралися захищати від південних, а згодом і північних та західних ворогів українські козаки.

Себе вони вважали русинами, руськими, захисниками руської віри. Знов-таки приналежність до православної церкви (уніати не були в козаків у пошані) була ключовим моментом. Поступово “Русь” стає радше культурним поняттям, абстракцією на позначення всього православного

світу. Що ж до батьківщини, рідної землі, з якою співвідносилось притаманне козакам почуття патріотизму, що нею якраз і була Україна – адже, попри наявність серед них втікачів з Московії, Білорусі та інших слов'янських земель, переважна більшість їх була українцями.

Двісті п'ятдесят років татарського гніту та постійні зносини з степовими сусідами створили в Московії культуру азійського зразка, яка аж ніяк не була подібна до культури Речі Посполитої, що формувала й тогочасну українську. Навіть століття асиміляційної політики не змогли згладити ту різницю (майже вдалося це тільки ціною великої крові та не меншого поту у 20 столітті).

Особливо занепокоїла українська національна ідея та поняття України Москву після заколоту Мазепи. Ідея національної самостійності українських земель під орудою не російської або польської, а шведської монархії здавалася небезпечно зухвалою. Іван Мазепа в своїх універсалах диференціював терміни, як було вказано вище: Русь – культурно-релігійне поняття, Україна – національно-політичне.

В результаті після поразки в 1709 році кампанії Мазепи слово “Україна” та українська ідея були офіційно заборонені більш ніж на двісті років. Ці слова настільки асоціювалися з підданим анафемі Мазепою, що наприкінці 19 – на початку 20 століття прибічників самостійності України їхні політичні противники звали “мазепинцями”.

Втім, заборонене офіційно, ім'я України продовжувало жити в народній творчості, насамперед в історичних думках та інших творах патріотичної спрямованості, звідки на початку 19 століття потрапило до творів перших українських письменників. Ще довго вживане лише в контексті патріотичного пафосу, слово “Україна” починало потроху осідати в народній свідомості. Особливу роль, звісно, відіграла творчість Тараса Шевченка – в його поезіях слово “Україна” вживається вільно, як синонім слова “Батьківщина”, водночас дуже рідко зустрічаються назви “Русь” або “Малоросія”.

Національно свідомо інтелігенція, що гуртувалася в 1860-х роках у Києві та особливо Петербурзі навколо журналу “Основа”, вживала вже здебільшого термін “Україна” (в друкованих матеріалах – “Юг России”. . .). З виникненням товариства “Просвіта”, що канонізувало Шевченка та будувало свою ідеологію навколо його творчості, термін “Україна” набуває широкого вжитку спершу серед західноукраїнських народівців, а згодом і повсюди у Східній Україні.

Це відбивається на назвах новостворених політичних партій (Револуційна Українська Партія (1899), Товариство Українських Поступовців тощо), а з 1917 року законодавчо затверджується у назвах самостійних українських держав: Українська Народна Республіка, Західноукраїнська Народна Республіка, Українська Держава, Українська Соціалістична Радянська Республіка. З 1922 до 1991 рр. українські землі існували під назвою Української Радянської Соціалістичної Республіки, і саме під цією назвою майже всі етнічні території України об'єдналися в одну державу.

24 серпня 1991 року була проголошена незалежність України. Відповідно до акту проголошення незалежності держава, створена в межах території УРСР, має назву Україна. Саме під цією назвою світ почав дізнаватися про нашу землю не як частину "імперії зла", а як самостійну державу, створену в результаті реалізації святого для кожної нації права на самовизначення.

Донецьк

У 1869 році англійцем Джоном Юзом починається будівництво металургійного заводу з робочим селищем Юзовка. Дату спорудження селища прийнято вважати часом заснування міста Донецька. У 1917 році селище Юзовка отримав статус міста. У 1932 році місто стало центром Донецької області. У 70-80-х роках в північній частині Юзовки була тільки одна вулиця "Перша лінія", яка за характером будівель була схожа на міську. З 1891 року почалося планування вулиць Юзовки. Літом 1917 року селище Юзівка було перетворено в місто. У 1924 році Юзовка була перейменована в Сталіно. Поки визначалися з назвою, місто пару тижнів назвався Троцького. У 1961 році Сталіно було перейменоване в Донецьк, а Сталінська область стала Донецькою, від назви річки - Північний Донець.

Будьонівський район

20 жовтня 1980 був утворений Будьонівський район міста Донецька. Нова адміністративна одиниця вийшла з частини величезного Пролетарського району, який обіймав весь південно-східний край Донецька. Район був непомірно великий: якщо брати територію, виходило, що він один дорівнював Ворошиловському, Київському, Калінінському і половині Ленінського районів, разом узятих. Ось невелика цитата з довідника «Все про Донецьку», випущеного в 1975 році: «В межі району 7 шахт і шахтоуправлінь. Великі знову забудовані багатопверхові житлові масиви Заперевальний і Об'єднаний пов'язані з центром міста електричним і автомобільним транспортом. Чималі площі зайняті сільськогосподарськими угіддями, на яких розташовані радгосп «Тепличний» і пролетарська птахофабрика. Району адміністративно підпорядковані місто Моспіно з населенням 18,8 тисячі чоловік і селище міського типу Ларине з населенням 3,4 тисячі чоловік».

Цією непомірною імперією стало занадто складно управляти. До того ж вона росла, як на дріжджах. За генеральним планом міста, передбачалося утворення декількох нових мікрорайонів на місці кукурудзяних полів і диких пусток. У 70-ті роки почалося будівництво мікрорайону Східний. На підході були Квітковий і Донський. Назрівала адміністративна реформа. І Пролетарський район розкололи надвоє, провівши кордон по скромному течію Молочного струмка і по більш значному руслу річки Богодухові. Тобто, дотримувалися більш менш природних кордонів.

Цікаво, що сам цей топонім - «Будьонівський район» - був узятий не з повітря. До травня 1958 таку назву на карті міста вже фігурувало. Але в травні 1958-го раптом зникло. Треба так розуміти - у руслі боротьби М.С.Хрущова проти своїх супротивників в партії. Хоча маршал Будьонний

у фракційній діяльності помічений не був, хоча й багато пив. Отримував звання героя Радянського Союзу. Району дали більш зважену назву - Пролетарський. Минуло 22 роки - і ім'я головного кавалериста СРСР вирішили повернути на донецький ландшафт. Часи настали інші, і сам Семен Михайлович був вже абсолютно нешкідливий, тому що встиг на той час відійти в інший світ.

Відзначимо, що пам'ятник маршалу, встановлений, згідно з документами, ще в 1951 році, благополучно пережив усі політичні потрясіння в СРСР. Напевно, завдяки цій фігурі місцевість зберегла назву «Будьонівка». Хоча з 1958 по 1980 рік її було б логічніше називати «Пролетарка».

Література

1. Карпенко О. П. Топонім // Українська мова: Енциклопедія. — К.: Українська енциклопедія, 2000.— С. 637.
2. Горпинич В.О., Антонюк Т.Р. Географічні назви в українській мові: складні питання словозміни, творення, правопису та наголошення: Посібн. — Дніпропетровськ: ДДУ; К.: Іван Федоров., 1999. — 152 с.
3. Горпинич В.О. Словник географічних назв України (Топоніми та відтопонімі прикметники): Близько 25 000 слів. — К.: Довіра, 2001. — 526 с.

ПОХОДЖЕННЯ ІМЕН ТА ПРІЗВИЩ В УКРАЇНИ

Шалаєва Вікторія, гр. ОС-09

Науковий керівник - ст. викладач Кульбіда Н.І., ДВНЗ «ДонНТУ»

Багато народів світу вірили в магічну силу імені, його нерозривний зв'язок з людиною, яку воно називає. Вірили в це і давні слов'яни. Тому часто нарікали дітей назвами звірів — Вовк, Ведмідь, Зубр, вважаючи, що такі імена відлякуватимуть злих духів. Дитину могли назвати й негарним ім'ям (Некрас, Поганка, Нехорош, Мал, Крив), сподіваючись, що воно не сподобається нечистій силі і вона залишить дитину в спокої.

Велике поширення в Давній Русі мали двоосновні слов'янські імена з другим компонентом -волод, -мир, -слав, -полк, -гост, -жир: Всеволод, Володимир, Мстислав, Святополк, Доброгост, Мутижир і т. п.

У кінці IX ст., коли Київська Русь прийняла християнство, на зміну давньоруським найменням прийшли християнські імена грецького, латинського і старосєврейського походження, запозичені з Візантії разом з релігією. Але давньоруські імена ще тривалий час продовжували побутувати паралельно з новими християнськими іменами. Так, великий київський князь Володимир, який запровадив на Русі християнство, одержав при хрещенні ім'я Василій, а його син Ярослав Мудрий звався церковним ім'ям Юрій.

Взагалі, у дореволюційний період обряд наречення новонародженого належав церкві. У православних святцях, на відміну від католицьких, на кожен день року припадає, як правило, поминання кількох святих, отже піп

мав можливість вибору імені з-поміж кількох. Деякі імена згадувались у святцях неодноразово, іноді понад 10 разів (ім'я Іван поминалось 79 днів на рік). Після Великої Жовтневої соціалістичної революції було ліквідовано церковний список і введено свободу вибору імені.

У 20-х роках іменник значно розширився й оновився. Оновлювання здійснювалося за рахунок запозичення західноєвропейських імен, як: Альберт, Артур, Едуард, Роберт, Альбіна, Гертруда, Емма, Жанна та ін.; повернення давніх імен Олег, Ігор, Вячеслав; створення нових, зокрема аббревіатур: Владлен (з рос. Владимир Ленин), Кім «Комуністичний Інтернаціонал молоді»; Рем — «революція, електрифікація, машинобудування», Ревмира — (рос. революция мировая), Пятвчет— (рос. пятилетка в четыре года) та ін.

У нових іменах знайшли відбиття революційні події, атрибутика революції, настрої масового ентузіазму, сподівань на швидку індустріалізацію країни. Дітей називали такими іменами, як: Революція, Інтернаціонал, Авангард, Геній, Граніт, Іскра, Май, Майя, Воля, Титан, Зоря, Індустрія, Електростанція, Енергія, Електрифікація, Мартен, Трактор і т. п. Щоправда, побутування таких імен не набуло масового характеру, більшість з них не витримала перевірки часом і вже в 30-х роках вони почали щезати. Лишилися у вжитку лише деякі з новостворених імен, такі як Вілен, Владлен, Октябрина, Майя та деякі інші.

Що стосується прізвищ, то у минулі віки єдиних, введених державою норм ідентифікації особи не існувало і в адміністративно-юридичній практиці для позначення людини використовували різноманітні мовні засоби. Процес виникнення і усталення прізвищ як окремого класу спадкових найменувань людей охоплює великий проміжок часу. Найраніше спадкові родові назви виникли в середовищі вищих верств феодального суспільства — князів, магнатів, власників земельних володінь і маєтків. Уже джерела XVI ст. фіксують такі князівські найменування, як Андрей Михайловича Сангушковичь Каширський. Другу частину цих наймень дослідники кваліфікують як родову прізвищеву назву, тобто вона позначала Андрія Михайловича з роду Сангушковичів Каширських.

Є численні докази того, що назви представників феодальної верхівки на -ський, -цький, -зький, особливо у XIV—XVI ст., у більшості випадків - це назви за певним населеним пунктом, що був місцем проживання князя і тому вважався центром феодального володіння. Наприклад, князь Порицький (Порицьк — містечко у Володимирському повіті), князь Буремський (Боремель, Боремля - містечко у Дубнівському повіті).

Широке побутування в живомовній народній стихії загальних назв недорослих, молодих осіб і синів із суфіксом -енко (-єнко) і -ук (-юк), -чук можна проілюструвати численними прикладами відповідних утворень, похідних від назв осіб за ремеслом, професією і родом діяльності, поданих у словнику української мови за редакцією Б. Д. Грінченка: Коваленко «син коваля» і Ковальчук з двома значеннями — «син коваля» і «учень коваля»; Писаренко «син писаря» і Писарчук «син писаря», «молодий писар, канцелярист». Якщо прізвища на -енко можна вважати основним

східноукраїнським типом, то прізвища на -ук (-юк), -чук належать до західноукраїнського типу.

Надзвичайне розмаїття типів українських прізвищ виявляється і у великій групі іменувань, що вказують на ремесло, професію, вид заняття першого носія прізвища. Народні найменування осіб за родом діяльності зберігають, зокрема, такі популярні українські прізвища, як Швець (і похідні від нього Шевченко, Шевчук, Шевців, Шевчишин), Гончар (Гончаренко, Гончарук), Кравець (Кравченко, Кравчук, Кравців), Мельник (Мельниченко, Мельничук), Мірошник (Мірошниченко), Ткач (Ткаченко, Ткачук).

Деякі прізвища походять від жартівливих прізвиськ людей тієї чи іншої професії, ремесла. Просторічними кличками теслярів були первісно прізвища Дубогризенко, Короцюпенко, Корощупенко; мельників — Мукосієнко, Крупидеренко, Жорноклебенко.

У цьому короткому огляді особових найменувань, що стали основою сучасних прізвищ, звичайно, не можна охопити всі типи українських прізвищ цього величезного за обсягом і надзвичайно розмаїтого за будовою і значенням основ лексичного шару нашої мови. Хочеться лише ще раз підкреслити, що наше прізвище - це не сухий, позбавлений смислу паспортний знак. Це живе слово, пам'ять роду. І якщо одне прізвище несе в собі історію роду, то всі разом вони складають історію народу.

ОСОБЛИВОСТІ ПОХОДЖЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ В УКРАЇНІ

Жуковська Д. А., Кабакчей В. І., гр. ТКС-09а

Науковий керівник – ст. викладач Матулевська Н.П., ДВНЗ «ДонНТУ»

У минулі часи, історики раз по раз натрапляють на всілякі назви. Одні з них стосуються міст і містечок, сіл, річок, озер, урочищ тощо, тобто є географічними, або, як кажуть вчені, топонімами. Інші назви – це назви народів, або етніми. Назви мають різну долю: одні відомі здавна й збереглися дотепер, інші назавжди зникли у вирі історичних подій, залишивши по собі відгомін у легендах і переказах. Назви народів тісно пов'язані з географічними назвами: назву території можуть переносити на народ, що мешкає на ній, або ж навпаки – назва народу згодом стає назвою земель, які він заселяє.

Географічні назви розповідають нам і про сиву давнину, і про наші часи. Популяризувати, пояснювати ці назви, розповідати про тих людей, іменами яких названо міста, селища й села – почесний обов'язок. Споконвіку люди не були байдужі до назв своїх поселень. Наприклад, Кіровоград – місто засноване у 1754 році під назвою "Фортеця св. Єлисавети" за наказом імператриці Єлисавети для оборони проти турків. З 1775 року – місто Єлисаветград. З 1934 року – Кірово в пам'ять С. М. Кірова; з 1939 року – Кіровоград [1].

Як людина немислима в суспільстві без власної назви, так і плем'я, народ, нація не можуть існувати серед сусідів без своєї етнічної назви.

Потреба ідентифікації етнічних груп, племен і народів з'являється уже на ранніх етапах людської історії. Відрізняючи представників свого племені від представників інших (чужих) племен, люди надавали їм імена.

Незважаючи на багатомісячні дослідження і велику кількість теоретичних концепцій грошей виникають питання, чому за грошима закріплювалися ті чи інші назви, чому якісь із них змінювалися, а якісь зберігалися впродовж століть.

Система імен, що побутує в українського народу формувалася протягом багатьох століть. Основу її складають імена християнського календаря їх підказували здебільшого різні обставини родинного життя. Наприклад, довгоочікуваного сина називали Ждан, небажаного – Неждан, Нечай, перший син діставав ім'я Одинець, третій у сім'ї – Третяк і т. д.

Література:

1. Кругляк Ю. М. Ім'я вашого міста. – Київ: Наукова думка, 1978.
2. Лозко Г. Українське народознавство. – Харків, третє вид, 2005.
3. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей. – Київ: Наукова думка, 3-є вид, 2005.
4. Тхоржевський Р. Й. Нариси історії грошей України. – Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 1999.

ІСТОРІЯ ЛЮДСТВА - В ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВАХ

Мороко Євгенія, гр. Ар 36-б

Науковий керівник – ст. викладач Мовчан М.А., ДонНАБА

Українці споконвіку цікавилися своєю історією, через те і не лишили без уваги історію походження назв своїх поселень. Про це свідчать не лише усні перекази, що дійшли до нас з давнини, а й рукописи і літописи, у яких розповідається про походження міст та селищ. Наприклад, легендарне місто Київ, що з 1934 року є столицею нашої держави. Історія походження назви цього міста описана Нестором у «Повісті минулих літ».

Назва міста Харків має кілька тлумачень. Перше пов'язується з власним чоловічим іменем–Харко (зменшена форма від повного імені Харитон, запозиченого з грецької мови). Друга – від річки Харків, на якій стоїть місто. Висловлювалося припущення, що Харків – це видозмінене *шарукань* – половецьке кочовище, від *шаруа* – «скотар», *кан* – «стоянка».

Севастополь - місто на Чорному морі в Криму. Порт і фортеця засновані у 1783 році на місці татарського поселення Ахтіар і в наступному році названо за модою, яка панувала тоді у державній топонімії Росії, давати давньогрецькі назви. Давньогрецьке *себастос* – "величавий, царський", *поліс* – "місто". В античну епоху відомо шість міст з назвами Севастополь (наприклад, на місці сучасного Сухумі).

Відомий російський вчений М. Надеждін назвав Землю книгою, у якій історія людства записується в географічних назвах. Виривати або переписувати сторінки цієї книги – злочин перед минулим і перед

майбутнім. Адже саме топоніміка допомагає вивчати багато питань історії, етнографії, мовознавства.

Література

1. Грушевський М.С. Очерк истории украинского народа. – К.: 1991. – 400 с.
2. Коляда І.А. Історія України. – К.: Магістр-S, 1995. – 96 с.
3. Кульчицький С.В. Розповідь канадського історика про минуле й сучасне України// Субтельний О. Україна : історія. – К.:Либідь,1993

ОСОБЛИВОСТІ ПОХОДЖЕННЯ ДЕЯКИХ ВЛАСНИХ НАЗВ ДОНЕЧЧИНИ

Філатова Діана гр. Ар 36-б

Науковий керівник – ст. викл. Мовчан М. А., ДонНАБА

Міста, селища, річки, озера, населені пункти — усі мають свої назви. Це наче ім'я людини, що занесене в свідоцтво про народження або паспорт. Назви географічним об'єктам дає людина, а наука, що вивчає ці назви, називається топонімікою. Для краєзнавця вивчення походження назв річок, озер, населених пунктів свого краю — захоплююче і напрочуд цікаве заняття. На території нашого краю в різні часи жили різні народи, і це не могло не позначитися на назвах. Кожна назва — це історична пам'ятка народу.

Місто Харцизьк походить від прізвиська поселенців у цих краях — це були насамперед селяни-втікачі, яких поміщики називали харцизами (розбійниками). Поселення втікачів звали харцизькими; так і залишилася ця назва за містом. Слово *харциз* походить від турецького *хирсиз* — «зłodий, підла людина».

Назви, як Донецьк, Донбас, Донеччина утворені від назв річок Дон і Донець. У давнину мешканці цього краю називали будь-яку воду словом дон (навіть у сучасній нам осетинській мові дон — «ріка»).

Місто Каховка співвідноситься з Каховською ГЕС, а насправді назва пішла від прізвища генерала В. В. Нечуй-Каховського, якому Катерина II подарувала ці землі.

Місто Горлівка називається на честь інженера П. М. Горлова, який на землі, відведеній під майбутню залізницю, виявив поклади кам'яного вугілля. Нині це шахта «Кочегарка».

Земля Донеччини як книга у яку мешканці споконвіку вписують свою історію у географічні назви міст та вулиць, селищ та річок.

Література

1. Грушевський М.С. Очерк истории украинского народа. – К.: 1991. – 400 с.
2. Коляда І.А. Історія України. – К.: Магістр-S, 1995. – 96 с.
3. Кульчицький С.В. Розповідь канадського історика про минуле й сучасне України// Субтельний О. Україна : історія. – К.:Либідь,1993

ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ «КАРПАТИ»

Головко Руслан, гр. ПТМ-30

Науковий керівник – ст. викладач Мовчан М.А., ДонНАБА

Скільки б наші політики, політологи, історики та філологи не говорили про європейську доміанту в українській державі, найбільш доказово про це свідчать назви географічних об'єктів нашої країни. Україна дійсно знаходиться на перехресті Європи, і пересвідчитись в цьому можна, лише проаналізувавши походження географічних назв на крайньому Сході та не менш крайньому Заході держави. Вже декілька років я займаюсь гірським пішохідним туризмом, пройшов стежинами Криму, Кавказу, двічі здолав найвищу вершину Європи — Ельбрус (до речі, майже кожен народ, що проживає на Кавказі, має для нього свою власну назву, тож недарма цю гору називають "вершиною тисячі імен"). Декілька разів пройшов походами і найвищу гірську систему України — Карпати, які для мене, як для спортсмена, цікаві лише в зимовий період (саме цієї пори можна відчути справжній екстрим). У січні цього року разом зі своїми друзями я пройшов декілька десятків кілометрів (щонайменше 60) гірським хребтом Черногора, який здебільшого розташований на кордоні Закарпатської та Івано-Франківської областей, у період між першою та другою світовими війнами по ньому проходив кордон між Чехословаччиною та Польщею, а перед цим між Австро-Угорщиною та Росією. Саме тут компактно проживали щонайменше представники чотирьох національностей, які дали свої назви географічним об'єктам краю — українці, угорці, румуни, поляки. Назва «Карпати» однокорінна з вірменським кагре (камінь), раі(стіна). Давнє польське слово «кагра» означає значні нерівності, підводні каміння, значні стовбури, або коріння. Від можливого дакієського значення — «гори», може походити назва народу — «карпи» — «ті хто живуть в горах», які населяли Карпати за часів Римської імперії. Кельтсько-іллірійське слово «Кагп» — означало «камінь» або «купу каміння». Вражаюча схожість назви гір простежується з назвою острова Карпатос між Кіпром і Родосом.

ПОХОДЖЕННЯ ВЛАСНОЇ НАЗВИ КИЇВ

Костін Артем гр. ПТМ-30

Науковий керівник – ст. викладач Мовчан М.А., ДонНАБА

Спробуємо розібратися звідки взялася назва Київ.

Нестор літописець 1093 р.

«Було три брати: один ім'ям Кий, другий — Щек та третій — Хорив, а сестра їхня була Либідь. Сидів Кий на горі, де нині узвіз Боричів, а Щек сидів на горі, що нині зветься Щековиця, а Хорив — на третій горі, що прозвалася по ньому Хоревицею. І побудували містечко на честь старшого свого брата і назвали його Київ».

Нестор літописець називає Кия, Щека, Хорива та сестру їх Либідь засновниками міста. Але не вказавши, ні точної дати життя цих людей, ні їх чіткої біографії спричинив початок безкінечних спорів різних дослідників. З часом теорій стало так багато, що просто неможливо визначити, яка з них вірна.

Зрештою кожний має право на підтримку власної теорії тому спробуємо розглянути їх якомога більше.

Версія перша: Полянський князь

Походження назви Київ - від власного імені (в основі якого слов'янське слово кий - "палиця"). У літописі зустрічається полеміка, ким був Кий, чиїм ім'ям назване місто. Ще жила назва Київ перевіз, і легенда стверджувала, що Кий був перевізником через Дніпро, а літописець хотів бачити його князем, який ходив з Олегом на Царгород.

Версія друга: Вік Києва 20000 років

Києву, було б тепер 20 тисяч років, а імені міста — 5 тисяч років.

Один із сучасних дослідників Віктор Янович зібрав розрізнені данні в вивів свою теорію про заснування Києва

За його версією засновниками міста були легендарні предки скіфів Тарчитай і його сини Колоксай, Арпоксай і Липоксай. Він проводить паралелі Колоксяя з Києм, Арпоксяя з Щеком, а Липоксяя з Хоривом.

За його словами Кий це не ім'я а професія перевізника через Дніпро (від слова кий - палиця для управління човном), Щек же піший купець (від слова Щек-Пеш - пішим), Хорив - корабельник, виробник легких човнів (від слова Хорив-Корив- кора (липова кора з якої виготовляли ті човни)).

Література

1. Грушевский М.С. Очерк истории украинского народа. – К. 1991. – 400 с.
2. Коляда І.А. Історія України. – К. Магістр-S, 1995. – 96 с.
3. Субтельний О. Україна : історія. – К.:Либідь,1993. 287 с

ОСОБЛИВОСТІ ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ СЕЛА ХОТЯНІВКА

Шаталов Дмитро, Чекунов Дмитро, гр. ПТТ-11

Науковий керівник – асистент Тимохова О.О., ДВНЗ «ДонНТУ»

Через мову ми пізнаємо світ. Наївно вважати, що кожен з нас сприймає світ безпосередньо, таким, як він є. Насправді наше сприйняття світу відбувається крізь призму нашої мови. "Світ просіється крізь сито слів" (К.Кравс).

Мова належить до так званих вторинних систем. Вона існує не сама по собі, а в людському суспільстві, похідним від якого вона є. Водночас мова – один із факторів самоорганізації суспільства і невід'ємна ознака таких спільнот, як рід, плем'я, народність, нація.

Із індоєвропейської прамови, яка розпалась не пізніше 2,5-3 тисяч років до н.е., з її північно-східної діалектної групи, до якої входили також діалекти майбутніх балтійських, германських, індійських та іранських мов, виокремилась слов'янська прмова. Вона проіснувала понад 2,5 тисячі

років і почала розпадатись приблизно у третьому столітті н.е. Цей процес завершився у шостому столітті. Більшість гіпотез щодо прабатьківщини слов'ян локалізує її цілком або частково на території сучасної України, а за географічні орієнтири переважно беруться Дніпро, Дністер і Карпати.

Зрозуміло, що початок формування мови збігається з початком формування народу. Унаслідок міграційної взаємодії людей дулібського та інших племінних об'єднань, а можливо, за певної участі й неслов'янських племен, сформувався етнос, який на початку IX століття створив державу, відому під назвою Київська Русь.

Хотянівка – село у Вишгородському районі Київської області з населенням близько тисячі чоловік. Розташоване село біля річки Десна.

Село відоме народними промислами, пов'язаними з лозоплетінням - і досі більшість виробів з лози (кошики, меблі, крісла-качалки, тини) виготовляються хотянівськими майстрами.

Історики стверджують, що там, де тепер стоїть с. Хотянівка, було давньоруське м. Хотин. Це підтверджується залишками городища, виявленого над струмком Липівкою, а також в урочищі Кут, де археологами було знайдено залишки поселення епохи неоліту (приблизно 4-3 тис. до н.е.), тобто періоду трипільської культури.

Основним ремеслом перших поселенців цієї місцевості було гончарство, тому вони намагались оселятися поблизу води. Таке місце було знайдено в лузі біля озера Підхатнього неподалік р. Десна, в Межигір'ї були поклади глини. Та повінь кожен весну наповнювала озеро Підхатнє і затоплювала поселення. Тоді громада вирішила переселитись на пагорби, тобто в місцевість, на якій сьогодні розташоване с. Хотянівка.

Згодом поселенці втратили своє ремесло через нестачу глини. Зате набули нового ремесла - лозоплетіння, яке тут процвітає й зараз.

А походження назви села тут пояснюється тим, що переселенців звали "люди з Підхатнього", а пізніше вже просто "хотянівці". Про походження назви у народі існує декілька легенд.

Човном рікою Десна пливли чоловік і жінка, шукали вони пристанища. Та марно, адже навкруги були лише вода та ліси. Ось раптом вони помітили невеликий "шматочок" підходящої суші. Вони вийшли, оглянули пагорб і сказали: "Хоть нивка невеличка, але жити можна". Так і виникла назва Хотянівка від слів "Хоть" та "Нивка".

У іншій легенді говориться, що в сім'ї перших поселенців народилося дві доньки. Батьки вигадали їм імена - Хоть та Нівка. Від імен дівчаток виникла і назва - Хотянівка.

За іншою легендою назва походить від риболова Хотина, який оселився на березі річки Десна.

Поряд з Хотянівкою понад берегом Десни був шлях, яким люди везли у Київ продавати дрова, різні вироби. Часто проїжджі ночували в "підхатніх" (так називали жителів села).

Перша згадка про Хотянівку датується 1704 роком.

Література

1. Ковалев Г. Ф. Этнонимия славянских языков. Номинация и словообразование. — Воронеж, 1991. — С. 46.
2. Л. Похилевич "Сказанія о населенныхъ мѣстностяхъ Кіевской губерніи". — Киев, 1864. — 146с.
3. Сусов И.П. История языкознания: Учебное пособие для студентов старших курсов и аспирантов. Тверь: Тверскойгос. ун-т, 1999.
4. Цегельський Л. «Звідки взялися і що значать назви». - Львів, 1907.

ПОХОДЖЕННЯ НАЗВ РІЧОК

Корольова Вікторія, Халецька Ольга, гр. ЕНМ-11
Науковий керівник – асистент Тимохова О.О., ДВНЗ «ДонНТУ»

Як людина немислима в суспільстві без власної назви, так і плем'я, народ, нація не може існувати серед сусідів без своєї етнічної назви. Потреба ідентифікації етнічних груп, племен і народів з'являється уже на ранніх етапах людської історії. Найтиповішою причиною цього є насамперед протиставлення «ми — вони». Відрізняючи представників свого племені від представників інших (чужих) племен, люди надавали їм імена.

Серед власних імен прийнято розрізняти кілька груп:

етноніми — назви народів, племен, етнічних груп.

антропоніми — імена та прізвища людей.

топоніми — назви населених пунктів, місцевостей.

гідроніми — назви річок, озер, морів.

Отже, етнічні та географічні назви є невід'ємною частиною національної свідомості кожного народу.

Джерелами вивчення етнімії є насамперед назви, зафіксовані в писемних пам'ятках: літописах, хроніках, пам'ятках ділового письменства, епічній та пісенній творчості народу, а також дані сучасної етніміки. При цьому слід враховувати, що слов'янські пам'ятки фіксують тільки пізніші етнімії, тому важливий матеріал містять іншомовні джерела.

Дослідники українських гідронімів довгий час вважали, що назви з коренем дон-, дун-, дн- іранського походження (Олексій Соболевський, В.Абаєв та ін.). Безпідставність цих висновків довів Віктор Петров, який дослідив, що назви Дон, Донець, Дунай, Дніпро, Дністер належать до одного гідронімічного ряду.

Спинімося докладніше на назві легендарного Дніпра. За скіфських часів його звали Борисфеном, а людей, що жили на цих берегах,— борисфенітами. Йордан писав: «Ріку Борисфен місцеві жителі звать Данапром». Отже, знову та сама картина, що й з назвою скіфи — слов'яни: так називали Дніпро самі жителі, а чужоземна назва була іншою. Щоб зрозуміти етимологію назви Дніпро, дослідникам довелося чимало попрацювати. Це слово складне: дана — «вода», а друга частина довго залишалась нез'ясованою. У слов'ян була богиня Дана, пам'ять про яку збереглася до наших днів: згадаємо приспів до деяких пісень «Ой Дана,

річка Дана». Наші предки вважали її Великою Матір'ю Всесвіту і всіх народів: це й римська Діана, і анатолійська Танаїс. Дана у праслов'ян — це жіночий початок Всесвіту: «да» — вода, «на» — мати, тобто «Мати-Вода». Друга частина назви Дніпро вкладається в гідронімічний ряд з основою на -пар-, -пор-, -пр— (Поріт, Прут, Напаріс тощо). Етимологічно вона близька до імені божества давніх слов'ян Перуна. Перун — уособлення небесного вогню, чоловічого начала Всесвіту. Отже, в назві Дніпро можна прочитати поєднання двох начал «Дана + Перун».

Деякі німецькі вчені (К. Мюлленгоф, Ф. Браун) стверджували, що в IV ст. скіфські назви були змінені слов'янськими. Це дало їм підставу зробити помилковий висновок, що нібито зміна назви була викликана зміною племен, які поселилися на цих землях.

Такі гіпотези заперечив Віктор Петров у своїй праці «Етногенез слов'ян». Він довів, що часто люди одну і ту ж річку називали різними іменами у верхів'ї і в пониззі. Наприклад, Страбон писав про Дунай: «Верхня частина цієї ріки від джерел до порогів, де ріка тече переважно через Дакію, називали Дунавіс, частину поблизу Понту в області гетів звать Істром».

Віктор Петров висловив припущення, що багато річок мають двочленні назви, які складаються з назви, що має річка у верхів'ї, і назви в гирлі ріки. Якщо для Причорномор'я були характерні гідроніми на Дана-, то для середньої смуги України типовішими є назви на зразок Стрий (з основою стр-). Багато притоків Дністра мають цю назву: Стривники, Струга, Стронавка, Стрий та ін. Ці назви, можливо, походять від старослов'янського Струоя, руського струя, українського струм'я.

Ім'я племені часто поширювалося на ім'я племінної території, назва ріки збігалася з назвою селища, а назва селища відповідала назві племені. Отже, дослідження власних назв мають велике значення і для з'ясування етногенетичних процесів на певній території.

Пам'ять народу протягом багатьох віків зберегла назви поселень етнонімного походження. Таких назв в Україні тисячі: Антопіль на Житомирщині (анти), Тиврів на Вінниччині (тиверці), Кривичі на Львівщині (кривичі), Бужани на Волині, Роксолани на Одещині та багато ін. На жаль, чимало стародавніх назв були замінені нашими сучасниками штучними витворами на зразок Жовтневих, Первомайських, Комсомольських і подібних їм назв. Втрачається зв'язок поколінь, порушується традиція — назва відривається від суті, особливостей природи, населення, істотних ознак етносу.

Наша історія записана не тільки в підручниках, не тільки на археологічних, антропологічних пам'ятках — вона промовляє до нас такими прозорими назвами, щедро розкиданими на карті нашої Батьківщини. Треба тільки навчитися їх читати.

Література

1. Велесова книга. – К., 2003.
2. Гідронімія України в її міжмовних і міждіалектних зв'язках. – К., 1981.
3. Нидерле Людвик. Славянские древности. – М., 2000.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ТОПОНІМІВ ІЗ НЕГАТИВНИМ ЗАБАРВЛЕННЯМ

Ліщук Ганна Володимирівна, гр. ТТР-09

Науковий керівник – асистент Шатілова О.С., ДВНЗ «ДонНТУ»

Питання семантичної структури власних назв належить до важливих проблемних питань сучасної ономастики. Власні назви відображають соціальні, економічні і географічні аспекти діяльності людини. Ця особливість, яка притаманна найбільшою мірою географічним назвам, може бути розкрита в усій багатогранності у процесі аналізу топонімічної лексики.

Топонім (від грец. *topos* – місце, місцевість і *онута* – ім'я) – це географічна назва. До проблем вивчення топоніміки зверталось багато вчених-мовознавців, але й сьогодні є питання, які потребують детального розгляду. До таких належать, зокрема, причини виникнення топонімів із негативним забарвленням. До таких топонімів належать назви, що містять словотвірні елементи на позначення смерті, загибелі, нечистої сили та под. Зупинимось на розгляді деяких таких українських географічних назв.

Так, с. Струпків (Івано-Франківська область, Коломийський район) отримало назву за часів татаро-монгольських нападів у XIII ст. Поселення, де тепер знаходиться с. Струпків, було знищено дощенту – „зіstrupішило”.

Урочище Погибниця (Тернопільська обл., Теремовлянський р-н) у назві відображає події 1675 року. Тут знаходиться 79 могил. Три з них високі, на одній можна побачити камінь із написом: „Тут, в тому місці, Погибницею званому, спочивають оборонці від турків і татар 1675 р”. Отже, топонім одержав назву від загальноживаного слова „погибати”, „гинути”, а виникнення його пов'язане із сумними подіями XVII ст.

Назва м. Сколе (Львівська обл., Сколевський р-н) походить від дієслова „сколоти”. Існує легенда, яка базується на Лаврентіївському літописі, що тут у 1015 році від руки брата Святополка загинув князь турівський Святослав Володимирович, син Володимира Великого, з дружиною Параскою та дружинниками. Під час нападу Святополк, прозваний в народі „окаянним”, вигукував: „Сколить їх усіх!”. Ця версія є найбільш поширеною і має кілька літературних варіантів, що з часом обросли так званими народними переказами. Від дієприкметника „сколене” – так горяни стали називати місце, де відбулась кривава різанина мирного населення монголами – і було утворено назву сучасного топоніма Сколе.

Назва топоніма Семигинів (Львівська обл., Стрийський р-н) також має давнє коріння. Вона сягає XI ст. На місці сучасного села Семигинів відбулась жорстока битва, в якій загинуло сім синів князя Святослава. Від того часу село на березі Стрия назвали Семигинів.

С. Бісків (Чернівецька обл.) отримало назву після загибелі в ньому місцевої багатії жінки, поблизу криниці якої ніби хтось грав на скрипці. Люди вірили, що то грає біс. Таким чином утворилася назва Бісків.

Топонім Чортків (Тернопільська обл., Чортківський р-н) виник на місці Чортової долини, назву якої пов'язують зі злим Чорно богом, що панував у цих місцях.

Загалом дослідження топонімів сприяє вивченню історії рідного краю, дає зазирнути в минуле свого народу. Аналіз топонімів дозволяє простежити соціальні, економічні, географічні аспекти діяльності людини. Він несе інформацію про мовну картину світу, позамовні чинники, національну своєрідність, дозволяє заповнювати прогалини у дослідженнях істориків, говорити про певні закономірності в побудові структури слів.

Література

1. Янко М. П. Топонімічний словник України / М. П. Янко. – Київ: "Знання". – 1998.
2. Лазаревський А. Исторический очерк местности / А. Лазаревський // Киевская Старина. – 1990. – №5.
3. Шкоропад Д.О. Прилуччина: енциклопедичний довідник / Д.О. Шкоропад, О.А. Савон. – Ніжин, 2007.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРИ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Шипика О.С., Скринецька І.В., гр. ЕГС-09

Науковий керівник - ст. викладач Фурманюк В.Ф., ДВНЗ «ДонНТУ»

У процесі професійної комунікації, добираючи ті чи інші мовні засоби для спілкування, слід дотримуватися загальних етичних вимог, але також необхідно враховувати і вплив позамовних чинників, розглядаючи їх як єдине ціле. Серед цих чинників найважливішими є суспільна сфера й мета спілкування в конкретних обставинах.

Оскільки мова є найуніверсальнішим засобом спілкування, накопичення й передачі інформації, навчання, виховання та формування духовного світу людини, вона немислима без належної культури мовлення.

Культура мовлення – збереження мовних норм вимови, наголошування, слововживання й побудови висловлювань; нормативність, літературність усної й писемної мови, що виявляється у грамотності, точності, ясності, чистоті, логічній стрункості. Стає зрозумілим, що досконале володіння мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності людини і визначає культуру її мовлення.

Мовлення вбирає в себе конкретне говоріння, що триває в часі й виявляється у звуковій (включно із внутрішнім проговорюванням) або письмовій формі. Але засвоїти літературні норми вимови й дотримуватися їх набагато складніше й важче, ніж навчитися правильно писати. Основними причинами низької культури усної мови є значний вплив суржику та недостатнє знання норм літературної вимови.

Переконливе, пристрасне слово – дійовий засіб організації стосунків між людьми в діловій сфері, могутній чинник виховання. Живе слово,

особистий приклад – величезна сила. Справжній промовець – неповторна індивідуальність. Його поведінка, мова, жести, вигляд – усе це взірць для слухачів. Проте ця обдарованість не завжди дається людині від народження, а частіше виробляється упродовж усього життя і є результатом тривалої та наполегливої роботи над удосконаленням свого мовлення. Кожний промовець, який багато виступає, має свій індивідуальний стиль. Це поняття складне й багатогранне. Насамперед на стиль людини значний відбиток накладає її світогляд: він визначає і підхід до тлумачення фактів, і вибір слова, й образні засоби. Тут виявляється й характер людини.

Публічне мовлення становить собою один із жанрових різновидів мовленнєвої діяльності, досить своєрідною за своєю природою, місцем серед інших видів мовлення, а також за своїми якісними характеристиками.

Книжно-розмовна форма публічного мовлення характеризується впливом на мисленнєво-мовленнєву діяльність слухача з метою переконання й спонукання його до відповіді чи дії.

Розмовний аспект публічного мовлення виявляється в таких її якостях, як:

- безпосередність (спілкування віч-на-віч, у процесі якого здійснюється оперативна реакція мовця на стимули слухача);
- невимушеність (природність, розкутість спілкування) як необхідна передумова встановлення контакту між мовцем і слухачем;
- емоційність спілкування (збудження пристрастей), що забезпечує виразність мовлення за рахунок доцільного використання вербальних і невербальних засобів.

Література

1. Барановська Л.В. Навчання студентів професійного спілкування: монографія / Л.В. Барановська. – Біла Церква, 2002. – 256 с.
2. Берегова Г.Д. Формування культури мовлення студентів-аграрників в умовах нижньонаддніпрянських говірок: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / Г.Д. Берегова. – Херсон, 2003. – 18 с.
3. Березина Н.Е. Обучение письменным формам делового общения в ситуациях вхождения в сферу профессиональной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / Н.Е. Березина. – М., 1998. – 16 с.
4. Глушик С.В. Сучасні ділові папери / С.В. Глушик, О.В. Дияк, С.В. Шевчук. – К.: А.С.К., 2004. – 400 с.
5. Зубков М.Г. Сучасне українське ділове мовлення / М.Г. Зубков. – Х.: Торсинг, 2001. – 384 с.
6. Кузин Ф.А. Культура делового общения / Ф.А. Кузин. – М.: Ось, 2000. – 336 с.

**МОВНА КУЛЬТУРА ФАХІВЦЯ
У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ**

збірник наукових статей V міжвузівської студентської науково-практичної конференції 29 листопада 2012 року
в ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Відповідальний редактор – Мачай Т.О., к.пед.н., доцент, завідувач
кафедри української і російської мов ДВНЗ «ДонНТУ»

Підписано до друку 21.11.2012 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсет. №1.
Гарнітура Arial CYR. Офсет. друк.
Умовн.-друк. арк. 5,6.

Автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних назв та інших відомостей

М 74

Мовна культура фахівця у контексті сучасності : збірник наукових статей V міжвузівської студентської науково-практичної конференції 29 листопада 2012 року [Текст] / Відповідальний редактор Т.О. Мачай. – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2012. – 76 с.

У збірнику розміщено наукові статті студентів, які висвітлюють окремі аспекти культури мовлення фахівців, своєрідність функціонування професійної лексики, культуру усного ділового мовлення, визначено місце та роль молодіжного сленгу у лінгвістичному та соціальному аспектах, метамовному дискурсі. Здійснено аналіз сучасних тенденцій розвитку української мови, простежено походження власних назв як етнокультурних знаків українського народу.

ББК 811.161.2